

**Diagnoza służąca delimitacji obszaru
zdegradowanego i obszaru rewitalizacji
na terenie gminy Goraj**

Niniejsza diagnoza została sporządzona zgodnie z przepisami ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U.2021 poz. 485), w szczególności z art. 4 ust 1, art. 8 ust 1, art. 9 oraz art. 10. Ustawy. Zgodnie z art. 11 ust 2. ww. ustawy potwierdza spełnienie przez obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji ustawowych przesłanek ich wyznaczenia.

Spis treści

1.	Wprowadzenie.....	3
2.	Metodologia opracowania dokumentu.....	4
2.1	Słowniczek pojęć	4
2.2	Objaśnienia metodyczne	6
2.3	Struktura dokumentu	7
2.4	Zakres terytorialny i merytoryczny.....	8
3.	Delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	9
3.1	Wyznaczenie jednostek analitycznych -referencyjnych	9
3.2	Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego	12
4.	Diagnoza stanu istniejącego.....	18
4.1	Położenie administracyjne i geograficzne gminy.....	18
4.2	Sfera społeczna.....	19
4.2.1	Zmiana liczby mieszkańców i ruchy naturalne	19
4.2.2	Struktura wieku mieszkańców.....	27
4.2.3	Bezrobocie	32
4.2.4	Ubóstwo, wykluczenie społeczne i uzależnienia	42
4.2.5	Stan zdrowia mieszkańców i niepełnosprawność	61
4.2.6	Poziom edukacji.....	66
4.2.7	Poziom uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim	71
4.2.8	Poziom bezpieczeństwa publicznego	77
4.3	Syntetyczny wskaźnik kryzysu społecznego	83
4.4	Analiza niekorzystnych zjawisk w pozostałych sferach.....	91
4.4.1	Sfera gospodarcza.....	91
4.4.2	Sfera środowiskowa.....	99
4.4.3	Sfera techniczna	106
4.4.4	Sfera przestrzenno-funkcjonalna.....	115
4.4.5	Podsumowanie analizy pozostałych sfer	120
4.5	Analiza jakościowa.....	123
5.	Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	129

1. Wprowadzenie

Pierwszy dokument odnoszący się do kwestii niezbędności prowadzenia procesu rewitalizacji na terenie gminy Goraj był przyjęty na podstawie Uchwały Rady Gminy Goraj nr XXIX/181/17 Rady Gminy Goraj z dnia 31 maja 2017 r. w sprawie przyjęcia *Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Goraj na lata 2017-2023*. Dokument został opracowany na podstawie „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020 zatwierdzonych w dniu 3 lipca 2015 r. przez Ministra Infrastruktury”. Program rewitalizacji został wpisany do Wykazu gminnych programów rewitalizacji województwa lubelskiego Uchwałą Nr CCII/4061/2017 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 1 sierpnia 2017 r. W ww. wykazie znajdują się programy rewitalizacji, które zostały uchwalone w gminach województwa lubelskiego, przedłożone do oceny w Departamencie Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym UMWL, a następnie pozytywnie zweryfikowane przez członków Zespołu do spraw rewitalizacji. Umieszczenie projektu w wykazie stanowiło warunek ubiegania się o środki na projekty rewitalizacyjne w ramach RPO WL 2014-2020. Gminny Program Rewitalizacji stanowił podstawę do podjęcia kompleksowych działań rewitalizacyjnych na zdegradowanym obszarze gminy Goraj wymagających szczególnego wsparcia. Ponadto umożliwił efektywne pozyskiwanie dofinansowania do projektów ze środków Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2014–2020.

W świetle art. 52 ww. ustawy o rewitalizacji włącznie do dnia 31 grudnia 2023 r. dopuszcza się realizację przedsięwzięć wynikających z programu zawierającego działania służące wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, przyjmowanego uchwałą rady gminy, bez uchwalania gminnego programu rewitalizacji. Ustawa uznaje przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy za zadanie własne gminy. Należy jednak podkreślić, że jest ona zadaniem fakultatywnym, co oznacza, że nie każda gmina ma obowiązek jego wykonywania, lecz decyzja o jego podjęciu zależy od występowania na obszarze gminy specyficznych problemów zdefiniowanych w ustawie.

Mając na uwadze fakt zbliżającego się zakończenia obowiązywania ww. dokumentu oraz założenie, iż to właśnie Gminny Program Rewitalizacji (dalej GPR) będzie stanowił podstawę ubiegania się o środki w nowej perspektywie finansowej UE w ramach „Funduszy Europejskich dla Lubelskiego na lata 2021-2027”, władze gminy Goraj podjęły starania w celu opracowania diagnozy pozwalającej na wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Niniejsza diagnoza ma na celu wyznaczenie (delimitację) obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji w gminie Goraj. Zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, obszar rewitalizacji to fragment gminy, który cechuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, przede wszystkim ze sfery społecznej, ale także: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Dodatkowo powinien to być obszar, na którym z uwagi na istotne jego znaczenie dla

rozwoju lokalnego, gmina zamierza realizować przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Może on obejmować całość lub część obszaru zdegradowanego.

Proces delimitacji obszaru rewitalizacji wymaga określenia uprzednio obszarów gminy charakteryzujących się kumulacją zjawisk kryzysowych. Obszar z kumulacją zjawisk kryzysowych to część gminy znajdująca się w stanie kryzysowym ze względu na szczególne nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych, wskazanych w ustawie o rewitalizacji, w tym przede wszystkim: bezrobocie, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Tereny w granicach obszaru znajdującego się w stanie kryzysowym, na których występują ponadto negatywne zjawiska (jedno lub kilka) ze sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej można wyznaczyć jako obszar zdegradowany.

2. Metodologia opracowania dokumentu

2.1 Słowniczek pojęć

Rewitalizacja

Proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Interesariusze

Interesariuszami rewitalizacji są w szczególności:

- 1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
- 2) mieszkańcy gminy inni niż wymienieni w pkt 1;
- 3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- 4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- 5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- 6) organy władzy publicznej;
- 7) podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Stan kryzysowy

Stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, współwystępujących z negatywnymi zjawiskami, w co najmniej jednej z następujących sfer:

- 1) gospodarczej – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) środowiskowej – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) przestrzenno-funkcjonalnej – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) technicznej – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Obszar zdegradowany

Obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia stanu kryzysowego na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji

Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic. Niezamieszkałe tereny przemysłowe, w tym portowe i wydobywcze, tereny powojenne albo pokolejowe, na których występują negatywne zjawiska, mogą wejść w skład obszaru rewitalizacji wyłącznie w przypadku, gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

2.2 Objaśnienia metodyczne

Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r., celem niniejszej diagnozy jest przeanalizowanie przestrzenne wskazanych w ustawie negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy oraz współwystępowania w obszarach ich koncentracji pozostałych negatywnych zjawisk określonych w ustawie, a w rezultacie zidentyfikowanie obszaru zdegradowanego i w jego ramach obszaru rewitalizacji.

Ustawa wprowadza obowiązkowy tryb uchwalania gminnego programu rewitalizacji, na który składają się następujące etapy:

- 1) Wyznaczenie obszarów zdegradowanego i rewitalizacji, co następuje uchwałą Rady Gminy/Rady Miejskiej na wniosek Wójta/Burmistrza/Prezydenta Miasta, Niniejsza diagnoza stanowi załącznik do wniosku;
- 2) Sporządzenie dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji – Gminnego Programu Rewitalizacji. Etap ten zaczyna się uchwałą Rady Gminy/Rady Miejskiej o przystąpieniu do sporządzenia Programu Rewitalizacji, a kończy uchwałą o jego przyjęciu.
- 3) Ewentualne przyjęcie uchwał będących aktami prawa miejscowego, które są następstwem przyjęcia programu: (np. o wyznaczeniu Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o zmianie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego lub Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, o zmianie uchwał definiujących politykę mieszkaniową gminy).

Przyjęta w niniejszej diagnozie procedura delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji składa się z następujących etapów:

- 1) podział gminy na jednostki analityczne - referencyjne, które należy rozumieć jako najmniejsze, niepodzielne na kolejnych etapach procedury, obszary gminy, dla których możliwe jest pozyskanie danych niezbędnych do przeprowadzenia analiz w określonych ustawowo sferach zagadnień;
- 2) określenie listy weryfikowalnych i obiektywnych wskaźników dostosowanych do lokalnych uwarunkowań i obrazujących zjawiska kryzysowe w poszczególnych sferach;
- 3) zgromadzenie i przygotowanie danych do analiz wskaźnikowych;
- 4) przeprowadzenie analiz wskaźnikowych obszaru gminy w układzie jednostek analitycznych i poszczególnych sfer zagadnień;

- 5) określenie obszarów z kumulacją zjawisk kryzysowych, w których zidentyfikowane nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych;
- 6) delimitacja obszaru zdegradowanego, w którym zidentyfikowano, obok nagromadzenia negatywnych zjawisk społecznych, występowanie negatywnych zjawisk w sferach: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej;
- 7) delimitacja obszaru rewitalizacji cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, o powierzchni nie większej niż 20% powierzchni gminy i zamieszkałego przez nie więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy;
- 8) podjęcie uchwały o wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przez Radę Gminy/Radę Miejską.

Rysunek 1 Etapy wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne

2.3 Struktura dokumentu

Zakres diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji został określony wprost w art. 9. ustawie o rewitalizacji¹. Przedmiotowy artykuł w sposób jednoznaczny wskazuje jakie elementy należy poddać weryfikacji w celu wyznaczenia obszaru rewitalizacji.

Zakres niniejszego opracowania obejmuje zagadnienia odnoszące się do pięciu obowiązkowych sfer:

- a) społecznej;

¹ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U.2021 poz. 485)

- b) gospodarczej;
- c) środowiskowej;
- d) technicznej;
- e) przestrzenno-funkcjonalnej.

W ramach ww. sfer wykonano szczegółową, wieloaspektową diagnozę obszaru gminy Goraj pod kątem występowania zjawisk kryzysowych.

2.4 Zakres terytorialny i merytoryczny

Jedną z głównych zasad procesu rewitalizacji jest konieczność koncentracji terytorialnej podejmowanych działań. Ustawa o rewitalizacji² jednoznacznie wskazuje na terytorialny wymiar rewitalizacji, tj. konieczność realizacji projektów na ściśle wskazanym obszarze. Terytorialne ograniczenie zakresu rewitalizacji związane jest z koniecznością zapewnienia przemyślanego i kompleksowego procesu skupiającego zakres interwencji na obszarze najbardziej tego potrzebującym. Wpływa również na ograniczenie rozproszenia działań rewitalizacyjnych, których realizacji w efekcie nie przynosiłaby oczekiwanych rezultatów. Wobec tego, o wyborze obszaru rewitalizacji decydować ma zdiagnozowana koncentracja negatywnych zjawisk przy jednoczesnym istotnym znaczeniu tego obszaru dla rozwoju lokalnego.

Zakres terenowy opracowania obejmuje obszar gminy Goraj o powierzchni ok 67,87 km². Analizę mającą na celu ustalenie zasięgu obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji przeprowadzono dla obszaru całej gminy. Na terenie gminy znajduje się 15 miejscowości, które zgrupowane zostały w obrębie 12 sołectw.

Niezwykle istotnym elementem procesu rewitalizacji jest włączenie lokalnej społeczności, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów zarówno w sam etap diagnozowania obszaru gminy, jak również późniejszego przygotowania działań rewitalizacyjnych. Takie podejście wpływa na zapewnienie dogłębnej analizy oraz jej trafność, jak również zapewnienie akceptacji planowanych przedsięwzięć. Rewitalizacja stanowi odpowiedź na wieloaspektowy kryzys w konkretnej społeczności zajmującej zdefiniowany obszar.

---

²ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U.2021 poz. 485)

3. Delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

3.1 Wyznaczenie jednostek analitycznych -referencyjnych

Pierwszy etap prac w ramach niniejszej diagnozy obejmował wyznaczenie podstawowych jednostek analitycznych - referencyjnych, tj. przestrzennych jednostek, do których odnoszone były wszystkie zbierane dane. W obrębie wyznaczonych pól przeprowadzono następnie szczegółową analizę wskaźnikową w zakresie poszczególnych sfer mającą na celu wskazanie obszarów wymagających podjęcia działań rewitalizacyjnych. Przeprowadzona diagnoza objęła swoim zasięgiem teren gminy Goraj przy uwzględnieniu podziału na wyznaczone jednostki referencyjne. Diagnoza została przeprowadzona w oparciu o obiektywne i weryfikowalne mierniki oraz metody badawcze, które odpowiednio dostosowano do lokalnych uwarunkowań. Analiza wskaźnikowa uzupełniona została o analizę jakościową.

Zgodnie z rekomendacjami³ analizie poddano dwa rodzaje pól podstawowych – jednostki modularne (sztuczne) oraz jednostki pseudonaturalne (istniejące oraz wyznaczone na potrzeby rewitalizacji). Ze względu na liczne problemy związane z pozyskaniem danych (m.in. niezgodność z działkami ewidencyjnymi, konieczność przyporządkowania danych z jednej ulicy do kilku pól, kwestie ochrony danych osobowych), które odzwierciedliłyby aktualny stan, zrezygnowano z analizy prowadzonej na poziomie jednostek modularnych. Analizie poddano jednostki pseudonaturalne.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż jednostki analityczne stanowią obszary spójne, dające się wyodrębnić jako pewne całości pod względem społecznym, morfologicznym, funkcjonalnym i przestrzennym. Ponadto, podział gminy na jednostki analityczne powinien uwzględniać strukturę funkcjonalno-przestrzenną i sytuację demograficzną gminy. Dodatkowo wymogi ustawowe nakazują, iż granice jednostek powinny być poprowadzone zgodnie z granicami ewidencyjnymi działek, za wyjątkiem sytuacji, w których granice jednostek dzielą działki, przez które np. przepływają rzeki. Ustawa umożliwia zastosowanie specjalnych narzędzi wspierających proces rewitalizacji, np. Specjalną Strefę Rewitalizacji, które muszą być przypisane ściśle do określonych działek ewidencyjnych.

---

³„Delimitacja krok po kroku. Metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na potrzeby Gminnych Programów Rewitalizacji”

Finalny podział gminy na jednostki analityczne został skonsultowany i zatwierdzony przez władze gminy Goraj.

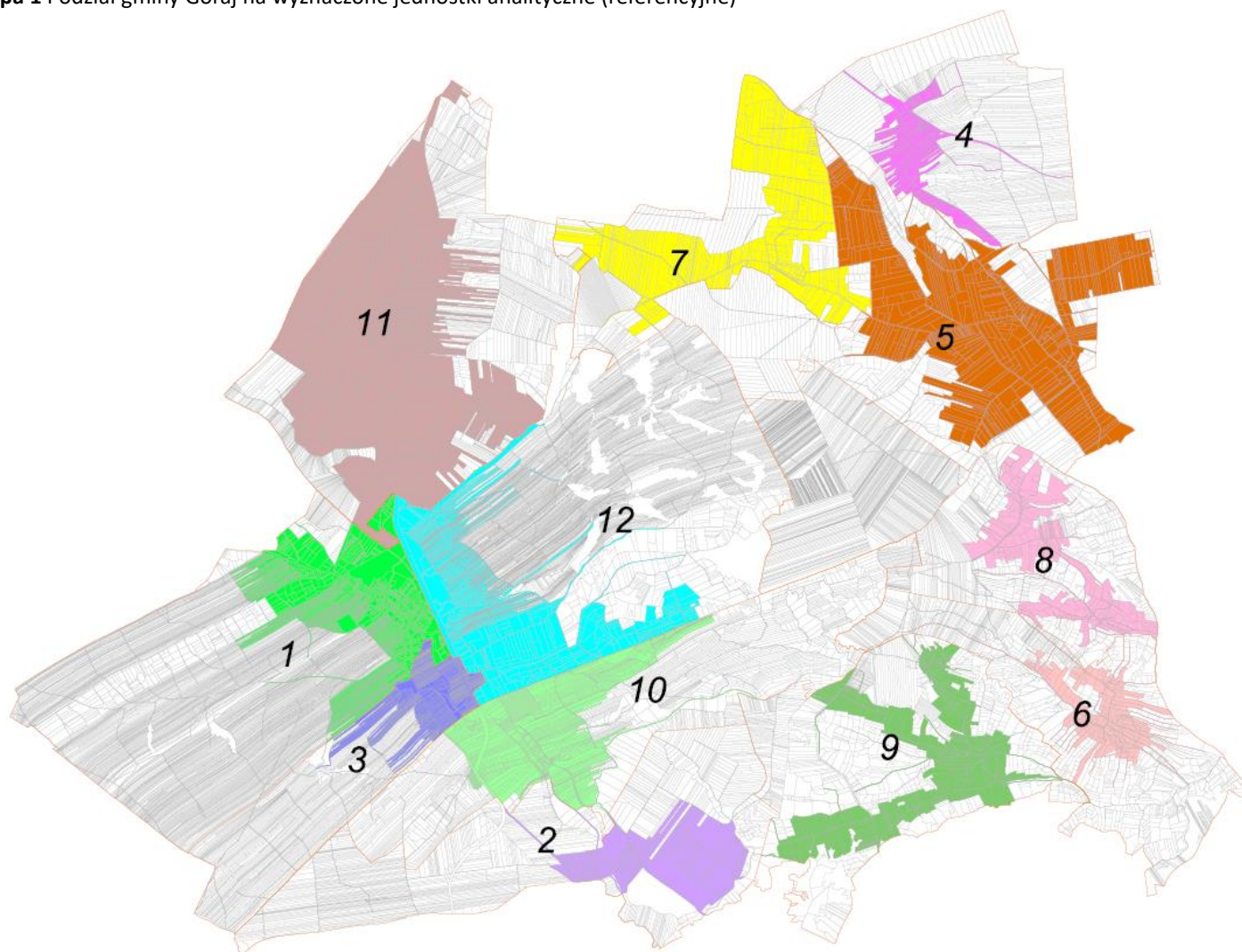
Przyjęte na wstępie prac założenie zachowania ciągłości procesów rewitalizacyjnych było podstawą podjęcia decyzji, że punktem wyjścia do podziału gminy na jednostki referencyjne, będzie podział zastosowany w obowiązującym do końca 2023 r. Lokalnym Programie Rewitalizacji. W dokumencie tym, obszar gminy Goraj został podzielony na 12 obszarów analitycznych, zgodnie z granicami poszczególnych sołectw gminy. Sołectwa, będące jednostkami pomocniczymi gminy, w sposób najbardziej adekwatny odzwierciedlają podział terytorialny gminy wynikający z uwarunkowań historycznych, przestrzennych i społecznych. Od strony praktycznej uzasadnieniem dla takiej metodologii był również fakt, iż zbieranie danych na potrzeby gminnych statystyk od lat opiera się właśnie na podziale na jednostki pomocnicze. Wyodrębniono następujące jednostki referencyjne:

Wyodrębniono następujące jednostki referencyjne- sołectwa:

- 1) Goraj,
- 2) Abramów,
- 3) Bononia,
- 4) Gilów,
- 5) Hosznia Ordynacka,
- 6) Jędrzejówka,
- 7) Kondraty,
- 8) Majdan Abramowski,
- 9) Średniówka,
- 10) Wólka Abramowska,
- 11) Zagrody,
- 12) Zastawie.

Z zakresu opracowania, tj. wyznaczonych jednostek referencyjnych, wyłączono fragmenty gminy, które zgodnie z metodologią przyjętą przez ustawę o rewitalizacji nie powinny być brane pod uwagę na etapie delimitacji obszaru zdegradowanego. Wyłączenia te wynikają z charakterystyki tychże terenów – są to tereny (niezurbanizowane), rolne, przeznaczone dla potrzeb prowadzenia działalności rolniczej oraz leśne. Granice wyznaczonych jednostek referencyjnych prowadzone były zgodnie z działkami ewidencyjnymi.

Mapa 1 Podział gminy Goraj na wyznaczone jednostki analityczne (referencyjne)

LEGENDA

OBSZARY:

- 1 Goraj
- 2 Abramów
- 3 Bononia
- 4 Gilów
- 5 Hosznia Ordynacka
- 6 Jędrzejówka
- 7 Kondraty
- 8 Hosznia Abramowska
- 9 Średniówka
- 10 Wólka Abramowska
- 11 Zagrody
- 12 Zastawie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM w Goraju

W ramach niniejszego opracowania analizie poddano 12 wyznaczonych jednostek analitycznych (referencyjnych). Ich szczegółową charakterystykę przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 1 Wyznaczone obszary referencyjne (analityczne) na terenie gminy Goraj

Lp.	Nazwa obszaru analitycznego – sołectwo	Miejscowości i ulice	Powierzchnia jednostki analitycznej [ha]	Liczba ludności w 2021 r. [osoby]
1.	Goraj	Janowska, Cmentarna, Targowa, Rolna, Bednarska, Frampolska, Szczepieska, Szewska, Rynek 600-lecia, Dymitra Gorajskiego, Nadrzeczna, Kościelna, Folwarki, Radecka, Szkolna, Krótka, Polna	192,507213	914
2.	Abramów	Abramów	100,470730	129
3.	Bononia	Bononia	62,369688	217
4.	Gilów	Gilów	54,199283	170
5.	Hosznia Ordynacka	Hosznia Ordynacka	387,110317	290
6.	Jędrzejówka	Jędrzejówka	61,031043	183
7.	Kondraty	Kondraty	234,543840	175
8.	Majdan Abramowski	Majdan Abramowski, Hosznia Abramowska	101,385817	186
9.	Średniówka	Średniówka, Albinów Duży, Albinów Mały	157,872268	262
10.	Wólka Abramowska	Wólka Abramowska	167,564291	373
11.	Zagrody	Zagrody	506,881806	631
12.	Zastawie	Zastawie	226,231265	509
SUMA:			2252,167561	4 039

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM w Goraju

3.2 Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego

Wyznaczenie obszaru zdegradowanego na terenie gminy Goraj zostało przeprowadzone przy pomocy analizy wskaźnikowej wspartej analizą jakościową. Kluczową metodą prowadzącą do wyznaczenia obszaru zdegradowanego była analiza wskaźnikowa (wielokryterialna), obejmująca obszar gminy i prowadzona w podziale na wyznaczone jednostki referencyjne.

Analiza jakościowa obejmowała interpretację wyników otrzymanych w poszczególnych obszarach analizy wielokryterialnej i formułowania na tej bazie wniosków w analizowanych sferach społecznej,

gospodarczej, środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej, a także w formie wniosków z badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców gminy Goraj.

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji kryzys w sferze społecznej związany jest z koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, szczególnie zaś bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji i kapitału społecznego oraz niskiej aktywności w życiu publicznym i kulturalnym (art. 9 ust. 1). Analizę w sferze społecznej przeprowadzono w oparciu o budowanie wskaźnika syntetycznego. W tym celu przeanalizowano 24 wskaźników obrazujące w najpełniejszy sposób natężenie problemów w sferze społecznej z zakresu bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, edukacji lub kapitału społecznego, a także aktywności społecznej i obywatelskiej. Wykorzystanie większej liczby wskaźników pozwoliło na zdiagnozowanie w sposób bardziej precyzyjny. Wskaźniki budowano na podstawie zgromadzonych danych ilościowych. Dane liczbowe gromadzono przy założeniu, że udostępniane przez współpracujące instytucje i komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Goraju dane, powinny odzwierciedlać najaktualniejszy stan danego zjawiska i przedstawiać jego wartość liczbową na dzień udostępnienia danych (o ile rejestr, w którym te dane są gromadzone to umożliwiał).

Tabela 2 Lista wskaźników delimitacyjnych w sferze społecznej

Nr wskaźnika	Badane zjawisko	Nazwa wskaźnika
1.	Trendy demograficzne	Zmiana liczby mieszkańców w latach 2017-2021
2.		Liczba zgonów przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.
3.		Liczba osób, które wymeldowały się przypadających na 100 mieszkańców w 2021 r.
4.	Struktura wieku mieszkańców	Udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w 2021 r.
5.		Zmiana udziału mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w 2021 r.
6.	Bezrobocie	Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021r.
7.		Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 r.
8.		Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 r
9.	Ubóstwo, wykluczenie społeczne, uzależnienia	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy GOPS przypadających na 100 mieszkańców w 2021 r.
10.		Liczba osób korzystających ze świadczeń GOPS z tytułu ubóstwa na przypadających 100 mieszkańców w 2021 r.
11.		Liczba osób korzystających ze świadczeń GOPS z tytułu bezrobocia przypadających na 100 mieszkańców w 2021 r.
12.		Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy GOPS z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców na 100 mieszkańców w 2021 r.
13.		Liczba dzieci i młodzieży korzystającej z dożywiania przypadająca na 100 mieszkańców do 17 roku życia

14.		Liczba osób zgłoszonych do GKRPA przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.
15.	Stan zdrowia mieszkańców i niepełnosprawność	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy GOPS z tytułu niepełnosprawności przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.
16.		Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy GOPS z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.
17.	Poziom edukacji	Udział dzieci posiadających specjalne potrzeby edukacyjne w roku szkolnym 2019/2020 w ogólnej liczbie uczniów
18.		Udział dzieci posiadających specjalne potrzeby edukacyjne w roku szkolnym 2020/2021 w ogólnej liczbie uczniów
19.		Liczba funkcjonujących organizacji społecznych przypadających na 100 mieszkańców w 2021r.
20.		Liczba mieszkańców korzystających czynnie z oferty GOK przypadająca na 100 mieszkańców 2021 r.
21.		Frekwencja wyborach prezydenckich w 2020 r.
22.	Poziom bezpieczeństwa	Liczba odnotowanych przestępstw przypadających na 100 mieszkańców w 2021r.
23.		Liczba odnotowanych wykroczeń przypadających na 100 mieszkańców w 2021r.
24.		Liczba interwencji Policji przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne

Dla porównania stopnia natężenia zjawisk kryzysowych w wyznaczonych jednostkach referencyjnych (analitycznych) konieczne było opracowanie porównywalnego wskaźnika syntetycznego dla wszystkich jednostek. Wyznaczenia wskaźnika syntetycznego dokonano zgodnie z metodą Perkala.

Kolejnym krokiem w procedurze delimitacji była analiza negatywnych zjawisk w pozostałych sferach: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej (art. 9 ust. 1 pkt 1-4). Obszar zdegradowany klasyfikowany jest jako teren cechujący się występowaniem negatywnych zjawisk sfery społecznej oraz przynajmniej jednego z negatywnych zjawisk określających pozostałe sfery. Analizę wskaźnikową dla tych czterech sfer przeprowadzono dla wszystkich wyznaczonych obszarów referencyjnych. Analiza zjawisk kryzysowych w pozostałych 4 sferach przeprowadzona była zarówno na metodach ilościowych, jak i jakościowych, mierzalnych oraz opisowych.

Tabela 3 Lista wskaźników delimitacyjnych w pozostałych sferach

Nr wskaźnika	Sfera	Nazwa wskaźnika
1.	Gospodarcza	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 r.
2.		Zmiana liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2017-2021

3.		Powierzchnia terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą (m ²) przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.
4.	Środowiskowa	Udział powierzchni, na której odnotowano przekroczenie jakości powietrza w 2020 r.
5.		Masa azbestu (kg) pozostała do utylizacji przypadająca na 100 mieszkańców 2021 r.
6.	Techniczna	Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2021 r.
7.		Udział budynków mieszkalnych korzystających z systemu oczyszczania ścieków (kanalizacja sanitarna lub przydomowe oczyszczalnie ścieków w 2021 r.
8.		Udział budynków mieszkalnych korzystających z odnawialnych źródeł energii w 2021 r.
9.		Udział budynków użyteczności publicznej wymagających prac termomodernizacyjnych w 2021 r.
10.		Udział budynków użyteczności publicznej wymagających dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w 2021 r.
11.	Przestrzenno-funkcjonalna	Udział dróg lokalnych (gminnych i powiatowych) wymagających interwencji w 2021 r.
12.		Udział powierzchni terenów publicznych wymagających podjęcia interwencji w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne

W celu przeprowadzenia analiz pozyskano szereg danych udostępnionych przez: Urząd Miejski w Goraju, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Goraju, Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju, Posterunek Policji we Frampolu, placówki oświatowe z terenu gminy, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie. Wykorzystano również dane statystyczne Banku Danych Lokalnych GUS.

Niezwykle istotnym elementem delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji były konsultacje społeczne z mieszkańcami gminy Goraj. Konsultacje prowadzone były dwuetapowo. W pierwszej kolejności zaangażowano mieszkańców w przeprowadzoną w ramach procesu delimitacji analizę jakościową - poproszono ich o wypełnienie ankiety, w której wypowiadali się na temat zauważanych przez siebie problemów w sferach społecznej, gospodarczej, środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej. W drugim etapie mieszkańców zaproszono do konsultacji społecznych niniejszego dokumentu. Ankietyzacja prowadzona była w dniach 27.01.2023r.-09.02.2023r. Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w formie elektronicznej za pośrednictwem strony internetowej gminy Goraj.

Rysunek 2 Informacja na stronie internetowej gminy Goraj w zakresie prowadzonej ankietyzacji

[🏠](#) > [Gmina Goraj](#) > [Aktualności](#) > [Ogłoszenia i komunikaty](#)
> Konsultacje społeczne w ramach wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy Go

[← Powrót](#)

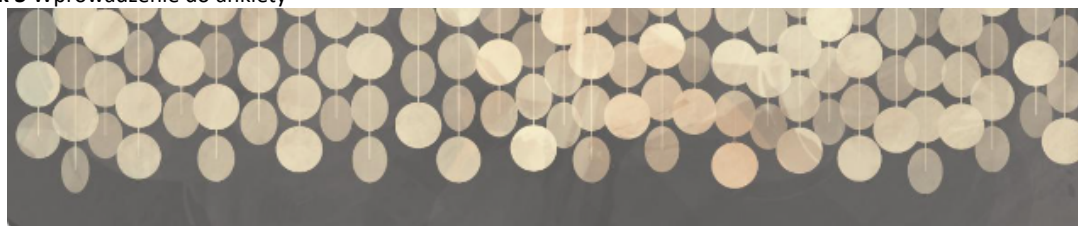
Konsultacje społeczne w ramach wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy Goraj

Szanowni Mieszkańcy gminy Goraj, serdecznie zapraszamy Państwa do udziału w badaniu ankietowym stanowiącym jeden z istotnych elementów służący wyznaczeniu obszarów kryzysowych (zdegradowanych i rewitalizacji) na terenie naszej gminy.

Źródło: <https://samorząd.gov.pl/web/gmina-goraj/kons>

Rysunek 3 Wprowadzenie do ankiety

Ankietyzacja w ramach wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy Goraj. Badanie ankietowe prowadzone będzie w dniach 27.01.2023 r. do 09.02.2023 r.

Serdecznie zapraszamy Państwa do udziału w badaniu ankietowym stanowiącym jeden z istotnych elementów służący wyznaczeniu obszarów kryzysowych (zdegradowanych i rewitalizacji) na terenie naszej gminy. Wyznaczenie tychże obszarów pozwoli na wdrożenie niezbędnych działań rewitalizacyjnych prowadzonych na podstawie opracowanego Gminnego Programu Rewitalizacji. Program ten obejmie działania mające na celu ożywienie zdegradowanych obszarów gminy, poprawę jakości życia ich mieszkańców, przywrócenie ładu przestrzennego, gospodarczego i aktywizację środowisk lokalnych. Obszar rewitalizacji wytypowany zostanie spośród obszarów cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, przy uwzględnieniu endogenicznego potencjału i znaczenia dla rozwoju lokalnego. Gminny Program Rewitalizacji stanowić będzie również formalną podstawę do ubiegania się o środki europejskie na działania związane z rewitalizacją. Dlatego zwracamy się do Państwa z prośbą o aktywne wzięcie udziału w pracach nad przygotowaniem diagnozy służącej wyznaczeniu obszarów kryzysowych. Prace nad dokumentem zaczynamy od badania sondażowego i tą drogą zwracamy się do Państwa z prośbą o wyrażenie opinii na temat warunków życia oraz miejsc wymagających rewitalizacji. Badanie ma charakter anonimowy.

Źródło: <https://samorząd.gov.pl/web/gmina-goraj/kons>

Drugi etap obejmować będzie konsultacje społeczne uchwały o wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Obszar kwalifikujący się jak zdegradowany i rewitalizacji został wyznaczony na podstawie analiz prowadzonych w ramach niniejszego dokumentu

Gmina Goraj zajmuje obszar zaledwie 68 km², co stanowi 4% powierzchni całego powiatu biłgorajskiego oraz 0,27% powierzchni województwa lubelskiego. Jest ona jedną z 4 gmin miejsko-wiejskich (Goraj, Frampol, Józefów, Tarnogród), które łącznie z 9 gminami wiejskimi (Aleksandrów, Biłgoraj, Biszczka, Księżpol, Łukowa, Obsza, Potok Górny, Terespol, Turobin) oraz 1 gminą miejską - Biłgoraj, wchodzi w skład powiatu biłgorajskiego. W skład gminy Goraj wchodzi 15 miejscowości zgrupowanych w 12 sołectwach: Abramów, Bononia, Gilów, Goraj, Hosznia Ordynacka, Jędrzejówka, Kondraty, Majdan Abramowski, Średniówka, Wólka Abramowska, Zagrody oraz Zastawie. Najliczniejsze sołectwo na terenie gminy to Goraj (914 mieszkańców w 2021 r.). Najmniej liczne to Gilów, z 170 mieszkańcami w 2021r.

Siedzibą gminy miejsko-wiejskiej jest miasto Goraj, oddalone o 23 km od Biłgoraja - siedziby powiatu, 63 km od stolicy województwa lubelskiego, 65 km od Zamościa, 111 km od Rzeszowa oraz 236 km od Warszawy. Najbliżej zlokalizowanymi portami lotniczym są: port Lublin-Świdnik - 65 km oraz port Rzeszów-Jasionka – 127 km. Goraj położony jest w odległości 97 km od polsko-ukraińskiego przejścia w Hrebennem oraz 85 km od polsko-ukraińskiego przejścia drogowego w Zosinie. Miejscowość Goraj uzyskała lokację miejską przed 1405 r. Prawa miejskie utraciła 13 stycznia 1870r. Miejscowość uzyskała ponownie status miasta 1 stycznia 2021 r.

Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.* teren Gminy Goraj znajduje się w Obszarze Strategicznej Interwencji: Roztocze, którego priorytetem rozwoju jest społeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego Rostocza i Puszczy Solskiej.

4.2 Sfera społeczna

4.2.1 Zmiana liczby mieszkańców i ruchy naturalne

Na koniec 2021 roku teren gminy Goraj zamieszkiwało łącznie 4 039 osób (około 4,07% ludności powiatu biłgorajskiego). Wśród ogólnej liczby mieszkańców kobiety stanowiły 50,58% (wskaźnik procentowego udziału kobiet dla województwa lubelskiego wynosi 51,6%, dla Polski 51,7%), mężczyźni zaś 49,42%

W 2021 r. wskaźnik gęstości zaludnienia w gminie Goraj kształtował się na stosunkowo wysokim poziomie i wyniósł on 62 osoby/km². Dla porównania średnia wartość tego wskaźnika

dla gmin wiejskich z terenu województwa lubelskiego wynosiła: 47 osób/km², a dla powiatu biłgorajskiego 59 osób na km².

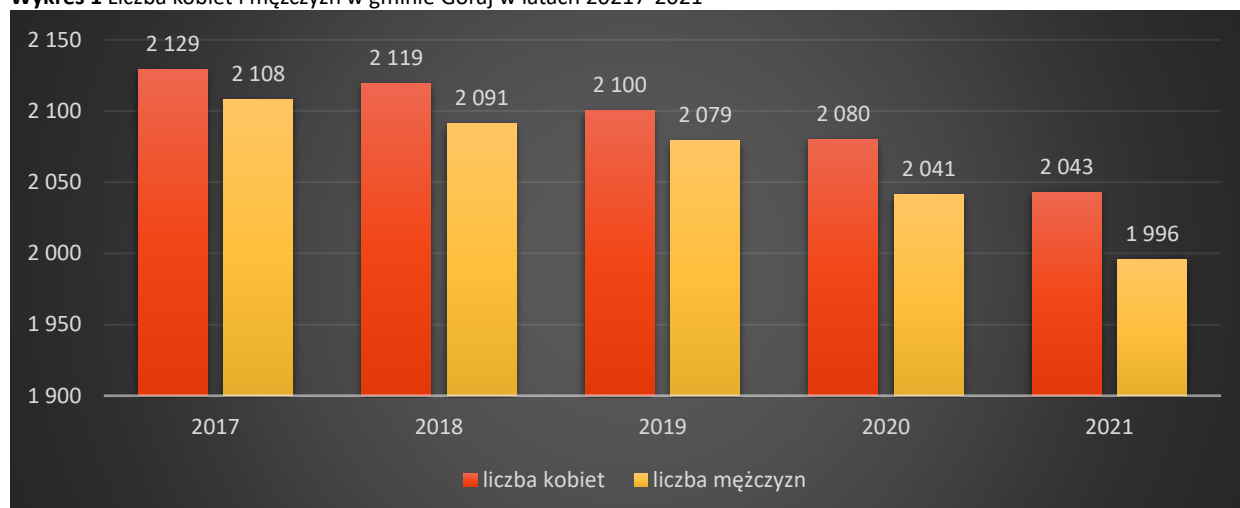
Przeprowadzona diagnoza wykazała szereg niekorzystnych procesów demograficznych zachodzących na obszarze gminy Goraj. Jednym z nich jest zjawisko systematycznego wyludniania się obszaru. W analizowanym okresie (lata 2017-2021) z terenu gminy Goraj ubyło łącznie 198 osób. Ogólna liczba mieszkańców w analizowanym okresie spadła więc o 4,67% (średnia dla całej gminy). Uwzględniając populację poszczególnych jednostek referencyjnych możemy zaobserwować, że w większości odnotowano spadek liczby ludności w latach 2017-2021. Najwyższy w sołectwie Zastawie (spadek o 37 mieszkańców), Goraj (spadek o 34 mieszkańców) oraz Hosznia Ordynacka (spadek o 26 mieszkańców). W żadnym z analizowanych obszarów nie odnotowano pozytywnego trend wzrostu liczby mieszkańców lub przynajmniej utrzymania liczby ludności na tym samym poziomie.

Tabela 4 Liczba ludności gminy Goraj w latach 2017 – 2021 wg podziału na jednostki referencyjne

JEDNOSTKA REFERENCYJNA	LICZBA MIESZKAŃCÓW				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	948	941	927	917	914
Abramów	133	133	134	131	129
Bononia	225	217	218	220	217
Gilów	182	180	180	176	170
Hosznia Ordynacka	316	313	311	302	290
Jędrzejówka	201	200	188	188	183
Kondraty	191	188	184	181	175
Majdan Abramowski	194	190	191	187	186
Średniówka	265	264	264	265	262
Wólka Abramowska	375	378	380	379	373
Zagrody	661	654	657	642	631
Zastawie	546	552	545	533	509
SUMA	4 237	4 210	4 179	4 121	4 039

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Współczynnik feminizacji na terenie gminy w ciągu ostatnich pięciu lat utrzymywał się na zbliżonym poziomie. W 2017 roku kobiety stanowiły 50,25% populacji, w 2018 roku 50,33%, w 2019 roku 50,25%, w 2020 roku 50,47%, natomiast w 2021 roku kobiety stanowiły 50,58% ogólnej liczby mieszkańców gminy.

Wykres 1 Liczba kobiet i mężczyzn w gminie Goraj w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Na przestrzeni lat 2017-2021 zanotowano duży spadek urodzeń w gminie Goraj. W 2017 roku liczba urodzeń wyniosła 37, zaś w roku 2021 – 26. Jest to spadek o 29,73%. Najwyższy spadek odnotowano na terenie jednostki Średniówka – o 3 urodzenia, oraz w sołectwach Bononia, Gilów, Wólka Abramowska oraz Zastawie (o 2 urodzenia). W jednostkach Abramów, Gilów oraz Kondraty w roku 2021 nie odnotowano żadnego urodzenia.

Wzrost liczby urodzeń w latach 2017 – 2021 odnotowano w jednostkach: Majdan Abramowski oraz Zagrody (o 1 urodzenie). W sołectwach Hosznia Ordynacka oraz Jędrzejówka na przestrzeni omawianego okresu liczba mieszkańców nie zmieniła się.

Tabela 5 Liczba urodzeń na terenie gminy Goraj w latach 2017-2021

JEDNOSTKA REFERENCYJNA	LICZBA URODZEŃ				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	10	7	6	5	9
Abramów	0	2	1	2	0
Bononia	3	3	3	1	1
Gilów	2	0	1	1	0
Hosznia Ordynacka	1	5	3	3	1
Jędrzejówka	4	2	1	0	4
Kondraty	1	2	1	0	0
Majdan Abramowski	3	3	4	2	4
Średniówka	4	3	2	3	1
Wólka Abramowska	4	3	7	5	2
Zagrody	2	6	7	6	3
Zastawie	3	5	6	3	1
SUMA	37	41	42	31	26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

W badanym okresie zanotowano również spory wzrost liczby zgonów. W 2017r. zanotowano 53 zgony natomiast w 2021r. liczba zgonów wyniosła: 71. Jest to wzrost o 25,35%. Niewątpliwie na taki stan rzeczy miała również wpływ panująca od marca 2020 r. pandemia COVID-19 – nie tylko przez wzrost zgonów spowodowanych jedynie zachorowalnością w efekcie wirusa SARS-CoV-2, ale również powodując znaczne zmniejszenie dostępności usług medycznych. W świetle danych GUS w latach 2020 i 2021 według struktury wieku zanotowano wzrost niemal we wszystkich grupach wieku. Największe zwwyżki (11%) odnotowano wśród osób w grupie 65-74 lata. Zmiany w umieralności pozostają w ścisłym związku ze zmianami w strukturze przyczyn zgonów. Według wstępnych danych o zgonach za 2021 r. – podobnie jak w latach ubiegłych – głównymi przyczynami zgonów były choroby układu krążenia i choroby nowotworowe, ale obie grupy odpowiadały już jedynie za nieco ponad połowę wszystkich zgonów. W stosunku do 2020 r. udział ten obniżył się o prawie 6%. Spadki obserwujemy niemal we wszystkich klasach przyczyn zgonów. Zmiany te są pochodną pandemii, w wyniku której w 2021 r. zmarło w Polsce ponad 91 tys. osób, co oznacza, że zgony z powodu COVID-19 stanowiły blisko 18% wszystkich zgonów. Zwiększona w 2021 r. umieralność miała bez wątpienia związek z pojawieniem się kolejnych fal pandemii wywołanej wirusem SARS-CoV2. Udział bezpośrednich ofiar COVID-19 w ogólnej liczbie zgonów był jedynie o 1% niższy niż zgonów z powodu chorób nowotworowych.⁴

Najwyższy wzrost liczby zgonów zauważamy w sołectwie Zastawie (o 9 zgonów) oraz w sołectwach Goraj (o 5 zgonów) i Majdan Abramowski (o 4 zgony). Spadek liczby zgonów zanotowano natomiast w sołectwach Zagrody (4 zgony mniej), Średniówka, Kondraty (2 zgony mniej) oraz Hosznia Ordynacka (1 mniej).

Tabela 6 Liczba zgonów w gminie Goraj w latach 2017-2021

JEDNOSTKA REFERENCYJNA	LICZBA ZGONÓW				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	13	13	10	12	18
Abramów	1	3	4	3	3
Bononia	3	2	0	0	5
Gilów	3	3	4	5	4
Hosznia Ordynacka	5	3	2	9	4

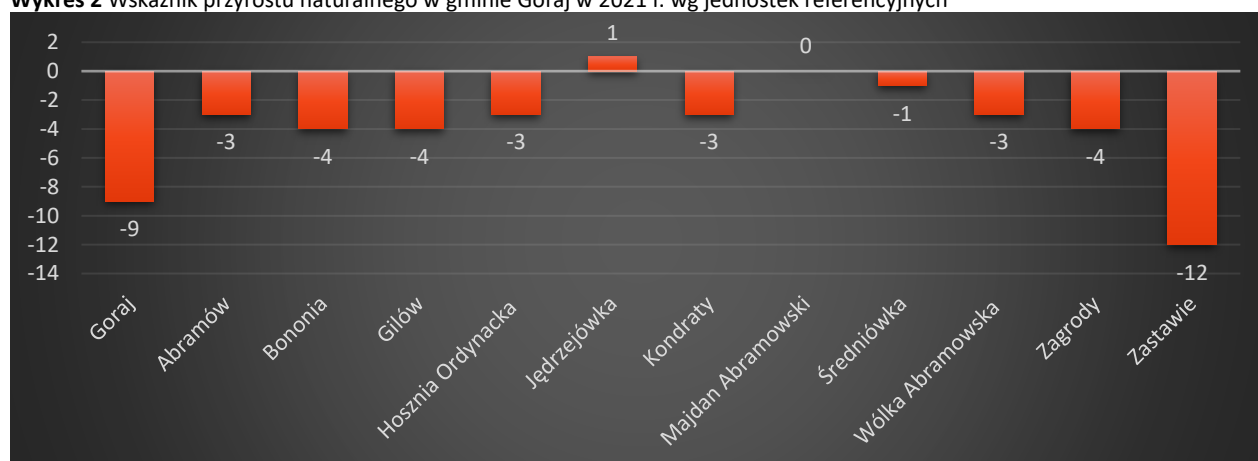
⁴ Źródło danych GUS - *Umieralność w 2021 roku - Zgony według przyczyn – dane wstępne*

JEDNOSTKA REFERENCYJNA	LICZBA ZGONÓW				
	2017	2018	2019	2020	2021
Jędrzejówka	1	2	4	5	3
Kondraty	5	2	2	2	3
Majdan Abramowski	0	3	2	3	4
Średniówka	4	7	4	6	2
Wólka Abramowska	3	4	4	5	5
Zagrody	11	11	11	9	7
Zastawie	4	7	10	10	13
SUMA	53	60	57	69	71

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Najważniejszym czynnikiem wpływającym na zmiany liczby ludności jest przyrost naturalny. W gminie Goraj w 2021 r. zanotowano ujemny przyrost naturalny równy minus: 47. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu równemu: minus 11,7 na 1000 mieszkańców gminy Goraj. Dla porównania w 2017 r. przyrost naturalny wyniósł: minus 16. Na przestrzeni lat 2017 – 2021 obserwujemy więc utrzymywanie się negatywnego zjawiska jakim jest ujemny przyrost naturalny, a jego wartości rokrocznie rosną. Najmniej korzystną sytuację w zakresie analizowanego wskaźnika przyrostu naturalnego w 2021 r. zanotowały sołectwa Zastawie (minus 12) oraz Goraj (minus 9). Dodatni przyrost naturalny stwierdzono jedynie w sołectwie Jędrzejówka(1). W Majdanie Abramowskim przyrost naturalny wyniósł 0.

Wykres 2 Wskaźnik przyrostu naturalnego w gminie Goraj w 2021 r. wg jednostek referencyjnych

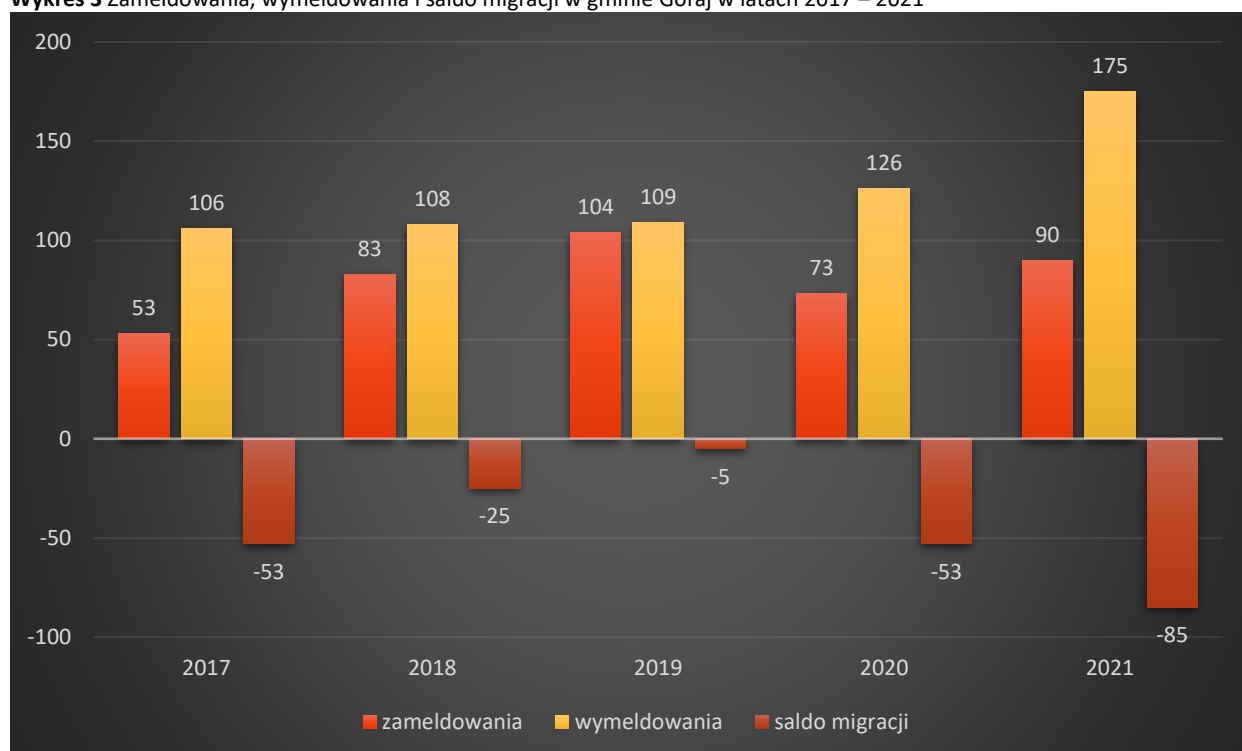

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Kolejny element wpływający na liczbę ludności danego obszaru to saldo migracji. Procesy migracyjne odgrywają decydującą rolę nie tylko w zakresie ogólnej liczby mieszkańców, lecz również wpływają na przemiany struktury wiekowej ludności. Na obszarze gminy Goraj w latach 2017-2021 notuje się tendencję spadkową w zakresie salda migracji. Rokrocznie obserwuje się

tu ujemne saldo migracji. W 2021 r. wskaźnik ten osiągnął najniższą wartość w analizowanym okresie – wyniósł: minus 85. Porównując saldo migracji w powiecie biłgorajskim (w 2021 r. wskaźnik wyniósł: minus 347), w gminie Goraj, pomimo wartości ujemnych obserwuje się jednak stosunkowo niewielkie wartości salda migracji w analizowanym okresie. Najniższy poziom wskaźnik osiągnął w 2021 r. w sołectwach: Zastawie, gdzie wartość wskaźnika wyniosła: minus 24, oraz Hosznia Ordynacka i Zagrody, gdzie wyniosła ona: minus 12. Najkorzystniejsza pod omawianym względem sytuacja jest w pięciu sołectwach: Majdan Abramowski, Abramów, Goraj, Bononia oraz Średniówka. Tam wskaźnik salda migracji przyjmuje wartości ujemne, wynoszą one odpowiednio: -1, -2, -3, -3, -3. W żadnej z jednostek nie odnotowano dodatniego salda migracji.

Wykres 3 Zameldowania, wymeldowania i saldo migracji w gminie Goraj w latach 2017 – 2021

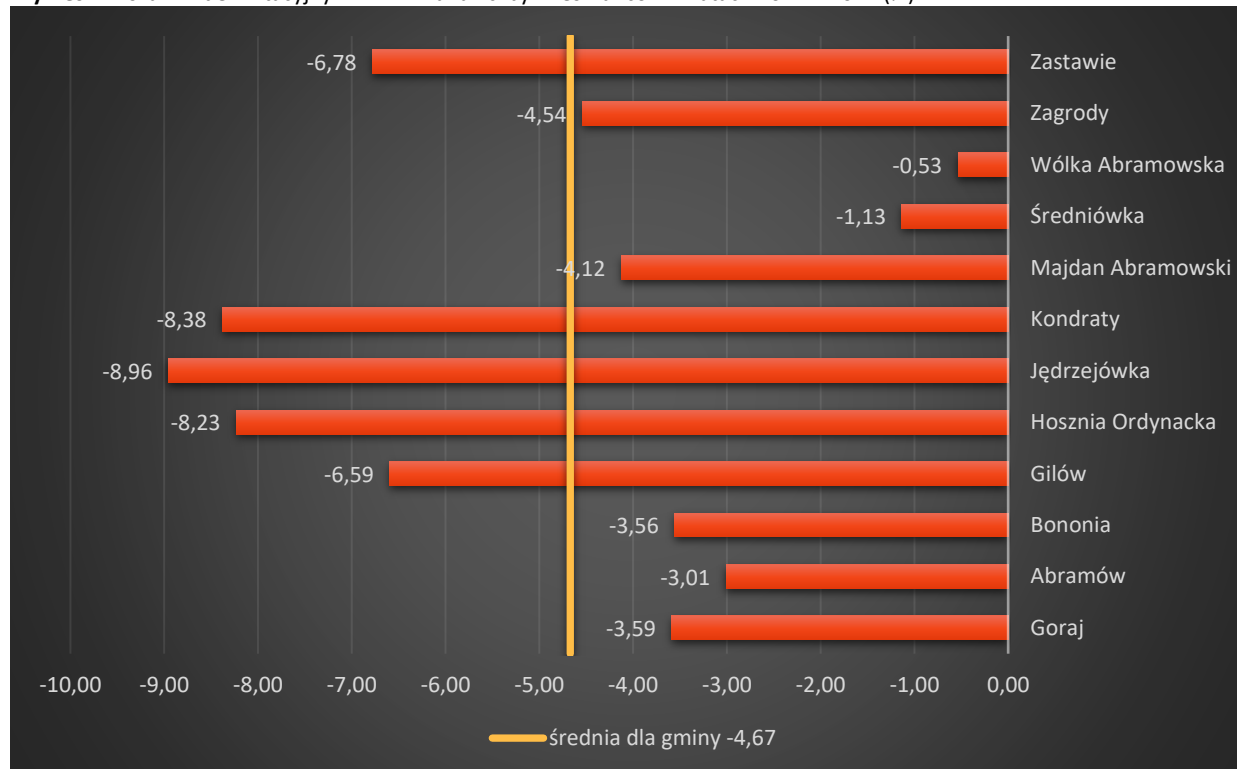
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

W celu zbudowania syntetycznego wskaźnika problemów społecznych, w pierwszej kolejności badaniu poddano kwestie negatywnych trendów demograficznych. Wzięto pod uwagę zagadnienia dotyczące zmiany liczby mieszkańców i czynników wpływających na tę zmiany. Analizie poddano trzy uzupełniające się wzajemnie i przenikające zagadnienia: zmianę liczby ludności gminy na przestrzeni lat 2017-2021, liczbę zgonów przypadającą na 100 mieszkańców w 2021r. oraz liczbę osób, które wymeldowały się przypadającą na 100 mieszkańców gminy w 2021r. Uznano, iż ww. kwestie stanowią najistotniejsze wyznaczniki

pozwalające na zdiagnozowanie obszarów charakteryzujących się największą koncentracją negatywnych zjawisk społecznych.

Pierwszy z badanych wskaźników obrazuje procentową zmianę liczby mieszkańców w latach 2017-2021. Na przestrzeni badanego okresu zauważalny jest systematyczny ubytek liczby mieszkańców (w 2017 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła 4 237 osoby, w 2021 liczba ta zmalała do 4 039). Przedmiotowy wskaźnik obrazuje w sposób najbardziej trafny niekorzystne trendy demograficzne zauważalne w większości jednostek analitycznych wchodzących w skład gminy. Na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Miejski w Goraju oszacowano, iż średnia wartość wskaźnika (dot. całej gminy) kształtuje się na poziomie -4,67. We wszystkich dwunastu jednostkach badany wskaźnik przyjął wartości ujemne. Najgorzej sytuacja prezentuje się sołectwie Jędrzejówka, gdzie nastąpił największy spadek liczby ludności w porównaniu z pozostałymi jednostkami w gminie (wartość wskaźnika kształtuje się na poziomie: -8,96). Zbliżone wartości osiągnął wskaźnik w sołectwach: Kondraty (wskaźnik wyniósł: -8,38) i Hosznia Ordynacka (z wartością wskaźnika: -8,23). Najmniejszy ubytek liczby ludności odnotowano natomiast w sołectwach: Wólka Abramowska (-0,53) oraz Średniówka (-1,13).

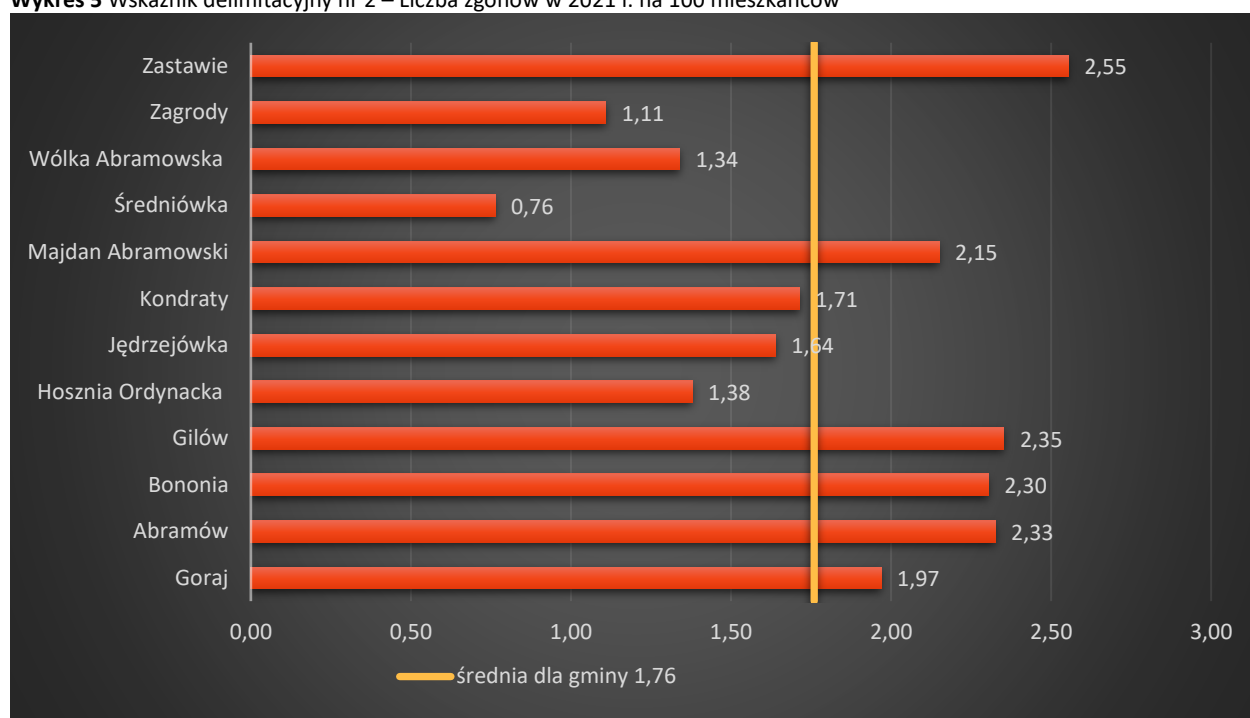
Wykres 4 Wskaźnik delimitacyjny nr 1 – Zmiana liczby mieszkańców w latach 2012 – 2021 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Drugim wskaźnikiem w obrębie zmiany liczby mieszkańców gminy, który wzięto pod uwagę na potrzeby niniejszego opracowania, była liczba zgonów w 2021 r. w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Średnia wartość wskaźnika dla całej gminy wyniosła w 2021 r.: 1,76. W sześciu sołectwach (Zastawie, Majdan Abramowski, Gilów, Bononia, Abramów oraz Goraj) wskaźnik ten kształtował się na poziomie wyższym niż średnia gminna, z najwyższą wartością w jednostce Zastawie (2,55). W obrębie pozostałych sołectw wskaźnik kształtował się na poziomie poniżej średniej gminnej. Najkorzystniejszą sytuację odnotowano w sołectwie Średniówka, gdzie wskaźnik przybiera wartość na poziomie: 0,76.

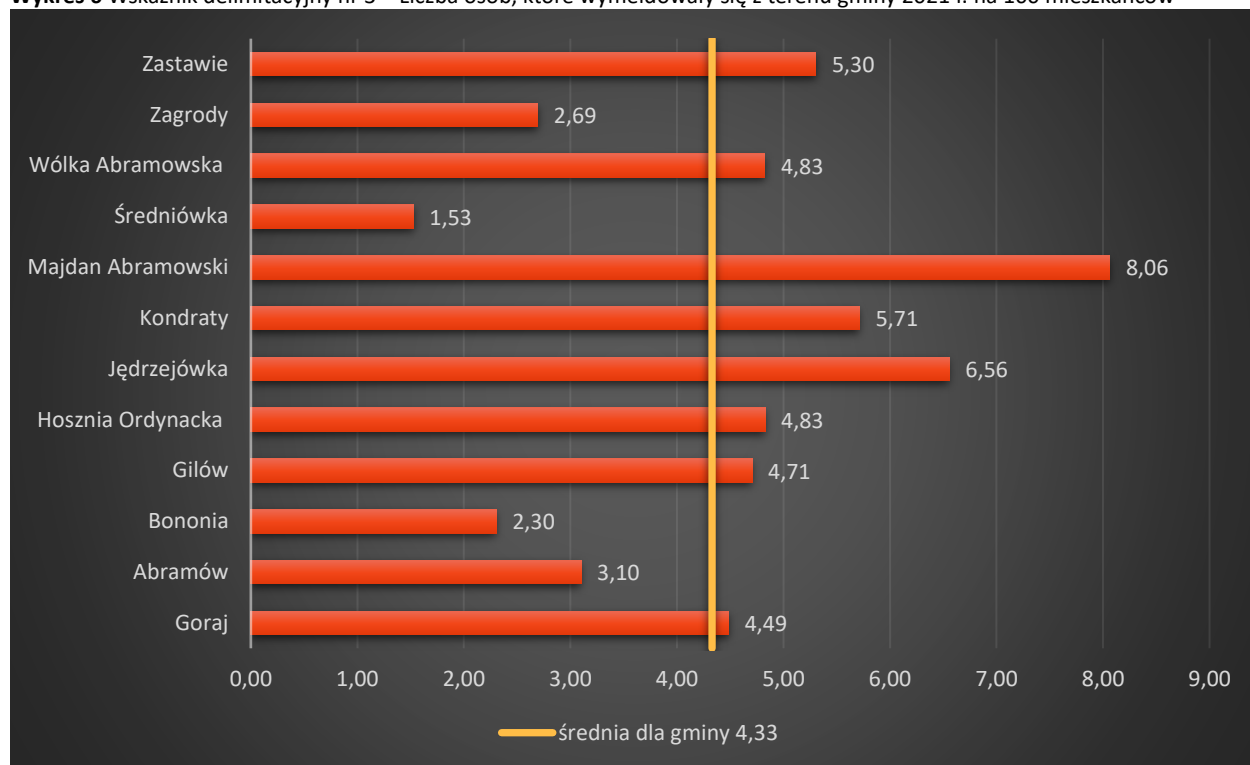
Wykres 5 Wskaźnik delimitacyjny nr 2 – Liczba zgonów w 2021 r. na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Ostatnim z badanych wskaźników obrazujących sferę demograficzną jest liczba osób, które wymeldowały się z terenu gminy przypadającą na 100 mieszkańców gminy w 2021 r. W zakresie analizowanego zagadnienia średnia dla gminy wynosi 4,33. Aż w ośmiu sołectwach wartości wskaźnika przekracza średnią gminną. Niemal dwukrotnie wyższa jest w sołectwie Majdan Abramowski (8,06). Stosunkowo wysoka jest również w Jędrzejówce (6,56). W pozostałych czterech jednostkach wskaźnik osiągnął wartość poniżej średniej. Z najkorzystniejszą sytuacją mamy do czynienia w Średniówce oraz Bononii, wartość wskaźnika to odpowiednio 1,53 i 2,30.

Wykres 6 Wskaźnik delimitacyjny nr 3 – Liczba osób, które wymeldowały się z terenu gminy 2021 r. na 100 mieszkańców

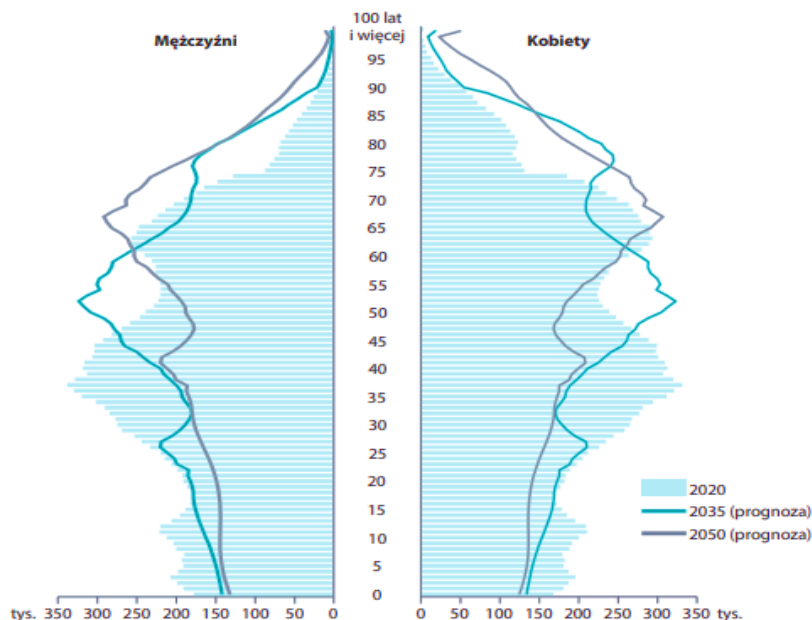
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

4.2.2 Struktura wieku mieszkańców

Liczne opracowania i prognozy demograficzne (w tym m.in. GUS) wskazują, iż zjawisko starzenia się społeczeństwa będzie przybierać na sile. Jak wskazują publikacje, w ostatnich latach obserwowany jest w Polsce nasilający się proces starzenia się populacji mieszkańców. Udział osób starszych w populacji mieszkańców Polski systematycznie rośnie. Na koniec 2020 r. liczba osób w wieku 60 lat i więcej wyniosła 9,8 mln i w stosunku do roku poprzedniego zwiększyła się o 1,0%. Odsetek osób starszych w populacji Polski osiągnął poziom 25,6%. Według prognozy GUS liczba ludności w wieku 60 lat i więcej w Polsce w roku 2030 ma wzrosnąć do poziomu 10,8 mln, a w 2050 r. wyniesie 13,7 mln. Osoby te będą stanowiły około 40% ogółu ludności Polski. W 2020 r. wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi wzrósł do poziomu 28,2 (z 27,2 w roku 2019). Wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w

wieku produkcyjnym ukształtował się na poziomie 37,5, podczas gdy rok wcześniej wynosił 36,5. Według prognozy demograficznej w perspektywie do roku 2050 populacja Polski będzie stawała się coraz starsza. Równolegle do przewidywanego spadku liczby ludności o 4,3 mln osób do roku 2050, spodziewany jest stały wzrost liczby ludności w wieku senioralnym.⁵

Wykres 7 Ludność wg płci i wieku. Stan w dniu 31 grudnia 2020 r., 2035 r. i 2050 r.

Źródło: „Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 r.” GUS, Warszawa, Białystok 2021

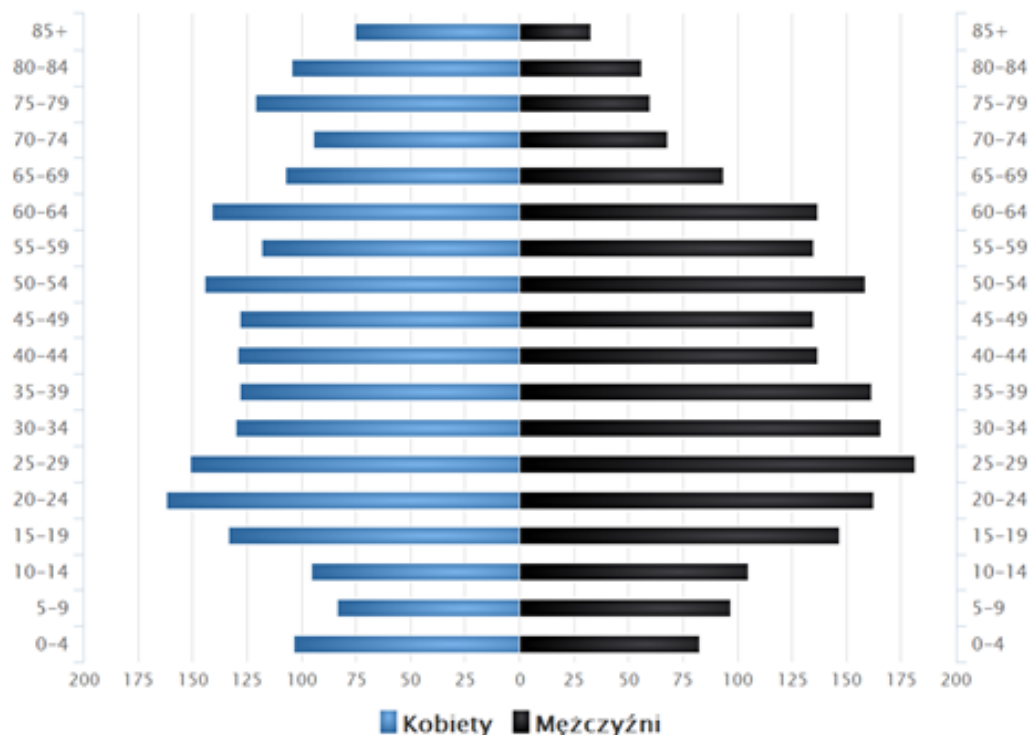
Społeczeństwo starzejące się stawia wiele wyzwań przed rządzącymi. Przede wszystkim na opiekę nad osobami starszymi potrzebne są niemałe środki finansowe. Nakłady te pochodzą w dużej mierze z budżetu państwa, a ten zależy od kondycji gospodarki i podatków opłacanych przez osoby w wieku produkcyjnym. Środowisko lokalne, miejsce zamieszkania jest dla ludzi starych (obok rodziny) podstawowym obszarem aktywności i miejscem zaspakajania potrzeb. Obecność coraz większej liczby osób w starszym wieku wymaga przede wszystkim zmian w lokalnej polityce społecznej, organizacji komunikacji publicznej, jak również zagospodarowaniu przestrzeni.

Analiza danych dotyczących wieku mieszkańców gminy Goraj wskazuje także na występowanie negatywnych zjawisk, charakterystycznych dla całej Polski. Zauważalny jest trend stopniowego starzenia się populacji ludności gminy. Wskazują na to poniższe piramidy wieku i płci z roku 2014 oraz 2021, których kształt się zmienia. Kształt piramidy w 2021 r. ma charakter

⁵ Zaczepnięte z: „Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 r.” GUS, Warszawa, Białystok 2021

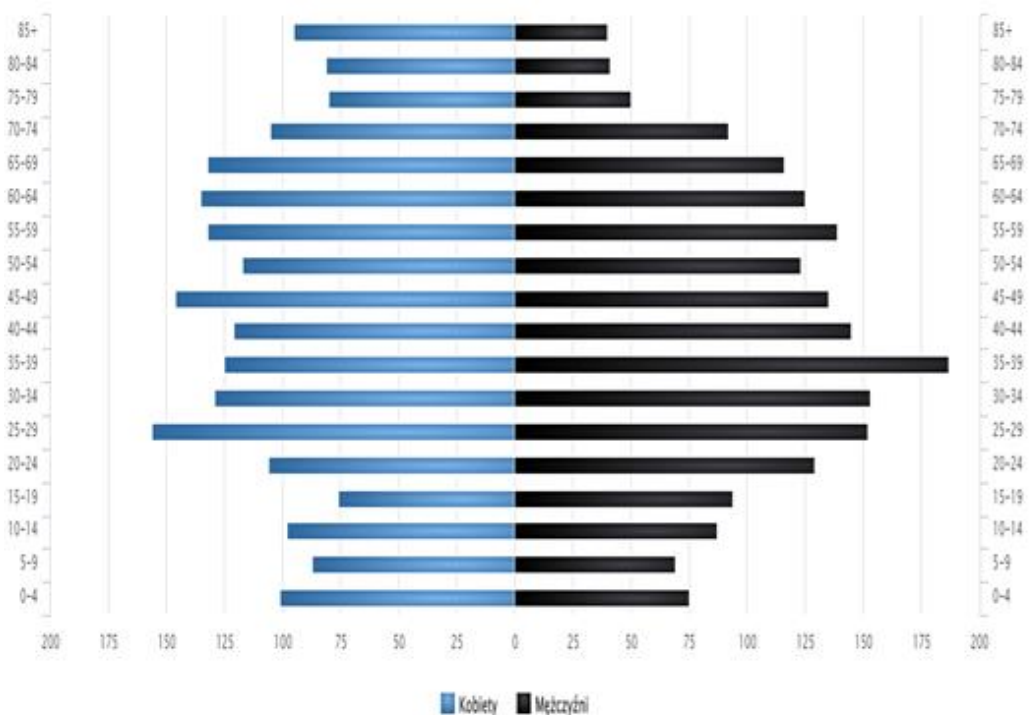
regresywny (zbliżony do kształtu piramidy dla mieszkańców całego kraju w 2020 r.). Porównując obie piramidy zauważalne jest zwężenie jej podstawy i rozszerzenie ku górze. Świadczy to o zmianie struktury wiekowej mieszkańców.

Wykres 8 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Goraj w 2014 r.

Źródło GUS

Wykres 9 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Goraj w 2021 r.

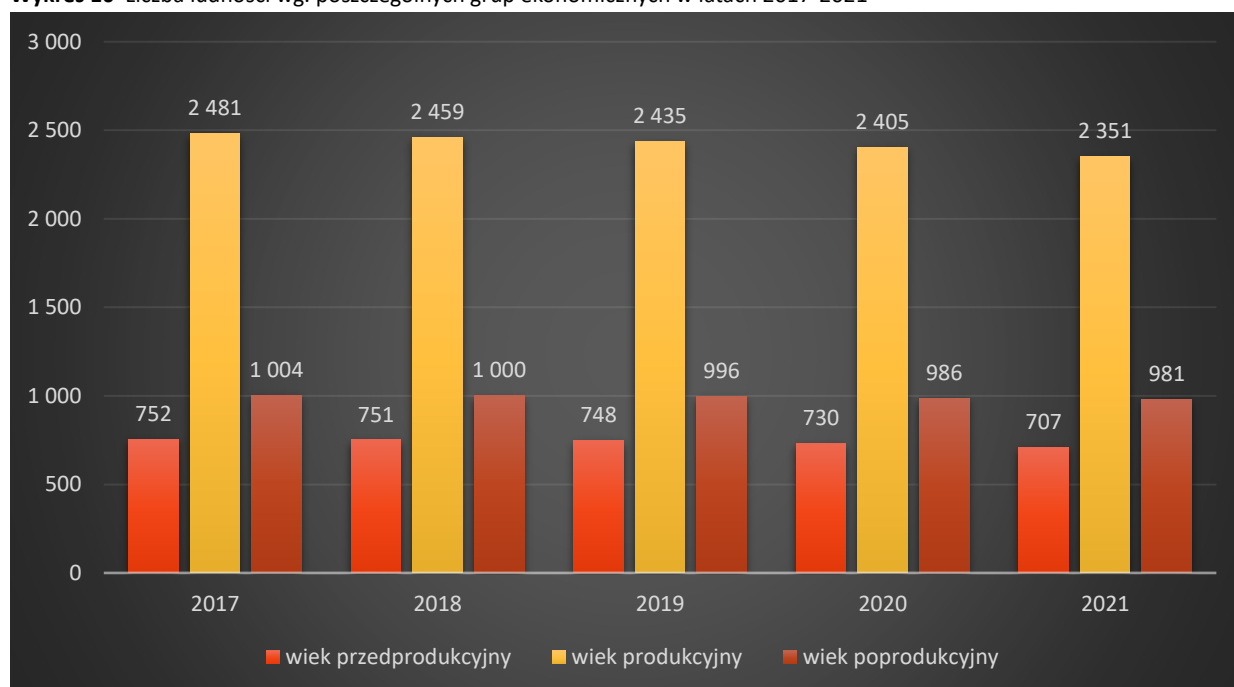

Źródło GUS

Zgodnie z danymi GUS średni wiek mieszkańców gminy Goraj w 2021 r. wynosi 43,3 lat (dla kobiet 44,6 a dla mężczyzn 41,9). Jest to wartość wyższa od średniej wojewódzkiej, która kształtowała się na poziomie 42,6 lata i średniej krajowej – 42,2 lata. Zgodnie z informacjami uzyskanymi w trakcie prowadzonych konsultacji społecznych wynika, iż spora część młodych mieszkańców gminy przebywa na stałe poza jej obszarem. Jednocześnie osoby te, nie decydują się zmianę adresu zameldowania. Stąd figurują one ciągle w ewidencji gminy i wpływają „mylnie” na wartość wskaźnika obrazującego średni wiek mieszkańców gminy.

Na kolejnym wykresie zaprezentowano liczbę mieszkańców gminy Goraj w latach 2017-2021 w podziale według ekonomicznych grup wieku.

Wykres 10 Liczba ludności wg. poszczególnych grup ekonomicznych w latach 2017-2021

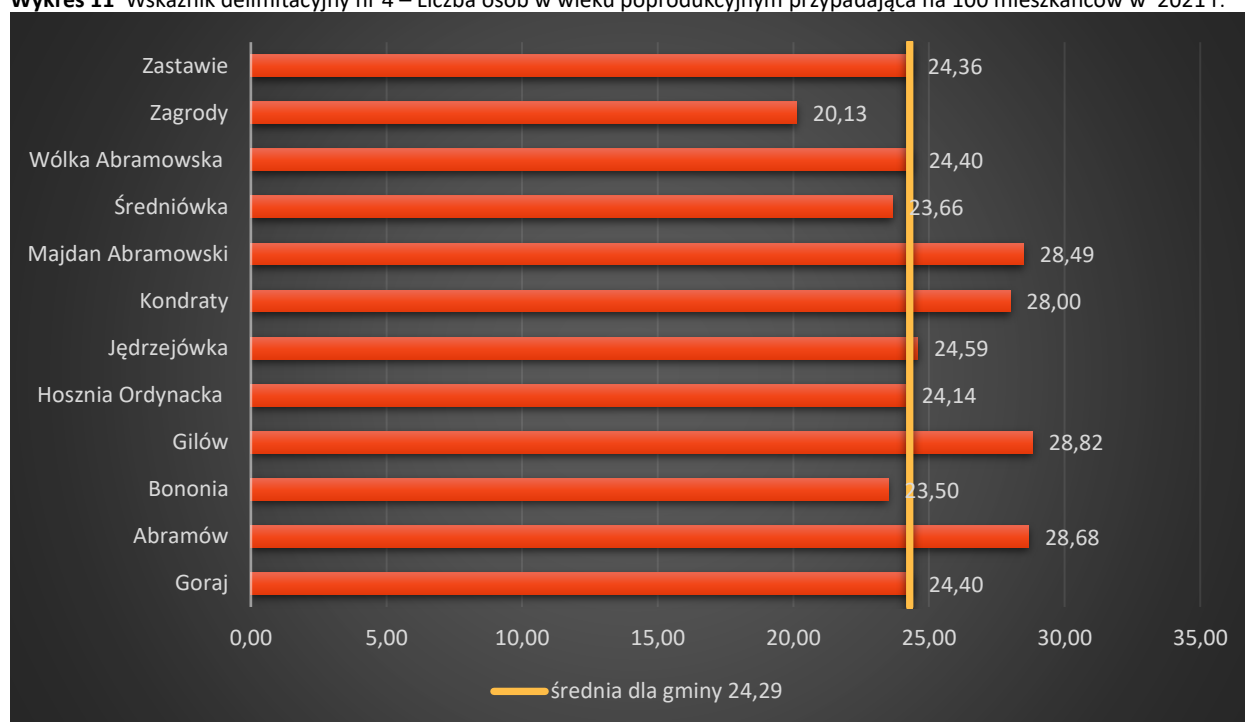
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Na koniec 2021 r. udział osób wg. poszczególnych ekonomicznych grup na terenie gminy kształtował się w następujący sposób: osoby w wieku przedprodukcyjnym – 17,50%, osoby w wieku produkcyjnym – 58,21%, osoby w wieku poprodukcyjnym – 24,29%. Dane te są zbliżone do średnich wartości dla powiatu biłgorajskiego. W 2021 r. 17,30% mieszkańców powiatu stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym: 60,50% mieszkańców w to osoby w wieku produkcyjnym, zaś mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym stanowili 22,20% ogółu. Dostępne dane pozwalają zaobserwować, iż w gminie Goraj na przestrzeni lat 2017-2021 nieznacznie zmalał odsetek ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców, z 58,56% w 2017 r. do 58,21% w 2021r. Wzrósł procentowy udział osób w wieku poprodukcyjnym z 23,70% w

2017 r. do 24,29% w 2021 r. Nieznacznie zmalał natomiast odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym z 17,75% w 2017 r. do 17,50% w 2021r.

W zakresie kwestii dotyczących struktury wiekowej mieszkańców, tworząc syntetyczny wskaźnik problemów społecznych, analizie poddano zagadnienie liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 mieszkańców gminy Goraj w 2021 r. oraz zagadnienie zmiany liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 mieszkańców gminy Goraj w 2021r. Biorąc pod uwagę liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców gminy w ośmiu sołectwach zaobserwować można wartości powyżej średniej dla gminy (24,29). Największe wartości analizowanego wskaźnika odnotowano w sołectwach Gilów (28,82), Abramów (28,68), Majdan Abramowski (28,49) oraz Kondraty (28). W pozostałych czterech jednostkach omawiany wskaźnik przyjął wartości nieznacznie niższe niż średnia dla gminy. Najniższą wartość zanotowano w sołectwie Zagrody, tj.20,13.

Wykres 11 Wskaźnik delimitacyjny nr 4 – Liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

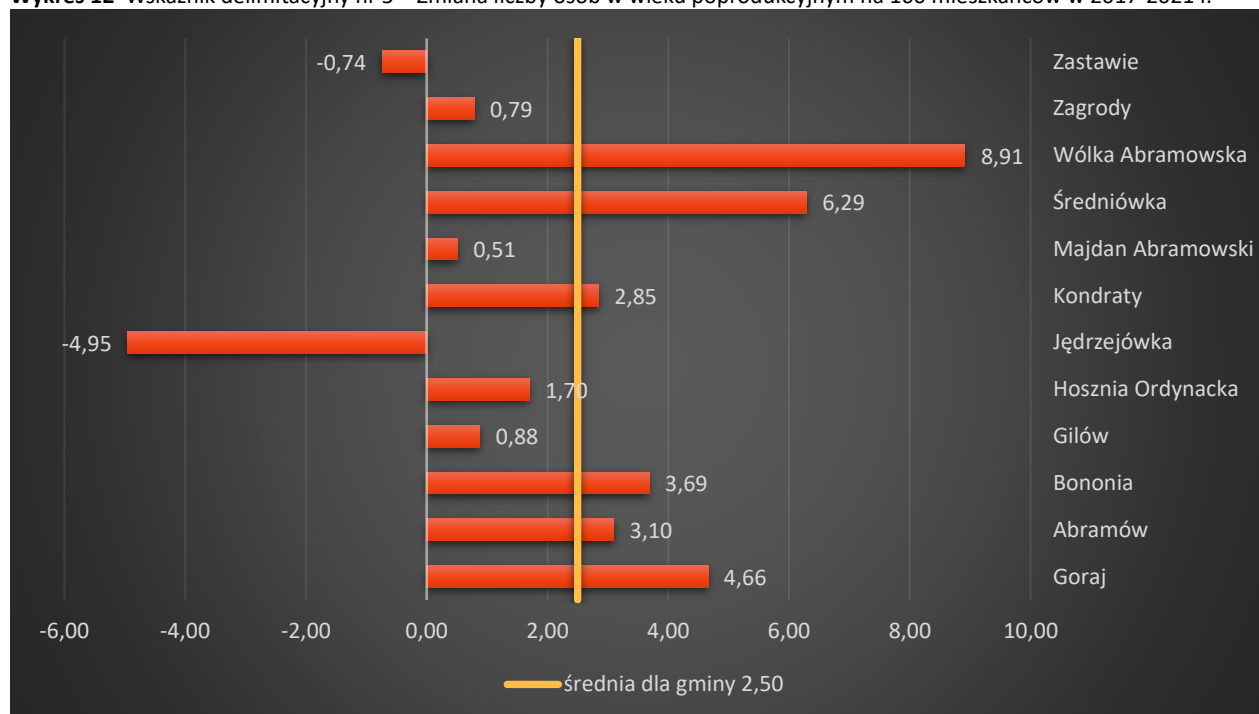

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

W zakresie drugiego omawianego wskaźnika średnia dla gminy wyniosła 2,50. W sześciu sołectwach zanotowano wartości wyższe niż średnia, co świadczy o wzroście udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności i pogłębianiu się niekorzystnych zjawisk społecznych. Dodatkowo ma również wpływ na pogorszenie sytuacji w sferze gospodarczej (brak

osób chętnych do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej). W sołectwie Wólka Abramowska wskaźnik osiągnął najwyższą wartość: 8,91. Następne w kolejności plasują się jednostki Średniówka (6,29), Goraj (4,66), Bononia (3,69) oraz Abramów (3,10) i Kondraty (2,85). W czterech jednostkach wskaźnik przyjął wartości niższe niż średnia dla gminy, jednak dodatnie. Są to jednostki: Zagrody (0,79), Majdan Abramowski (0,51), Hosznia Ordynacka (1,70) i Gilów (0,88). Najkorzystniej sytuacja przedstawia się w pozostałych dwóch sołectwach, gdzie wartość wskaźnika kształtuje się na ujemnym poziomie, co oznacza spadek liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej populacji mieszkańców. Jednostki te to: Zastawie (-0,74) oraz Jędrzejówka (-4,95).

Wykres 12 Wskaźnik delimitacyjny nr 5 – Zmiana liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców w 2017-2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

4.2.3 Bezrobocie

Bezrobocie jest zjawiskiem złożonym o wymiarze ekonomicznym i społecznym, a jego konsekwencje są odczuwane przez jednostki, ich rodziny i całego społeczeństwa. Poziom bezrobocia jest jednym z najważniejszych wskaźników, który pozwala ocenić sytuację społeczną w danej jednostce. Bezrobocie stanowi bowiem jedno z głównych zjawisk kryzysowych zachodzących w sferze społecznej, które dodatkowo jest silnie skorelowane z innymi

negatywnymi procesami zachodzącymi na obszarze danej jednostki (np. długotrwałe bezrobocie zwiększa ryzyko ubóstwa, wykluczenia społecznego).

Bezrobocie jest zjawiskiem negatywnym dla osób nim dotkniętych. W skali masowej jest ogromnym ciężarem dla całej gospodarki kraju: w skali makroekonomicznej pociąga za sobą drenaż finansów publicznych na zasiłki i inne świadczenia socjalne oraz na programy przeciwdziałania bezrobociu. Powoduje zmniejszenie dochodów budżetowych państwa, ponieważ bezrobotni nie płacą podatków dochodowych, nie płacą składek na ubezpieczenie społeczne, nie kupują towarów, w których jest ukryty podatek pośredni. Praca jest ważnym czynnikiem produkcji - masowe bezrobocie oznacza niepełne wykorzystanie tego czynnika. Niemożność znalezienia pracy skłania młodych wykształconych ludzi do emigracji zarobkowej, a straty z tym związane widzi się nie tylko w sferze ekonomicznej, ale także w demograficznej. Bezrobocie powoduje pogorszenie stanu zdrowia fizycznego i psychicznego w społeczeństwie - ma duży wpływ na rosnącą liczbę chorób psychicznych, psychosomatycznych i zaburzeń osobowości. Przy długotrwałym bezrobociu wzrasta liczba samobójstw i prób samobójczych, wzrasta przestępczość wśród bezrobotnych, bezrobocie sprzyja również wzrostowi liczby rozwodów. W najgorszej sytuacji są młodzi bezrobotni, to oni są grupą najbardziej zagrożoną skutkami dezaktywizacji zawodowej i to właśnie u nich obserwuje się trwałe i groźne społecznie konsekwencje. Bezrobocie ma ujemne skutki także dla społeczeństwa. Są nimi: duże koszty świadczeń socjalnych, niewykorzystane zdolności do pracy i umiejętności osób bezrobotnych, poczucie zagrożenia utratą pracy ludzi zatrudnionych i niebezpieczeństwo zwiększenia się zasięgu zjawisk niepożądanych. Negatywne skutki bezrobocia dla samych bezrobotnych i ich rodzin to kłopoty finansowe, a często ubóstwo, trudności z zagospodarowaniem wolnego czasu, izolacja społeczna, zależność od innych ludzi, upokorzenia, niepokój o przyszłość i poczucie napiętnowania. Wszystko to pogarsza stan psychiczny bezrobotnych oraz ich najbliższych, zwłaszcza, gdy pozostawanie bez pracy jest długotrwałe⁶

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju na przestrzeni lat 2017-2021 zauważalne są wahania liczby osób bezrobotnych z terenu gminy Goraj, jednak porównując lata 2017 i 2021 widoczny jest nieznaczny spadek tej liczby. W kolejnych latach liczba ta wynosiła: 2017 r. - 103, 2018 r. – 82, 2019 r. – 97, 2020 r. – 115, 2021 r. – 100 (spadek o

---

⁶ www.studenci.pl

2,91%). Sytuacja ta nie świadczy niestety o znacznej poprawie sytuacji na lokalnym rynku pracy. Biorąc pod uwagę wysokość wypłacanych świadczeń, część z osób rezygnuje z rejestracji w PUP.

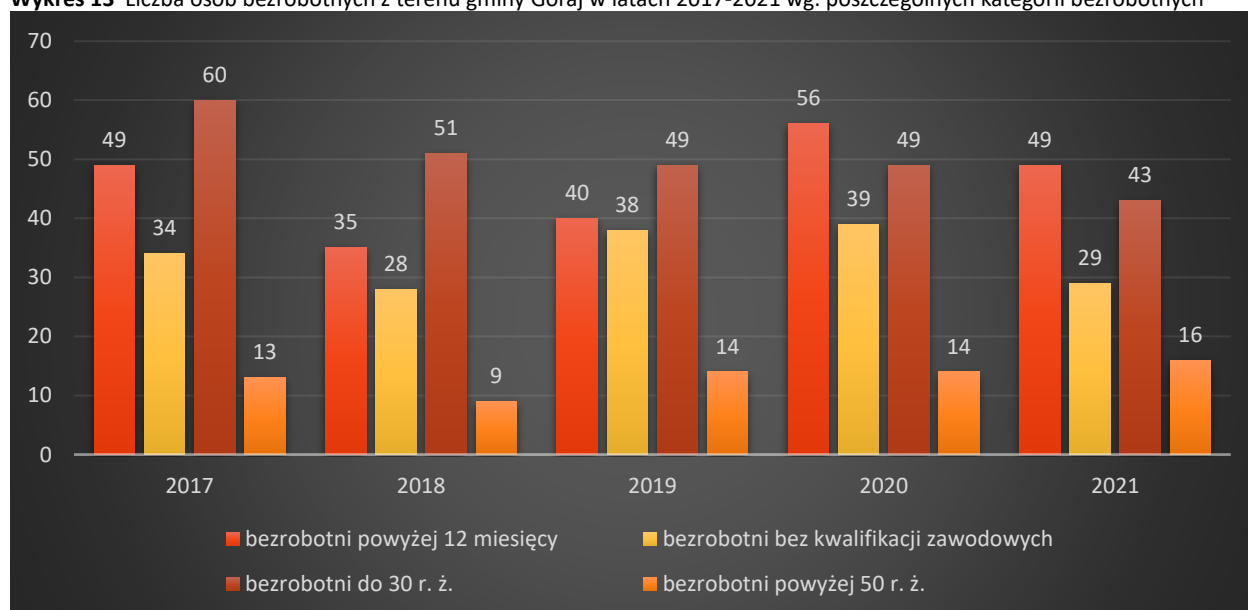
Tabela 7 Charakterystyka osób bezrobotnych z terenu gminy Goraj w 2021 r. wg poszczególnych kategorii

Kategoria bezrobotnych zarejestrowanych w PUP	Liczba osób	
	2017	2021
Liczba osób bezrobotnych ogółem	103	100
Liczba osób długotrwale bezrobotnych	49	49
Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych	34	29
Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia	60	43
Liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia	13	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

W analizowanym okresie liczba osób długotrwale bezrobotnych, czyli takich, które pozostają bez zatrudnienia powyżej 12 miesięcy, pozostaje bez zmiany. W 2017r. oraz 2021r. wyniosła ona 49. Spadła natomiast liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych (z 34 osób w 2017 r. do 29 w 2021 r., a więc o 14,71%) oraz bezrobotnych do 30 roku życia (z 60 w 2017 r. do 43 w 2021 r., czyli o 28,33%). Wzrosła liczba bezrobotnych powyżej 50 roku życia (z 13 w 2017 r. do 16 w 2021 r. – 23,08%). Na przestrzeni analizowanego okresu (lata 2017-2021) największą grupę mieszkańców zarejestrowanych w PUP stanowiły osoby bezrobotne do 30 roku życia, odpowiednio: 58,25%, 62,20%, 50,52%, 42,61% oraz 43%.

Wykres 13 Liczba osób bezrobotnych z terenu gminy Goraj w latach 2017-2021 wg. poszczególnych kategorii bezrobotnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

W analizowanym okresie największą liczbę osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP stanowili mieszkańcy sołectwa Goraj, gdzie w latach 2017-2021 ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców całej gminy kształtował się odpowiednio na poziomie: 23,30%, 14,63%, 29,90%, 25,22% oraz 23%. Na drugim miejscu pod względem liczebności osób bezrobotnych plasuje się jednostka Zagrody (w latach 2017-2021 udział na poziomie: 18,45%, 14,63%, 10,31%, 13,91%, 15%). Najmniejszą liczbę osób bezrobotnych w porównaniu z ogólną liczbą bezrobotnych z terenu gminy odnotowuje się w jednostce Majdan Abramowski. Procentowy udział w 2017 r. wynosi 2,91%, w 2018 r. 2,44%, w 2019 r. nie odnotowano tu osób bezrobotnych, 2020 r. było to 1,74% oraz w 2021 r. – 4%. W jednostkach: Goraj, Hosznia Ordynacka, Średniówka, Zagrody oraz Zastawie w latach 2017 – 2021 zmniejsza się liczba osób bezrobotnych. W Jędrzejówce, Kondratkach oraz Wólce Abramowskiej liczba ta rośnie. W pozostałych trzech sołectwach pozostaje bez zmian.

Tabela 8 Liczba osób bezrobotnych z terenu gminy Goraj w latach 2017-2021 wg jednostek referencyjnych

SOŁECTWO	Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	24	12	29	29	23
Abramów	3	2	5	4	3
Bononia	4	8	4	9	4
Gilów	3	4	4	6	3
Hosznia Ordynacka	10	6	6	4	5
Jędrzejówka	6	6	9	9	10
Kondraty	5	7	6	11	7
Majdan Abramowski	3	2	0	2	4
Średniówka	7	8	9	4	6
Wólka Abramowska	4	5	6	6	6
Zagrody	19	12	10	16	15
Zastawie	15	10	9	15	14
SUMA	103	82	97	115	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

Niepokojący jest fakt, iż w pięciu analizowanych latach notowany jest stosunkowo duży udział długotrwale bezrobotnych (tj. pozostających bez zatrudnienia powyżej 12 m-cy) w ogólnej liczbie zarejestrowanych osób bezrobotnych – kształtuje się on na poziomie: 2017 r. – 47,57%, 2018 r. – 42,68%, 2019 r. – 41,24%, 2020 r. – 48,70%, 2021r. – 49%. Najliczniejsza grupa ww.

osób zamieszkuje obszar jednostki Goraj. Następne w kolejności są Zagrody i Zastawie. Możemy zaobserwować, że w analizowanym okresie w sześciu jednostkach odnotowano tendencję spadkową liczby osób długotrwale bezrobotnych: Hosznia Ordynacka, Majdan Abramowski, Średniówka, Wólka Abramowska, Zagrody oraz Zastawie. W sześciu pozostałych jednostkach zanotowano wzrost liczby długotrwale bezrobotnych.

Tabela 9 Liczba osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy) z terenu gminy Goraj w latach 2017-2021 wg jednostek referencyjnych

SOLECTWO	Liczba osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	8	3	10	17	11
Abramów	1	1	3	3	2
Bononia	2	2	2	2	4
Gilów	1	2	1	4	2
Hosznia Ordynacka	5	4	3	3	2
Jędrzejówka	4	5	3	6	7
Kondraty	1	3	2	4	2
Majdan Abramowski	2	0	0	0	1
Średniówka	4	3	3	3	2
Wólka Abramowska	3	2	3	4	2
Zagrody	9	5	5	6	8
Zastawie	9	5	5	4	6
SUMA	49	35	40	56	49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

Wśród szczególnych kategorii bezrobotnych znajdują się osoby w określonym przedziale wiekowym, tj. do 30 roku życia oraz osoby powyżej 50 roku życia. W zakresie pierwszej z analizowanych grup liczba osób bezrobotnych spadła ze 60 osób w 2017 r. do 43 osób w 2021 r., czyli o 28,33%. Zanotowano również spadek udziału tej grupy bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych (z 58,25% w 2017 r. do 43% w 2021 r.). W latach 2017-2021 największa liczba osób bezrobotnych poniżej 30 roku życia wśród ogólnej liczebności tej kategorii zamieszkiwała jednostkę Zagrody (2017 r.: 20%, 2018 r.: 17,65%, 2019 r.: 8,16%, 2020 r.: 18,37%, 2021 r.: 18,60%). W następnej kolejności plasuje się Zastawie (2017 r.: 21,67%, 2018 r.: 15,69%, 2019 r.: 10,20%, 2020 r.: 12,24%, 2021 r.: 13,95%) oraz Goraj (2017 r.: 16,67%, 2018 r.: 5,88%, 2019 r.: 24,49%, 2020 r.: 14,29%, 2021 r.: 16,28%).

Tabela 10 Liczba osób bezrobotnych poniżej 30 roku życia z terenu gminy Goraj w latach 2017-2021 wg jednostek referencyjnych

SOLECTWO	Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia zarejestrowanych w PUP				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	10	3	12	7	7
Abramów	2	2	2	1	0
Bononia	0	4	1	2	0
Gilów	3	4	2	3	3
Hosznia Ordynacka	7	2	3	1	2
Jędrzejówka	5	5	5	4	4
Kondraty	3	6	6	9	6
Majdan Abramowski	1	1	0	1	2
Średniówka	1	5	5	1	1
Wółka Abramowska	3	2	4	5	4
Zagrody	12	9	4	9	8
Zastawie	13	8	5	6	6
SUMA	60	51	49	49	43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

Przeciwnie sytuacja kształtuje się w zakresie bezrobotnych powyżej 50 roku życia, zanotowano bowiem wzrost z 13 osób w 2017 r. do 16 osób w 2021 r., czyli o 23,08%. Zauważalny jest również wzrost udziału tej grupy w ogólnej liczbie osób bezrobotnych na terenie gminy (z 12,62% w 2017 r. do 16% w 2021 r.). Zdecydowanie największa liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia zamieszkuje sołectwo Goraj. W kolejnych latach udział analizowanej grupy bezrobotnych zamieszkujących to sołectwo w ogólnej liczbie tychże bezrobotnych kształtował się w następujący sposób: 2017 r.: 23,1%, 2018 r.: 22,22%, 2019 r.: 21,43%, 2020 r.: 14,29%, 2021 r.: 25%. W sołectwie Abramów na przestrzeni analizowanego okresu nie odnotowano ani jednej osoby bezrobotnej tej kategorii. W sołectwach Jędrzejówka, Kondraty i Majdan Abramowski osoby bezrobotne powyżej 50 r. ż. pojawiły się wyłącznie w 2021 r.

Tabela 11 Liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia z terenu gminy Goraj w latach 2017-2021 wg jednostek referencyjnych

SOLECTWO	Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia zarejestrowanych w PUP				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	3	2	3	2	4
Abramów	0	0	0	0	0
Bononia	1	1	1	0	0
Gilów	0	0	2	2	0
Hosznia Ordynacka	3	3	2	2	2
Jędrzejówka	0	0	0	0	1
Kondraty	0	0	0	0	1

SOLECTWO	Liczba osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia zarejestrowanych w PUP				
	2017	2018	2019	2020	2021
Majdan Abramowski	0	0	0	0	2
Średniówka	4	2	1	1	1
Wółka Abramowska	0	1	1	1	1
Zagrody	2	0	2	2	1
Zastawie	0	0	2	4	3
SUMA	13	9	14	14	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

Ostatnią ze szczególnych grup bezrobotnych stanowią osoby bez kwalifikacji zawodowych. Ich liczba w latach 2017-2021 kształtowała się odpowiednio na poziomie: 34, 28, 38, 39 oraz 29. W tym okresie zanotowano nieznaczny spadek udziału tejże grupy bezrobotnych (z 33,01% w 2017 r. do 29% w 2021 r.) w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenu gminy, zarejestrowanych w PUP. Dane te dodatkowo wskazują, iż większość mieszkańców gminy (mniej więcej 2/3), pozostających bez pracy, posiada kwalifikacje zawodowe. Jednakże należy mieć na uwadze, że nie zawsze charakter i rodzaj posiadanych kwalifikacji jest zgodny z potrzebami rynku pracy. Podobnie, jak w zakresie wyżej analizowanych danych, w przypadku osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych pochodzących z terenu gminy Goraj najwięcej zamieszkiwało w latach 2017-2021 jednostkę Goraj (2017 r.: 26,47%, 2018 r.: 7,14%; 2019 r.: 28,95%; 2020 r.: 23,1%, 2021r.: 24,14%). W Abramowie jedynie w 2017 r. odnotowano 2 osoby bezrobotne danej kategorii, w Majdanie Abramowskim – 1 osobę w 2018 r.

Tabela 12 Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych z terenu gminy Goraj w latach 2017-2021 wg jednostek referencyjnych

SOLECTWO	Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w PUP				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	9	2	11	9	7
Abramów	2	0	0	0	0
Bononia	2	3	1	1	2
Gilów	1	2	3	5	1
Hosznia Ordynacka	5	3	2	2	1
Jędrzejówka	1	3	5	6	4
Kondraty	0	1	2	3	1
Majdan Abramowski	0	1	0	0	0
Średniówka	1	4	4	2	3
Wółka Abramowska	3	3	5	4	3
Zagrody	4	2	1	2	5
Zastawie	6	4	4	5	2
SUMA	34	28	38	39	29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

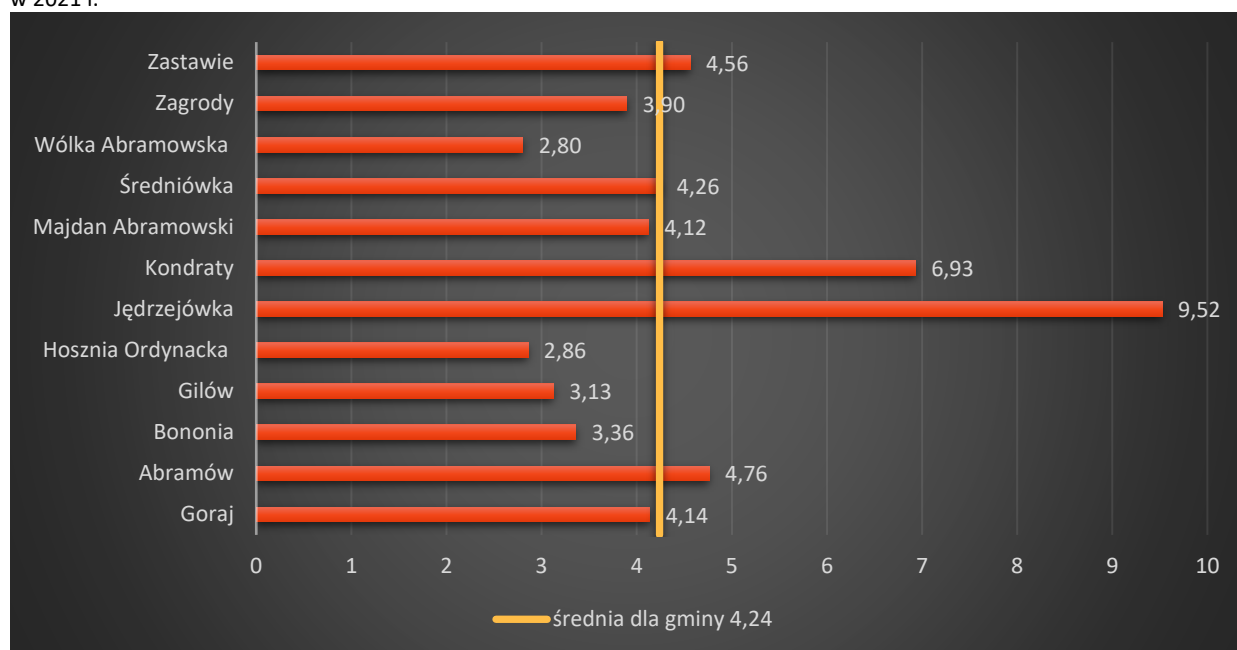
W trakcie prowadzonych badań przeanalizowano poszczególne grupy bezrobotnych mieszkańców w ramach wyodrębnionych jednostek analitycznych przy uwzględnieniu ich potencjału ludnościowego. Ze względu na specyfikę analizowanego zagadnienia dokonano porównania w stosunku do grupy mieszkańców zaliczanych do osób w wieku produkcyjnym (tj. kobiety w wieku 18-54 oraz mężczyźni w wieku 18-64). Podkreślenia wymaga fakt, iż analiza zjawiska bezrobocia za sprawą wyłącznie jednego wskaźnika obrazującego udział zarejestrowanych bezrobotnych wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym byłaby niewystarczająca. Ze względu na fakt, że zjawisko bezrobocia jest dość zróżnicowane wewnętrznie, przydatność ww. wskaźnika bywa niejednokrotnie ograniczona. Nie pozwala on bowiem na odpowiednio precyzyjną identyfikację obszarów szczególnie dotkniętych pewnymi specyficznymi typami bezrobocia i wskazanie, gdzie bezrobocie ma charakter incydentalny (tj. krótkookresowy) czy ciągły. Dopiero korelacja różnych wskaźników (dotyczących m.in. okresu bezrobocia czy ich kwalifikacji zawodowych) pozwala na zdiagnozowanie problemów w sposób bardziej precyzyjny.

W związku z tym, że zjawisko bezrobocia jest niezwykle istotne, przy dokonywaniu oceny analizę przeprowadzono w ramach wyznaczonych jednostek referencyjnych w oparciu o następujące wskaźniki:

- Liczba osób bezrobotnych przypadająca na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021r.;
- Liczba osób długotrwale bezrobotnych przypadająca na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 r.;
- Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych przypadająca na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 r.

W zakresie pierwszego z analizowanych wskaźników dotyczącego liczby osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 r. średnia wartość wskaźnika dla gminy wyniosła 4,24. Wartość ww. wskaźnika została przekroczona w pięciu jednostkach: Jędrzejówka (z najwyższą wartością wskaźnika 9,52), Zastawie (4,56), Średniówka (4,26), Kondraty (6,93) oraz Abramów (4,76). W pozostałych sołectwach wskaźnik przyjął wartości poniżej średniej, najniższą wartość odnotowano w Wólce Abramowskiej (2,80).

Wykres 14 Wskaźnik delimitacyjny nr 6 - Liczba osób bezrobotnych przypadająca na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 r.

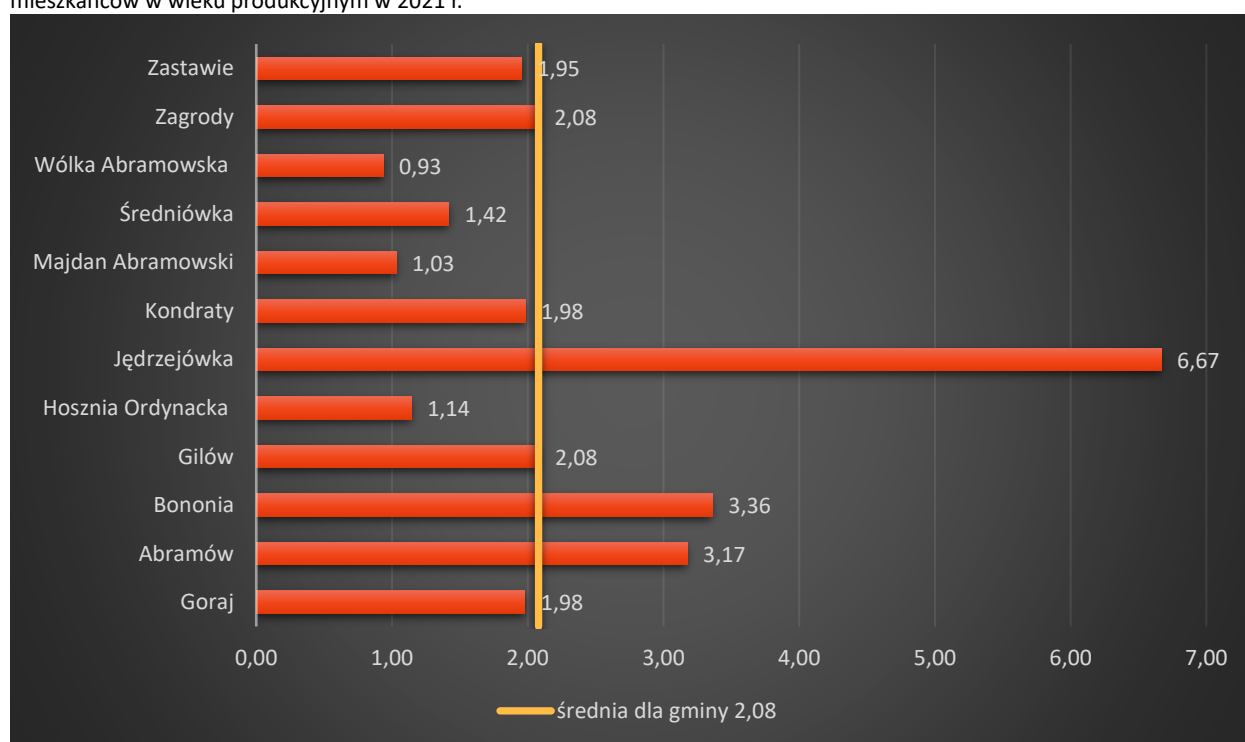
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

Kolejny ze wskaźników dotyczy kwestii długotrwałego (powyżej 12 m-cy) bezrobocia. Pozostawanie bez pracy to szczególnie trudny czas, nie tylko z uwagi na aspekt finansowy, ale także psychologiczny i społeczny. Im dłuższy jest ten okres, tym cięższy jest powrót i adaptacja do wymagań rynku pracy. Istnieje kilka zasadniczych faz, w zależności od czasu pozostawania bez pracy. Na początku pojawia się szok, po którym następuje aktywne szukanie pracy. Później, w miarę upływu czasu optymizm maleje, pojawia się za to niepokój, aż w końcu fatalizm i często przystosowanie się połączone z akceptacją nowej sytuacji. Adaptacja najczęściej pojawia się już po sześciu miesiącach bezskutecznych poszukiwań. Po dwunastu następuje już tylko pogłębienie i stabilizacja negatywnych konsekwencji, tj. depresja, rezygnacja, często myśli i czyny samobójcze. Towarzyszy temu postępujący proces dezaktywacji, obniżenia aktywności życiowej, pogarszających się problemów psychicznych i fizycznych. Bezrobotnym, poszukującym pracy ponad rok przypisuje się postawę negatywną. Ponadto postrzega się ich jako mało aktywnych na rynku, a w skrajnym przypadku, jako stałych klientów ośrodków opieki społecznej, żyjących na koszt innych i państwa. Przyczyn takiego zachowania dopatruje się w samych bezrobotnych, którzy godząc się na trwałe pozostawanie bez pracy, przyjmują status zawodowego bezrobotnego.

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju w 2021 r. liczba osób długotrwale bezrobotnych wynosiła 49 osób. W związku z tym, wartość wskaźnika

obrazującego liczbę osób długotrwale bezrobotnych przypadającą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym, dla obszaru całej gminy, kształtuje się na poziomie 2,08. Wartość powyżej średniej dla gminy lub równą jej odnotowano w pięciu obszarach referencyjnych: Jędrzejówka (najwyższa wartość wskaźnika – 6,67), Zagrody (2,08), Gilów (2,08), Bononia (3,36) oraz Abramów (3,17). W pozostałych jednostkach jest na poziomie poniżej średniej dla gminy. Najkorzystniejsza sytuacja występuje w sołectwie Wólka Abramowska, tam wskaźnik osiągnął wartość 0,93.

Wykres 15 Wskaźnik delimitacyjny nr 7 - Liczba osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy) przypadająca na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 r.

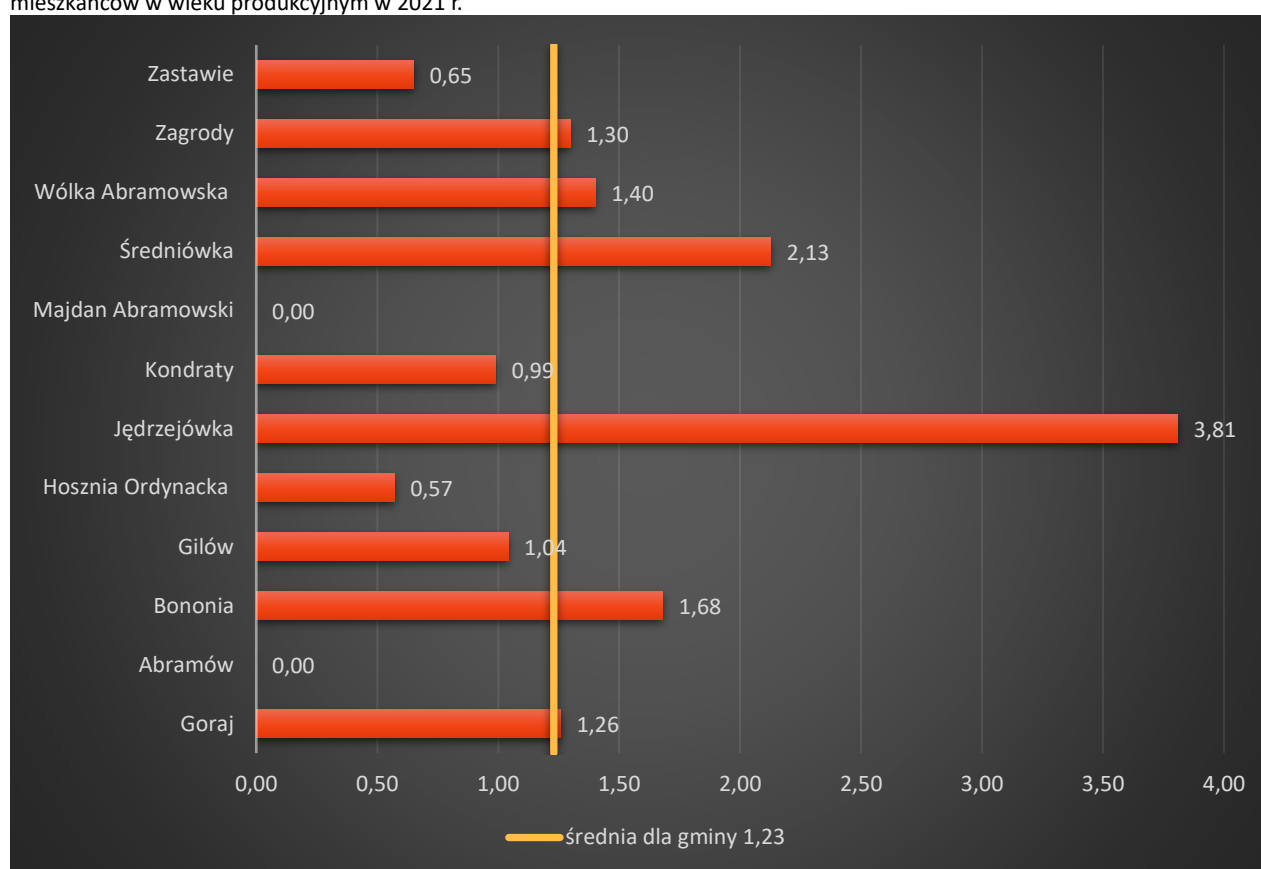

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

Ostatnim z badanych zagadnień jest silna korelacja pomiędzy bezrobociem a brakiem odpowiednich kwalifikacji i wykształcenia. Na ogół im wyższe wykształcenie, tym więcej uniwersalnych umiejętności, większy wybór ról zawodowych, możliwości przystosowania się do nowych warunków. Poza tym obserwowana jest duża gotowość do podjęcia zatrudnienia i szerszy repertuar metod poszukiwań. Dobre wykształcenie to również większy wachlarz ofert pracy, proporcjonalnie lepsze możliwości finansowe, krótszy czas poszukiwań i mniejsze koszty starania się o zatrudnienie. Wobec powyższego, kolejny ze wskaźników obrazował liczbę osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym. W 2021 r. średnia tego wskaźnika dla gminy Goraj wynosi 1,23. Poniższy wykres pokazuje, że

obszarem, w którym odnotowano najwyższą wartość wskaźnika, jest ponownie sołectwo Jędrzejówka z wartością wskaźnika 3,81, czyli ponad trzykrotnie wyższą niż średnia w gminie. Pozostałymi obszarami, w których badany wskaźnik przekroczył średnią dla gminy są: Zagrody (1,30), Wólka Abramowska (1,40), Średniówka (2,13) oraz Bononia (1,68) i Goraj (1,26). W jednostkach Majdan Abramowski oraz Abramów wskaźnik ten jest równy 0,00, czyli nie mieszkają tam osoby bezrobotne zaliczane do kategorii bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych. Pozostałe sołectwa plasują się poniżej średniej dla gminy. Najniższą wartość wskaźnik przyjął w Hoszni Ordynackiej – 0,57.

Wykres 16 Wskaźnik delimitacyjny nr 8 - Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych przypadająca na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju

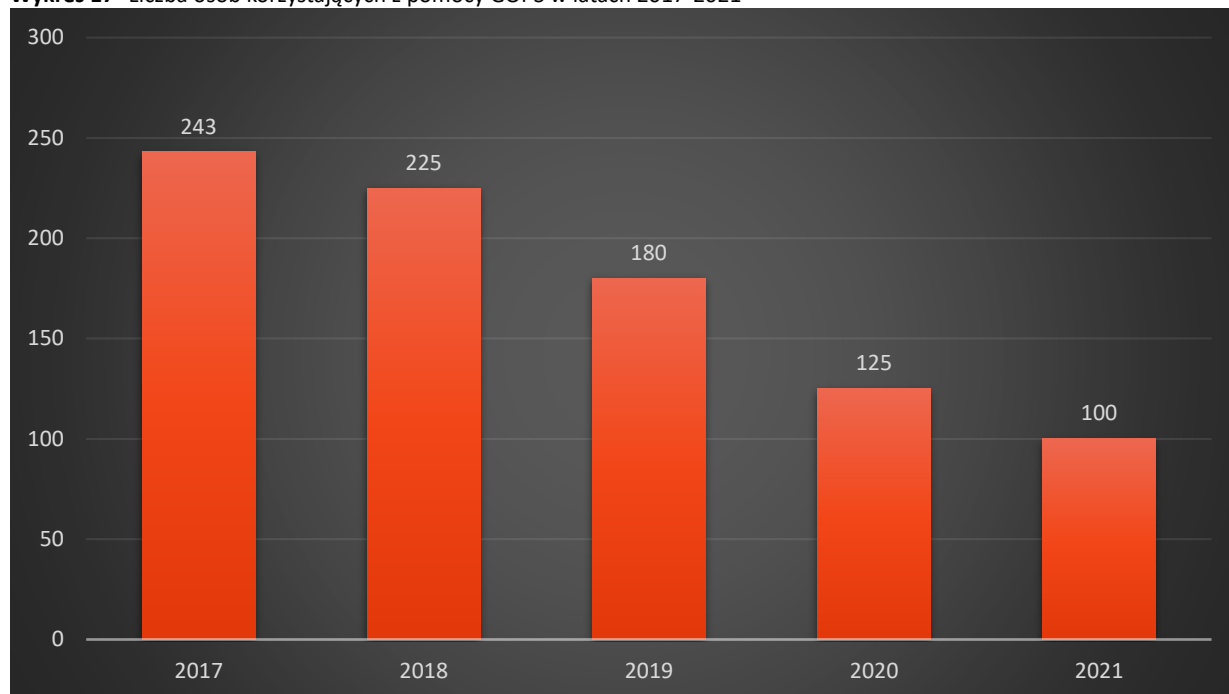
4.2.4 Ubóstwo, wykluczenie społeczne i uzależnienia

Następne z obszarów zainteresowań dotyczyły kwestii: ubóstwa, wykluczenia społecznego oraz różnego rodzaju uzależnień. Uznano, że najbardziej praktyczną i właściwą metodą, za pomocą której można zbadać ww. zjawiska, jest analiza zapotrzebowania mieszkańców gminy oraz poszczególnych jednostek referencyjnych na różne formy pomocy społecznej. W tym celu zbadano udział osób zamieszkujących teren poszczególnych jednostek referencyjnych, które

z powodu indywidualnej sytuacji życiowej są uprawnione do korzystania z dostępnych form pomocy społecznej. Diagnozy w zakresie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz stanu uzależnień mieszkańców na obszarze gminy dokonano na podstawie danych statystycznych dotyczących liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz powodów przyznania pomocy społecznej, udostępnionych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Goraju. Ich zakres umożliwił opis stanu najbardziej aktualnego (status quo), odpowiadającego stanowi na koniec 2021 roku. Prowadzone rozważania rozszerzono również o wskazanie dynamiki zachodzących procesów poprzez porównanie zmian w latach 2017-2021. W pierwszej kolejności zweryfikowano powody przyznawania świadczeń przez GOPS oraz wyselekcjonowano te, które stanowią najczęstszą przyczynę udzielanego wsparcia i jednocześnie są największym problemem dla mieszkańców. Na tej podstawie wybrano zagadnienia dotyczące: ubóstwa, bezrobocia oraz problemu niedożywienia dzieci i młodzieży. Kolejny blok tematyczny dotyczył kwestii uzależnień mieszkańców. Dostępne dane świadczą o tym, iż głównym problemem w tym zakresie jest alkoholizm. Brak jest dostępnych danych dotyczących kwestii narkomanii w gminie Goraj. Ostatni blok tematyczny obejmował kwestię dotyczącą przemocy w rodzinie. Z uwagi na fakt, iż w świetle danych GOPS, liczba mieszkańców pobierających świadczenia z tytułu przemocy w rodzinie w 2021 r. była znikoma (1 osoby), zdecydowano się na zbadanie analizowanej kwestii przez pryzmat osób, które posiadały założoną Niebieską Kartę. Analizie poddano również zjawisko korzystania ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. Taka szeroka i wielowątkowa analiza zjawisk pozwoliła na dokonanie obserwacji zarówno w wymiarze terytorialnym, jak i jakościowym. Dzięki temu możliwe było określenie zjawisk stanowiących największy problem w skali całej gminy Goraj, jak i wyznaczonych jednostek analitycznych.

Dane źródłowe, które zostały przekazane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Goraju pokazują, że ogólna liczba mieszkańców wymagających wsparcia organizowanego w ramach pomocy społecznej znacznie zmalała na przestrzeni lat 2017-2021. Liczba mieszkańców korzystających z różnych form pomocy społecznej w gminie Goraj spadła pomiędzy rokiem 2017 a 2021 o 143 (z 243 do 100 osób), co oznacza spadek na poziomie 58,84%.

Wykres 17 Liczba osób korzystających z pomocy GOPS w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Tendencja dla gminy Goraj jest analogiczna do tej zauważalnej dla terenu powiatu biłgorajskiego (spadek z 5 306 osób w 2017 r. do 3 027 osób w 2021 r.), regionu (spadek z 140 211 osób w 2017 r. do 84 755 osób do 2021 r.) oraz całego kraju (spadek z 2 180 599 osób w 2017 r. do 1 415 615 osób w 2021 r.). Zgodnie z informacjami Najwyższej Izby Kontroli w ostatnich latach w Polsce systematycznie ubywało osób korzystających z pomocy społecznej - w 2015 r. państwo wspierało ok. 3,2 mln osób, w 2018 r. - ok. 2,4 mln, to spadek o 25%. W jeszcze większym stopniu zmniejszała się liczba tych, którzy otrzymywali wsparcie z powodu ubóstwa (spełniających kryteria dochodowe) - z niemal 1,8 mln osób w 2015 r. do ponad 1 mln w 2018 r. - to mniej o prawie 39%. Na spadek liczby osób będących pod opieką państwa niewątpliwie miały wpływ korzystne w tym okresie zmiany warunków ekonomiczno-społecznych - między 2015 a 2018 rokiem o 50% spadło w Polsce bezrobocie, przeciętne oraz minimalne wynagrodzenie wzrosło o ponad 15%, a dzięki obniżeniu wieku emerytalnego część osób korzystających wcześniej ze wsparcia uzyskała świadczenia emerytalne. Na poprawę sytuacji

rodzin miało także wpływ uruchomienie programu Rodzina 500 plus.⁷ Niezależni eksperci rynkowi wskazują, iż mniejsza liczba beneficjentów pomocy społecznej wynika z tego, że Polakom żyje się w Polsce po prostu lepiej. Z roku na rok maleje odsetek ubóstwa w Polsce. Coraz więcej osób rozpoczyna pracę zarobkową, o czym świadczy widoczny spadek bezrobocia. Ponadto przedsiębiorcy coraz chętniej inwestują w rozwój własnej firmy, otwierając kolejne działy, co bezpośrednio wpływa na wzrost liczby miejsc pracy. No i na koniec: w Polsce widoczny jest wzrost średnich wynagrodzeń, co również polepsza sytuację obywateli.

Tabela 13 Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
powiat biłgorajski	7 228	6 838	6 115	5 114	4 434
województwo lubelskie	140 211	125 567	113 282	97 894	84 755
Polska	2 180 599	1 970 385	1 775 761	1 589 337	1 415 615

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Na przestrzeni lat 2017-2021 we wszystkich sołectwach obserwujemy systematyczny spadek liczby beneficjentów pomocy społecznej. W analizowanym okresie największą liczbę mieszkańców korzystających ze wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Goraju odnotowano w jednostkach: Goraj (w 2017 r. 45 osób, w 2021 r. 25 osób, spadek o 20), Zagrody (w 2017 r. 44 osoby, w 2021 r. 13 osób, spadek o 31) oraz Zastawie (w 2017 r. 27 osób, w 2021 r. 15 osób, spadek o 12). W pozostałych sołectwach zanotowano zmniejszenie liczby osób korzystających z pomocy społecznej na poziomie: Abramów – spadek o 3, Bononia – spadek o 12, Gilów – spadek o 4, Hosznia Ordynacka – spadek o 10, Jędrzejówka – spadek o 13, Kondraty – spadek o 14, Majdan Abramowski – spadek o 5, Średniówka – spadek o 12, Wólka Abramowska – spadek o 7. Zaznaczyć należy również, że wszystkie ww. wartości oznaczają spadek o około 50% w porównaniu z rokiem 2017.

Tabela 14 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej wg poszczególnych jednostek referencyjnych w latach 2017-2021

SOŁECTWO	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	45	36	26	28	25
Abramów	6	5	5	6	3
Bononia	13	11	10	4	1
Gilów	9	8	11	5	5
Hosznia Ordynacka	17	19	17	9	7
Jędrzejówka	18	18	15	9	5
Kondraty	20	17	14	6	6

⁷ <https://www.nik.gov.pl/>

SOLECTWO	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej				
	2017	2018	2019	2020	2021
Majdan Abramowski	10	7	7	4	5
Średniówka	20	20	14	10	8
Wólka Abramowska	14	16	11	9	7
Zagrody	44	43	31	24	13
Zastawie	27	25	19	11	15
SUMA	243	225	180	125	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

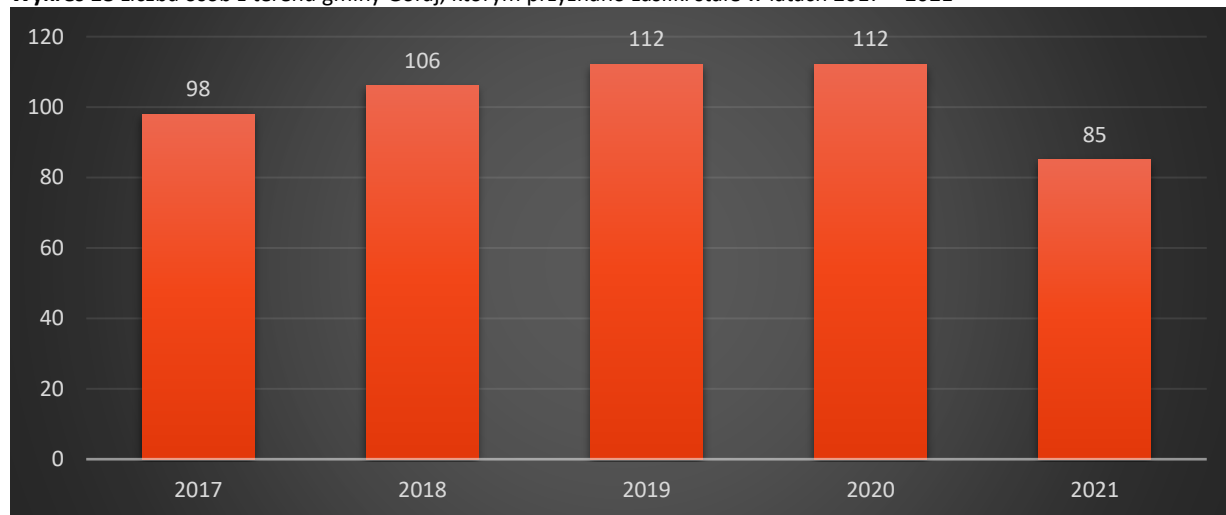
Na przestrzeni lat 2017-2021 liczba osób, którym przyznano zasiłki stałe ulegała wahaniom.

Ten rodzaj świadczenia przyznawany jest:

- pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej,
- pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

W 2021 r. liczba ta była najniższa, aż o 15 niższa niż w roku 2018 i 2019, kiedy to ilość przyznanych zasiłków stałych była największa w analizowanym okresie.

Wykres 18 Liczba osób z terenu gminy Goraj, którym przyznano zasiłki stałe w latach 2017 – 2021

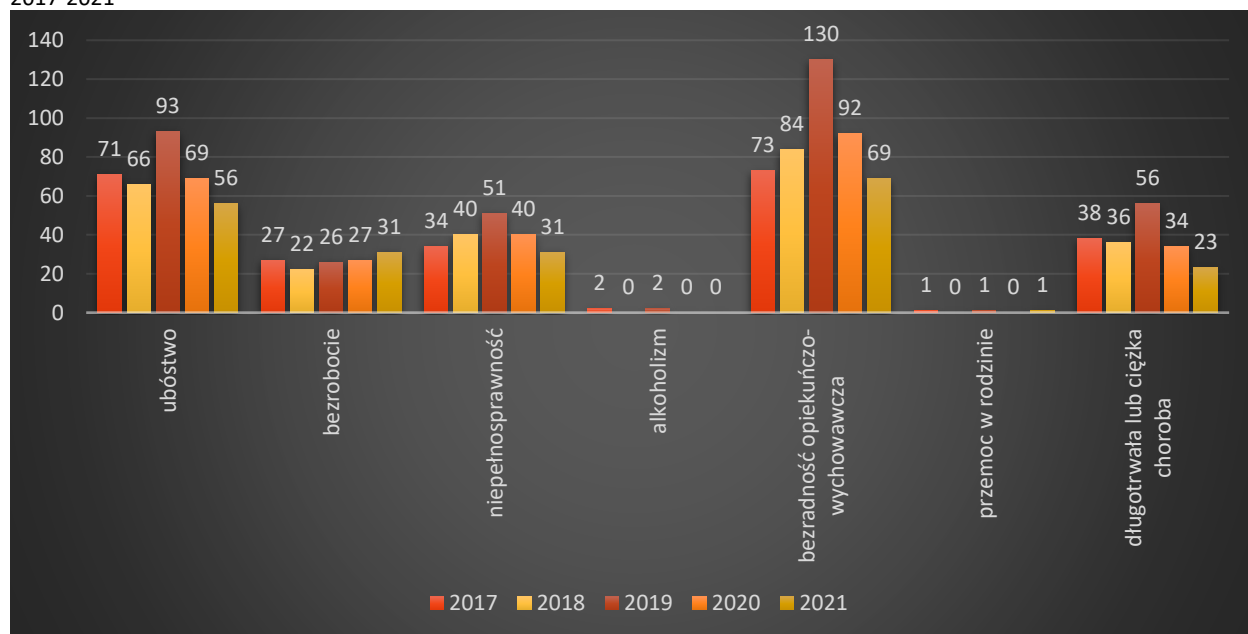

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Analiza przyczyn przyznawania pomocy społecznej osobom zamieszkałym na terenie gminy Goraj wskazuje, że na przestrzeni lat 2017-2021 głównym powodem trudnej sytuacji mieszkańców gminy korzystających ze świadczeń GOPS była bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba oraz

bezrobocie. Badając powody korzystania mieszkańców gminy ze świadczeń pomocy społecznej należy mieć na uwadze, że wśród osób objętych pomocą nie występuje tylko jeden rodzaj dysfunkcji. Najczęściej jest ich kilka i są ze sobą skorelowane, np. istnieje wyraźna zależność pomiędzy bezrobociem a zagrożeniem ubóstwem. Ubóstwo i wykluczenie społeczne bardzo często współwystępują z innymi problemami społecznymi, takimi jak: niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, problemy opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach, brak wspierania wysiłków edukacyjnych dzieci przez rodziców, wypadanie dzieci i młodzieży z systemu kształcenia oraz uzależnienia. W związku z powyższym przeważająca większość beneficjentów pomocy społecznej występuje o kilka rodzajów świadczeń, podając różne przyczyny uprawniające do przyznania konkretnego świadczenia.

Wykres 19 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej wg powodów przyznawania świadczeń w gminie Goraj w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Zarówno w latach ubiegłych, tak również w 2021 r., wśród wiodących powodów przyznawania świadczeń pomocy społecznej w gminie Goraj znajduje się bezzradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych. W pojęciu tym zawierają się zarówno problemy związane ze sprawowaniem opieki rodzicielskiej jak i kwestie prowadzenia gospodarstwa domowego – problem z zapewnieniem żywności, odzieży, mieszkania itp. Bezzradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych rodziców oznacza sytuację, w której rodzice (lub opiekunowie) nie sprawują odpowiedniej opieki nad dziećmi; kiedy nie mogą, nie umieją lub nie chcą wypełniać swoich funkcji opiekuńczych i wychowawczych wobec dzieci w sposób

społecznie akceptowany. Bezradności tej nie należy jednak mylić z problemem posiadania przez rodzinę niewystarczających środków finansowych na zabezpieczenie tych potrzeb, gdyż w tym wypadku niezaspokojenie ich nie musi występować w parze z nieprawidłowym pełnieniem funkcji opiekuńczo-wychowawczych. O bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego powinno mówić się w odniesieniu do rodzin, które posiadają wystarczające środki finansowe na zabezpieczenie podstawowych potrzeb, lecz środkami tymi dysponują w nieodpowiedni sposób. Bezradność jako nieumiejętność radzenia sobie z codziennymi problemami może być konsekwencją takich problemów jak: niepełnosprawność, uzależnienia, bezrobocie, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Należy jednak zauważyć, że bezradność może stanowić również przyczynę wymienionych powyżej dysfunkcji. Niejednokrotnie problemy te przenikają się, współistnieją, dlatego też niezwykle trudno jest wskazać problem pierwotny.

W roku 2017 beneficjenci pomocy GOPS z tej kategorii to 73 osoby, w roku 2018 – 84 osoby, w 2019 - 130 osób, w 2020 – 92 osoby oraz w 2021 – 69 osób. W omawianym okresie nastąpił więc nieznaczny spadek o 5,48%. Największa ilość osób pobierających świadczenia pomocy społecznej z tytułu bezradności opiekuńczo – wychowawczej zamieszkiwała sołectwo Goraj. W 2017 r. było to 20 osób (27,4% liczebności tej kategorii), w 2018 r. – 25 osób (29,8%), w 2019r. – 18 osób (13,85%), w 2020 r. – 17 osób (18,49) oraz w 2021 r. – 18 osób, tj. 26,1%. Wysoka liczba beneficjentów GOPS tej kategorii zamieszkuje też sołectwa Zastawie i Zagrody. W Zastawiu procentowy udział w latach 2017 – 2021 w ogólnej liczbie osób pobierających świadczenia z tytułu omawianego zjawiska wynosiła odpowiednio – 16,44%, 11,90%, 13,85%, 10,87% oraz 17,39%. W Zagrodach natomiast – 12,33%, 10,71%, 13,85%, 17,39% oraz 13,04%.

Tabela 15 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Goraj z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego wg obszarów referencyjnych w latach 2017-2021

SOŁECTWO	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	20	25	18	17	18
Abramów	3	5	4	6	3
Bononia	0	5	6	4	1
Giłów	2	5	7	5	4
Hosznia Ordynacka	5	5	14	8	3
Jędrzejówka	5	6	13	6	2
Kondraty	6	5	11	5	4
Majdan Abramowski	2	1	4	2	3
Średniówka	5	2	9	7	5
Wólka Abramowska	4	6	8	6	5

Zagrody	9	9	18	16	9
Zastawie	12	10	18	10	12
SUMA	73	84	130	92	69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Drugą niezwykle istotną przyczyną pobierania świadczeń GOPS jest ubóstwo. Zgodnie z dostępnymi publikacjami w 2021 roku 1,6 mln osób żyło w Polsce poniżej minimum egzystencji, czyli w skrajnym ubóstwie, w tym 333 tys. dzieci i 246 tys. seniorów. Pojęcie ubóstwa wielowymiarowego dotyczy wpływu ubóstwa na życie ludzi. Zjawisko to ma wiele twarzy, przejawia się nie tylko jako niewystarczająca ilość pieniędzy, czy innych dóbr materialnych, ale i niedostatek doświadczeń życiowych, brak perspektyw, czy ograniczony dostęp do usług, niezbędnych do zaspokojenia podstawowych ludzkich potrzeb. Ubóstwo wiąże się między innymi z bezrobociem lub złymi warunkami pracy, brakiem zasobów finansowych, brakiem dostępu do wysokiej jakości edukacji i opieki zdrowotnej, wykluczeniem społecznym, utrudnionym funkcjonowaniem rodzin, brakiem miejsca zamieszkania, czy niepewnym statusem. Osoby

dotknięte ubóstwem mogą również doświadczać stygmatyzacji, poniżania, wstydu, dyskryminacji, izolacji społecznej i wykluczenia z życia społecznego. Ubóstwo to również niezwykle ograniczone wybory życiowe, problemy ze zdrowiem psychicznym i fizycznym oraz krótsza oczekiwana długość życia.⁸

Bez wątplenia jedną z grup w największym stopniu zagrożoną ubóstwem są mieszkańcy wsi. Niemal co dwunasty żyje poniżej progu ubóstwa skrajnego. Jest to o tyle niepokojące, że wieś zamieszkuje 15,3 mln mieszkańców Polski. Samo ubóstwo wiejskie jest zróżnicowane, a mieszkańcy wsi borykają się z innymi problemami w zależności od województwa (na wschodzie Polski główną bolączką jest starzenie się społeczeństwa oraz ucieczka młodych osób do miast, na północy – wciąż trudna sytuacja po likwidacji PGR-ów) czy też stopnia oddalenia od dużych aglomeracji. Ubóstwo na terenach wiejskich ma inny charakter niż na obszarach miejskich – wiąże się zwykle z ograniczonym zaspokojeniem potrzeb kulturalnych i oświatowych, czy z ograniczonymi możliwościami komunikacyjnymi. Starsi mieszkańcy wsi, ze względu na wykluczenie transportowe, mają utrudnioną możliwość korzystania ze służby zdrowia, młodszy utrudniony dostęp do wyższej jakości usług edukacyjnych, a to ogranicza ich szanse rozwoju.

⁸ <https://www.eapn.org.pl/eapn/uploads/2020/05/eapn-informator-ubostwo-pl.pdf>

Likwidacja połączeń komunikacji autobusowej zredukowała również dostęp do rynków pracy. Do tego dochodzi wykluczenie cyfrowe, szczególnie widoczne podczas pandemii COVID-19. Wpływ biedy na zdrowie może mieć charakter bezpośredni, związany niejednokrotnie z gorszym stanem zdrowia w wyniku wadliwego odżywiania, braku aktywności fizycznej, złych warunków mieszkaniowych, braku dbałości, złego stanu higieny itp., ale też pośredni, przejawiający się barierą dostępności do opieki medycznej, wykupu leków, dostępności pewnych procedur leczniczych.⁹

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Goraj z powodu ubóstwa na przestrzeni lat 2017-2021 zmalała z 71 do 56, czyli o 21,13%. Jednostkami referencyjnymi, w których odnotowano największą liczbę beneficjentów GOPS z tytułu ubóstwa w badanym okresie są: Goraj (w 2021 r. 32,14% wszystkich beneficjentów GOPS danej kategorii), Zagrody (10,71%) oraz Zastawie (19,64%). Najmniejsza liczba osób korzystających ze świadczeń GOPS z tytułu ubóstwa zamieszkuje sołectwo Majdan Abramowski. W dziesięciu sołectwach obserwujemy spadek ilości osób korzystających z pomocy GOPS z tytułu ubóstwa. Zanotowany spadek w mniejszym stopniu jest wynikiem polepszenia sytuacji życiowej beneficjentów GOPS. Przyczyn należy również upatrywać w zmianach zachodzących w rodzajach oraz wysokości świadczeń udzielanych przez instytucje pomocy społecznej (pojawienie się programów społecznych, m.in. 500+, Dobry Start, różnego rodzaju dodatków np. osłonowych, itd.).

Tabela 16 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Goraj z powodu ubóstwa wg obszarów referencyjnych w latach 2017-2021

SOŁECTWO	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	22	20	15	12	18
Abramów	3	4	3	5	2
Bononia	1	4	5	1	1
Gilów	3	3	6	4	3
Hosznia Ordynacka	4	4	9	6	3
Jędrzejówka	4	4	6	6	3
Kondraty	3	3	5	4	1
Majdan Abramowski	1	0	0	2	1
Średniówka	7	4	10	6	2
Wólka Abramowska	4	3	7	4	5
Zagrody	10	10	15	8	6
Zastawie	9	7	12	11	11
SUMA	71	66	93	69	56

⁹ „Raport o Biedzie 2022”; szlachetnapaczka.pl

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Wśród głównych powodów przyznawania świadczeń społecznych w gminie znajduje się również bezrobocie. W latach 2017-2021, przeciwnie w stosunku do zjawiska ubóstwa, odnotowano nieznaczny wzrost liczby mieszkańców korzystających ze świadczeń z tytułu bezrobocia. W 2017 r. 27 mieszkańców korzystało z pomocy w związku z analizowaną przyczyną. Natomiast w 2021 r. liczba ta wynosiła 31 osób, co oznacza wzrost na poziomie 14,81%. Zdecydowanie największy odsetek beneficjentów GOPS z korzystających ze świadczeń z tytułu bezrobocia zamieszkiwała jednostkę Goraj. W analizowanym przedziale czasowym odsetek mieszkańców Goraja pobierających świadczenia GOPS z tytułu bezrobocia w stosunku do ogólnej liczebności tej kategorii wynosił odpowiednio: 37,03%, 27,28%, 23,1%, 25,93% oraz 45,2%. Z najlepszą sytuacją mamy do czynienia w jednostkach Abramów i Bononia, gdzie w 2021 r. nie odnotowano żadnej osoby tej kategorii.

Tabela 17 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Goraj z powodu bezrobocia wg obszarów referencyjnych w latach 2017-2021

SOŁECTWO	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	10	6	6	7	14
Abramów	0	1	1	1	0
Bononia	0	2	1	0	0
Gilów	0	0	3	2	2
Hosznia Ordynacka	2	2	3	2	1
Jędrzejówka	2	2	2	3	1
Kondraty	1	0	0	1	1
Majdan Abramowski	2	1	0	0	1
Średniówka	4	2	2	2	1
Wólka Abramowska	4	3	2	3	4
Zagrody	1	1	3	4	4
Zastawie	1	2	3	2	2
SUMA	27	22	26	27	31

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Kolejny z elementów świadczących o problemach społecznych występujących na terenie gminy to liczba dzieci do 17 r. ż., korzystających z dożywiania. W latach 2017-2021 liczba tych osób kształtowała się na następującym poziomie: 140, 139, 153, 95 oraz 67. W omawianym okresie zanotowano więc spadek o 52,14%. Największa liczba dzieci korzystających z dożywiania zamieszkuje sołectwa Goraj oraz Zagrody. W Goraju procentowy udział danego zjawiska w ogólnej jego liczebności wynosił w latach 2017 – 2021 odpowiednio: 18,57%, 23,02%, 23,53%,

23,16% oraz 31,34%. W Zagrodach natomiast 18,57%, 20,14%, 18,95%, 15,79% oraz 11,94%. We wszystkich jednostkach zanotowano spadek liczby dzieci korzystających z dożywiania, jedynie w Majdanie Abramowskim liczba ta pozostała bez zmiany.

Tabela 18 Liczba dzieci (do 17 r. ż włącznie) korzystających z dożywiania

SOLECTWO	Liczba dzieci (do 17 r. ż włącznie) korzystających z dożywiania				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	26	32	36	22	21
Abramów	7	6	6	4	5
Bononia	10	9	9	5	1
Gilów	6	5	5	2	1
Hosznia Ordynacka	10	10	11	5	3
Jędrzejówka	8	8	7	7	5
Kondraty	12	10	10	6	3
Majdan Abramowski	2	3	3	3	2
Średniówka	8	10	15	10	4
Wólka Abramowska	8	5	8	7	6
Zagrody	26	28	29	15	8
Zastawie	17	13	14	9	8
SUMA	140	139	153	95	67

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Brak jest danych odnośnie występowania na terenie gminy Goraj zjawiska narkomanii. Nie można jednak uznać, iż problemy związane z różnego rodzaju uzależnieniami nie dotyczą mieszkańców gminy Goraj. Problem, tak jak w przypadku całego kraju, występuje w różnym nasileniu. Jest on jednak bardzo trudny do zmierzania za pomocą konkretnych danych. Pomimo tego, iż mieszkańcy obszarów wiejskich mają mniejszy dostęp do różnego rodzaju używek, nie oznacza to, że nie mają go wcale. Używki stają się, głównie wśród młodzieży, czymś coraz bardziej dostępnym i atrakcyjnym. Często osoby borykające się z uzależnieniami nie są kierowane na żadne leczenie stąd brak danych na ich temat. Ze względu na bariery mentalne (głównie strach członków rodzin przed stygmatyzacją) czy utarte schematy i zachowania, otaczające społeczeństwo daje ciche przyzwolenie na kontynuowanie uzależnień. W perspektywie całego kraju problem spożywania alkoholu wśród dorosłych mieszkańców jest spory. Ze względu na tradycje i obyczaje odmowa wypicia skutkuje ostracyzmem. Oprócz tego ważnym czynnikiem spowszednienia picia, decydującym o sięganiu po alkohol jest nuda. Brakuje również świadomości w zakresie skutków nadmiernego spożywania alkoholu. W efekcie dla

sporej części mieszkańców spożywanie alkoholu jest zupełnie normalnym elementem ich codziennego życia. Problem choroby alkoholowej jest bagatelizowany. Dorośli, nie widząc problemu w częstym jego spożywaniu, przekazują negatywne wzorce kolejnym pokoleniom. Szczególnie niepokoi fakt, że z roku na rok wzrasta liczba młodzieży sięgającej często po alkohol przed uzyskaniem pełnoletności. Dodatkowo „inicjacja alkoholowa” wśród młodych osób zaczyna się coraz wcześniej. Sięganie po alkohol jest silnie związane z procesem dojrzewania, kiedy nastolatki przechodzą intensywne przemiany fizyczne, psychiczne i społeczne. To okres w życiu młodego człowieka sprzyjający eksperymentowaniu i poszukiwaniu nowych doświadczeń. Młodzież ujawnia wtedy różne zachowania problemowe, tj. picie alkoholu, palenie papierosów, wczesne podejmowanie współżycia, wchodzenie w konflikty z prawem, niekiedy stosowanie narkotyków oraz wiele innych. Mimo że u młodych ludzi bardzo rzadko można zdiagnozować chorobę alkoholową, to samo spożywanie alkoholu stwarza ryzyko uzależnienia od alkoholu w przyszłości. Poza tym wśród młodzieży zauważalny jest problem tzw. picia obyczajowego („dla towarzystwa”).

Z informacji przedstawionych przez GOPS w Goraju wynika, iż na terenie analizowanej gminy problem uzależniania od alkoholu jest marginalny. Na przestrzeni lat 2017-2021 liczba osób korzystających z zasiłków z tytułu alkoholizmu kształtowała się odpowiednio ona poziomie 2, 0, 2, 0, 0. Więcej informacji o skali zjawiska dostarcza analiza liczby osób zgłoszonych do GKRPA. Liczba tych mieszkańców w latach 2017-2021 kształtowała się w następujący sposób: 6, 10, 10, 8 oraz 5 osób. W całym omawianym okresie największa liczba osób zgłoszonych do GKRPA zamieszkiwała tereny sołectwa Goraj. Procentowy udział wartości dla tego sołectwa w ogólnej liczebności w analizowanym okresie kształtował się następująco: 33,33%, 30%, 10%, 25% oraz 60%.

Tabela 19 Liczba osób zgłoszonych do GKRPA w latach 2017 – 2021.

SOŁECTWO	Liczba osób zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	2	3	1	2	3
Abramów	0	1	2	1	0
Bononia	0	0	0	0	0
Gilów	0	1	1	0	0
Hosznia Ordynacka	1	0	1	0	0
Jędrzejówka	0	0	1	0	0
Kondraty	1	0	0	1	0
Majdan Abramowski	0	0	1	0	1

Średniówka	0	1	0	0	0
Wółka Abramowska	0	2	1	2	0
Zagrody	2	1	2	2	0
Zastawie	0	1	0	0	1
SUMA	6	10	10	8	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

W okresie pięciu analizowanych lat liczba mieszkańców gminy Goraj korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie była marginalna i kształtowała się w następujący sposób: 2017 r. – 1, 2018 r. – 0, 2019 r. – 1, 2020 r. – 0, 2021 r. – 1. Sytuacja ta jest podobna do stanu zauważalnego w całym powiecie biłgorajskim, gdzie liczba osób pobierających świadczenia z powodu przemocy w rodzinie kształtował się także na stosunkowo niskim poziomie: 2017 r. – 27 osób; 2018 r. – 27 osób, 2019 r. – 31 osób, w 2020 r. – 25 osób oraz w 2021 r. 14 osób.¹⁰. Należy tu jednak zaznaczyć, że podobnie jak uzależnienia, zagadnienie przemocy w rodzinie stanowi temat tabu. Stąd niełatwo jest pozyskać dane umożliwiające zbadanie pełnego natężenia tego zjawiska. Mając na względzie jego złożoność i wieloaspektowość, bardzo trudno jest oszacować faktyczną skalę osób, których to zjawisko dotyka. Jest to związane z faktem, że bardzo często przemoc domowa jest ukrywana i spora część osób, które jej doświadczają, nie decyduje się na ujawnienie i zwrócenie się o pomoc do instytucji działających w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy. Zdecydowanie najpoważniejszą trudnością w diagnozowaniu wielkości zjawiska przemocy w rodzinie jest uzyskanie wiarygodnych i rzeczywistych danych, charakteryzujących rozmiar przemocy, bowiem z wielu przyczyn przemoc w rodzinie jest problemem ukrytym.

W celu przeanalizowania natężenia zjawisk pozyskano informacje w zakresie wydanych na terenie gminy Goraj Niebieskich Kart. Liczba tychże kart w latach 2017-2021 wynosiła odpowiednio: 12, 18, 6, 5 i 1. Zatem na przestrzeni omawianego okresu skala zjawiska zmalała o 91,67%. Największą liczbę założonych Niebieskich Kart w analizowanym okresie odnotowano w sołectwie Goraj. Zauważyć należy, że w roku 2021 jedynie w sołectwie Zastawie wystąpiło omawiane zjawisko, a liczba osób które miały tam założoną Niebieską Kartę wyniosła 1.

Tabela 20 Liczba osób, które w gminie Goraj miały założoną Niebieską Kartę wg obszarów referencyjnych w latach 2017-2021

SOŁECTWO	Liczba osób, które miały założoną Niebieską Kartę				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	5	6	1	0	0

¹⁰<https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/tablica>

Abramów	0	0	0	1	0
Bononia	0	0	0	0	0
Gilów	0	0	1	0	0
Hosznia Ordynacka	0	2	0	0	0
Jędrzejówka	0	2	1	1	0
Kondraty	0	0	0	1	0
Majdan Abramowski	0	1	1	0	0
Średniówka	2	0	0	0	0
Wólka Abramowska	0	7	0	0	0
Zagrody	4	0	2	1	0
Zastawie	1	0	0	1	1
SUMA	12	18	6	5	1

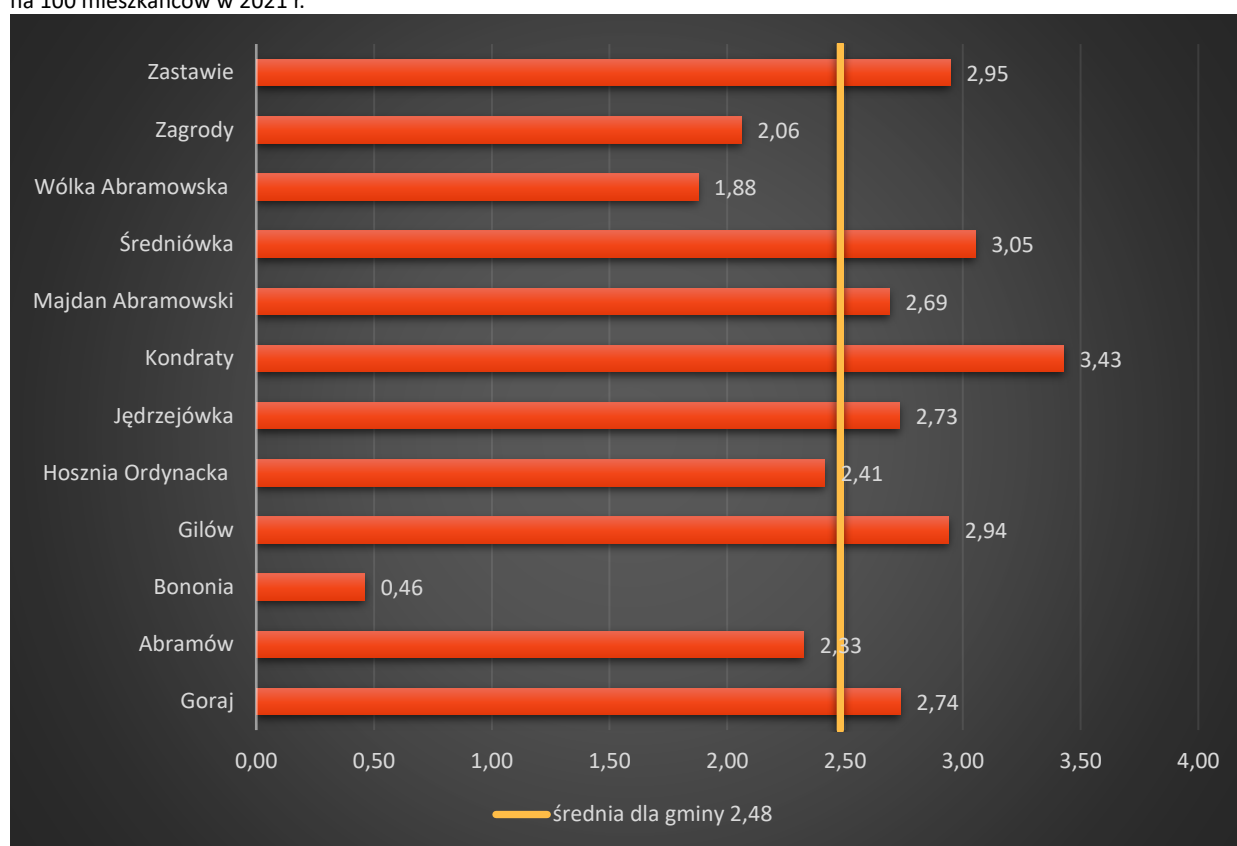
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Przedstawione powyżej dane nie pozwalają jednak w sposób wyczerpujący na identyfikację obszarów, w których następuje szczególne natężenie zjawisk kryzysowych. Do przeprowadzenia precyzyjnej identyfikacji tychże obszarów, konieczne jest zastosowanie kryterium uwzględniającego potencjał ludnościowy poszczególnej badanej jednostki analitycznej. Metodą, którą zastosowano, aby określić natężenie problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego była analiza zapotrzebowania mieszkańców jednostek referencyjnych na poszczególne formy pomocy społecznej. Przeanalizowano ogólne natężenie terytorialne osób pobierających świadczenia GOPS oraz natężenie obszarowe pod względem problemów, które są najczęstszą przyczyną przyznawania pomocy przez GOPS w Goraju. Następnie, w poszczególnych jednostkach referencyjnych, zweryfikowano natężenie innych niekorzystnych zjawisk społecznych takich jak: przemoc w rodzinie, niedożywienie czy uzależnienia. W ramach badanych zagadnień analizie poddano łącznie siedem wskaźników:

- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy GOPS przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.;
- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy GOPS z tytułu ubóstwa przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.;
- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy GOPS z tytułu bezrobocia przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.;
- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy GOPS z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.;
- Liczba dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania przypadająca na 100 mieszkańców do 17 r. ż.;
- Liczba osób zgłoszonych do GKRPA przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Pierwszym wskaźnikiem jest liczba osób korzystających z różnego rodzaju świadczeń pomocy GOPS przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r. Średnia dla gminy w zakresie tego wskaźnika wyniosła 2,48. Przy uwzględnieniu potencjału ludnościowego poszczególnych jednostek referencyjnych, w 2021 r. najgorzej sytuacja prezentowała się w siedmiu obszarach: Kondraty (3,43), Średniówka (3,05), Zastawie (2,95), Gilów (2,94), Goraj (2,74), Jędrzejówka (2,73), Majdan Abramowski (2,69). W pozostałych pięciu jednostkach analizowany wskaźnik przyjął wartości poniżej średniej gminnej. Najlepiej sytuacja przedstawia się w Bononii (0,46). W żadnym z sołectw wskaźnik nie wyniósł 0.

Wykres 20 Wskaźnik delimitacyjny nr 9- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

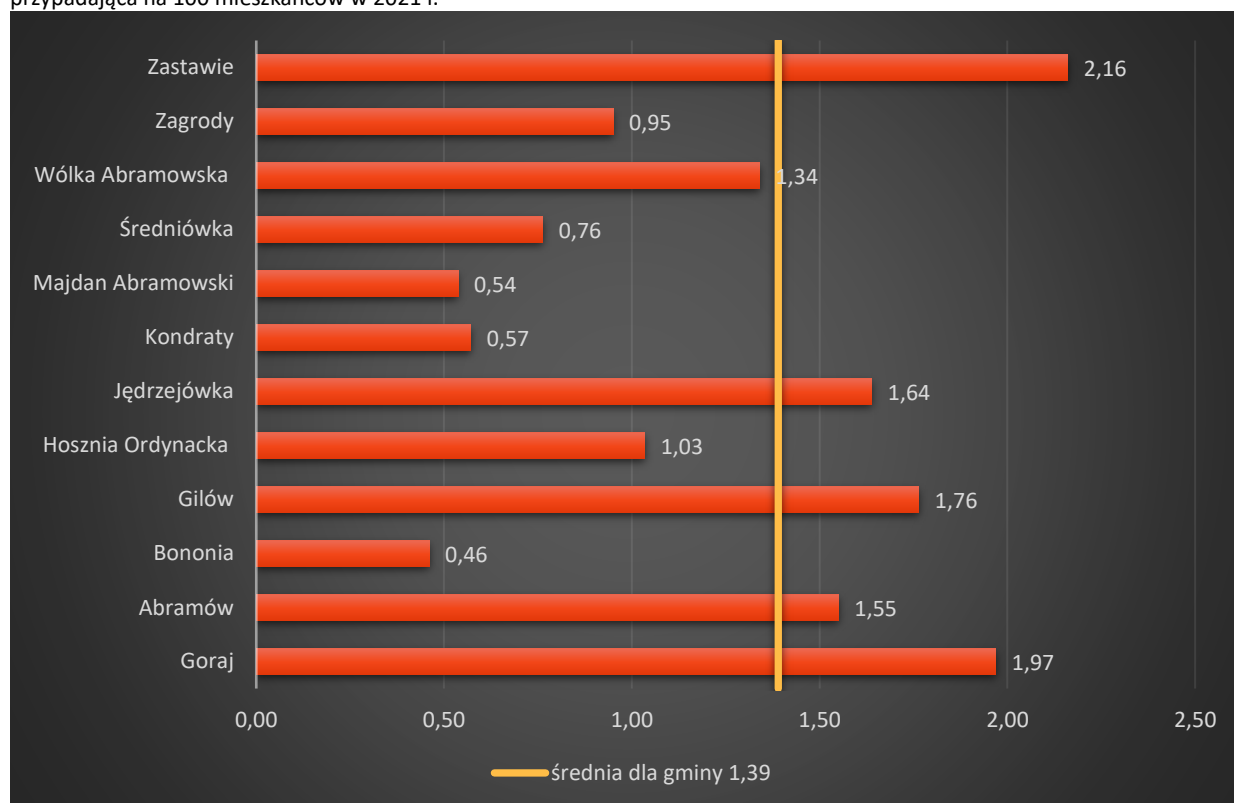

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Kolejny ze wskaźników delimitacyjnych, dotyczący liczby osób korzystających ze świadczeń GOSP z tytułu ubóstwa przypadającej na 100 mieszkańców w 2021 r., dla obszaru całej gminy osiąga wartość 1,39. Wartość wskaźnika w zakresie pięciu obszarów referencyjnych kształtuje się na poziomie wyższym niż średnia gmina. Mowa tutaj o jednostkach: Zastawie z najwyższą wartością wskaźnika – 2,16, Jędrzejówka – 1,64, Gilów – 1,76, Abramów – 1,55 oraz Goraj –

1,97. W pozostałych jednostkach wskaźnik plasuje się poniżej średniej dla gminy, najniższy jest w sołectwie Majdan Abramowski (0,54).

Wykres 21 Wskaźnik delimitacyjny nr 10 - Liczba mieszkańców korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

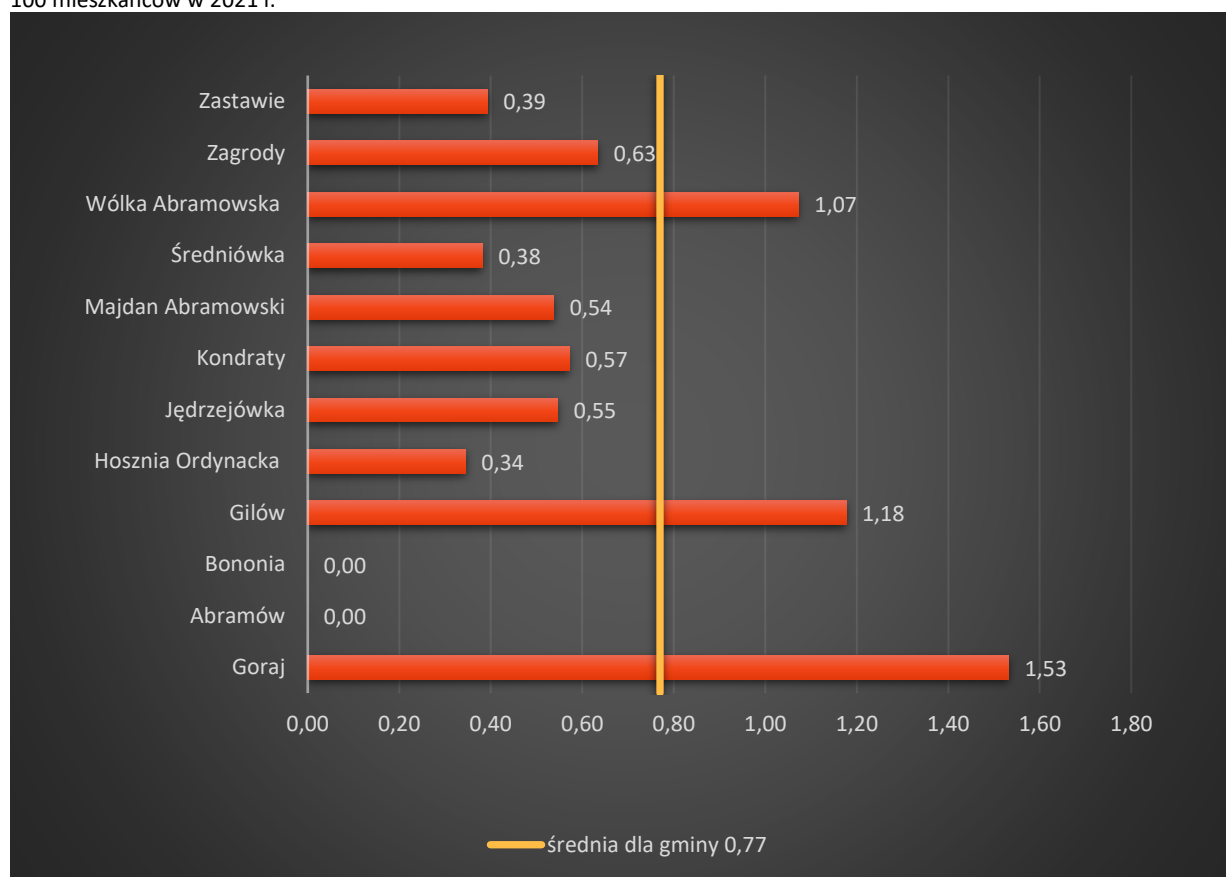

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Wśród wskaźników delimitacyjnych tworzących syntetyczny wskaźnik problemów społecznych znajduje się również ten dotyczący liczby osób korzystających ze świadczeń GOSP z tytułu bezrobocia przypadającej na 100 mieszkańców w 2021 r. W badanym okresie średnia wartość wskaźnika dla całej gminy wyniosła: 0,77. Przy uwzględnieniu potencjału ludnościowego poszczególnych jednostek referencyjnych, w 2021 r. najgorzej sytuacja prezentowała się w trzech

obszarach referencyjnych, dla których wskaźnik przyjmował wartości powyżej ww. średniej dla gminy. W gronie tym znalazły się następujące jednostki: Goraj (1,53), Gilów (1,18) oraz Wólka Abramowska (1,07). W siedmiu sołectwach wskaźnik przyjął wartości poniżej średniej gminnej. Najniższy odnotowano w Hosznii Ordynackiej (0,34). W jednostkach Abramów oraz Bononia wskaźnik przyjął wartość 0,00 gdyż brak tam osób bezrobotnych danej kategorii.

Wykres 22 Wskaźnik delimitacyjny nr 11 - Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

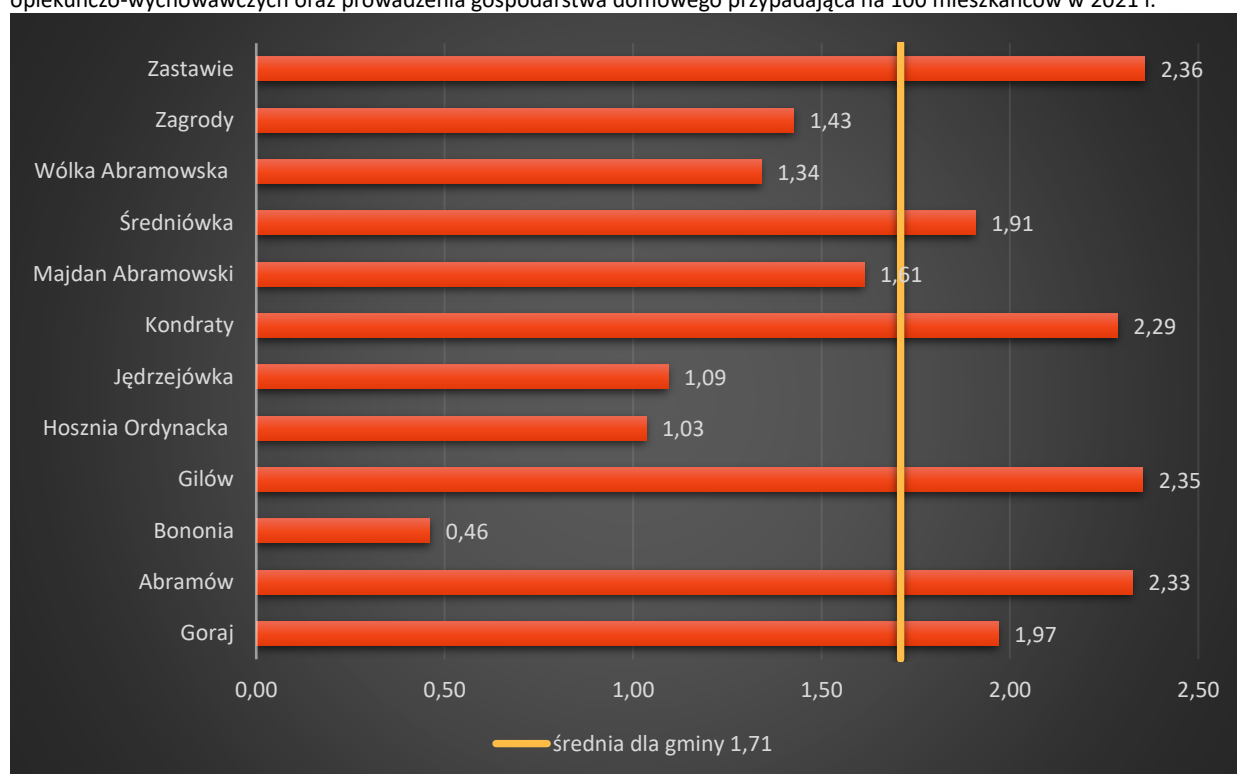

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Kolejnym analizowanym wskaźnikiem jest liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego przypadająca na 100 mieszkańców gminy w 2021 r. Biorąc pod uwagę lata 2017 – 2021 średnia dla gminy w zakresie tego wskaźnika wyniosła 1,71. W sześciu jednostkach wartość

wskaźnika przekroczyła tę wartość. W sołectwie Zastawie wyniosła ona 2,36, w Gilowie 2,35, w Abramowie 2,33, w Kondratkach 2,29, w Goraju 1,97, natomiast w Średniówce wyniosła 1,91. W pozostałych sołectwach wskaźnik plasuje się poniżej średniej, najkorzystniejszą sytuacją ma się w Bononii, gdzie wskaźnik jest na poziomie 0,46.

Wykres 23 Wskaźnik delimitacyjny nr 12 - Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

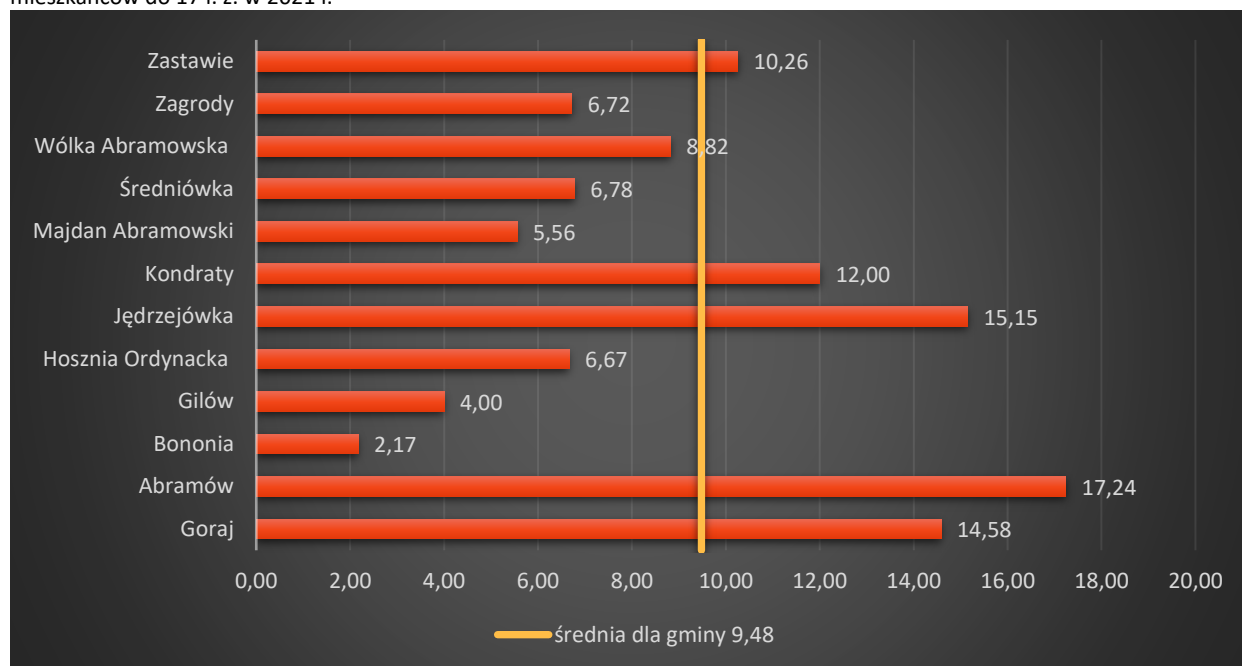

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Następnym omawianym zagadnieniem jest liczba dzieci i młodzieży do 17 r. ż. korzystających z dożywiania. Średni wskaźnik obrazujący liczbę dzieci korzystających z dożywiania przypadającą na 100 mieszkańców do 17 roku życia dla gminy przyjął wartość: 9,48. W Abramowie natomiast wartość ta wyniosła aż 17,24. W czterech sołectwach również przekroczyła średnią gminną: w Jędrzejówce wyniosła 15,15, w Goraju 14,58, w Kondratkach

12,00 oraz w Zastawiu 10,26. W pozostałych jednostkach wskaźnik plasuje się poniżej średniej dla gminy. Najniższą wartość osiągnął w Bononii: 2,17.

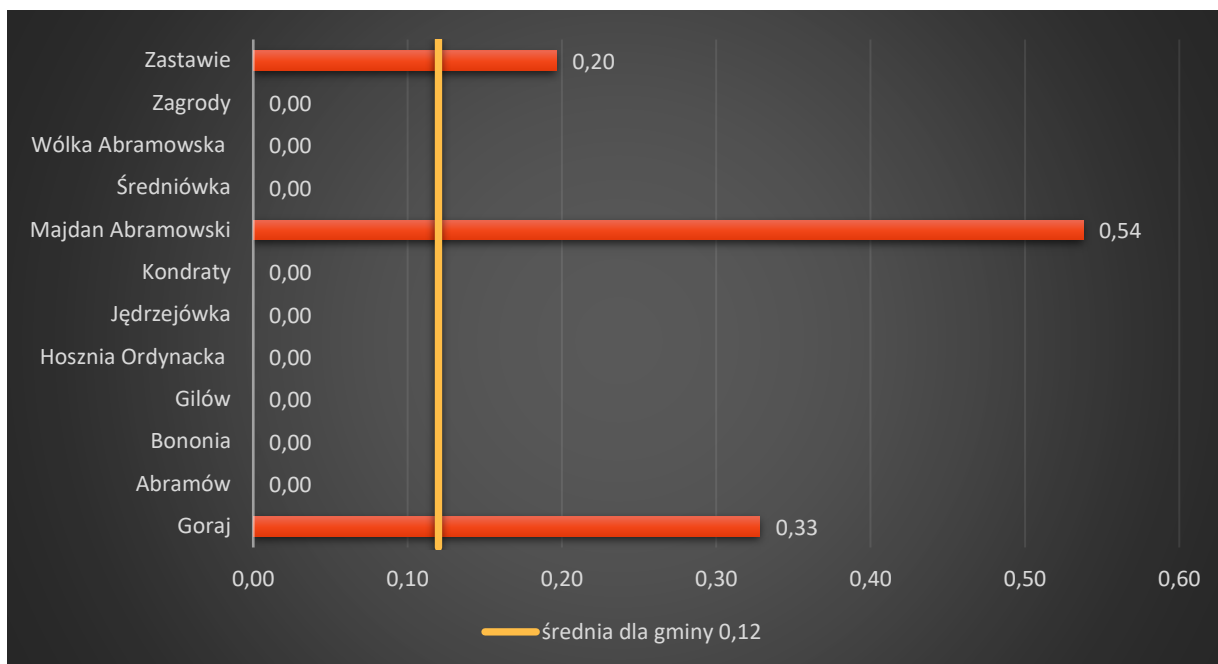
Wykres 24 Wskaźnik delimitacyjny nr 13 – Liczba dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania przypadająca na 100 mieszkańców do 17 r. ż. w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Ostatni wskaźnik zbadany w ramach przedmiotowej części opracowania to liczba osób zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 100 mieszkańców w 2021 r. Średnia dla gminy wynosi tu 0,12. Problem został zdiagnozowany w trzech jednostkach referencyjnych: Zastawie (0,20), Majdan Abramowski (z najwyższą wartością 0,54) oraz Goraj (0,33). W pozostałych sołectwach badane zjawisko nie istnieje.

Wykres 25 Wskaźnik delimitacyjny nr 14 - Liczba osób zgłoszonych do GKRPA przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

4.2.5 Stan zdrowia mieszkańców i niepełnosprawność

W gronie negatywnych zjawisk w sferze społecznej znajdują się także problemy zdrowotne ludności. Niewątpliwie o istotności tego problemu świadczy fakt, że kłopoty ze zdrowiem odciskają swoje piętno nie tylko na pojedynczych osobach dotkniętych chorobą, ale również na ich rodzinach, otoczeniu, a co za tym idzie, całej społeczności lokalnej. Kwestie stanu zdrowia mieszkańców są nierozzerwalnie związane również z zagadnieniem niepełnosprawności.

Specjalistyczne wsparcie z zakresu ochrony zdrowia na terenie gminy Goraj realizuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Elżbieta Wysocka w Goraju. NZOZ świadczy usługi w ramach podstawowej opieki zdrowotnej; znajdują się tam gabinety lekarzy rodzinnych. Najbliżej ulokowanymi względem gminy szpitalami są ARION Szpitale sp. z o. o. Zespół Opieki Zdrowotnej w Biłgoraju oraz Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Janowie Lubelskim.

Kwestia zebrania danych dotyczących stanu zdrowia mieszkańców, ze względu na ochronę danych osobowych oraz rozproszenie informacji o stanie pacjentów (nie tylko w wyżej wymienionych placówkach ochrony zdrowia, lecz również w placówkach prywatnych - część mieszkańców korzysta z usług ochrony zdrowia w prywatnych gabinetach lekarskich ulokowanych głównie w Biłgoraju), jest bardzo trudna. W ramach prowadzonej analizy nie udało pozyskać się z ww. podmiotów leczniczych wiarygodnych danych dotyczących stanu zdrowia mieszkańców. W związku z tym, analizę w zakresie badanego obszaru tematycznego

przeprowadzono w oparciu o dane, które były możliwe do uzyskania. Są to dane udostępnione przez GOPS w Goraju, który jako placówka pomocowa dysponuje pewnymi danymi w zakresie stanu zdrowia mieszkańców.

Wśród wszystkich omawianych przyczyn korzystania ze świadczeń GOPS w gminie Goraj liczna grupa beneficjentów pobiera świadczenia z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby. Na przestrzeni lat 2017 – 2021 liczebność tej kategorii beneficjentów spadła. W 2017 r. liczebność tej grupy wynosiła 38, w 2021 r. zaś 23. Zanotowano więc wzrost na poziomie 39,47%. Wg stanu na rok 2021 najgorzej sytuacja kształtuje się w sołectwach Goraj (6 osób), Zagrody (5 osób) oraz Zastawie (4 osoby). W sołectwie Gilów 2 osoby pobierają zasiłek, w Abramowie, Hosznii Ordynackiej, Kondratkach, Majdanie Abramowskim, Średniówce i Wólce Abramowskiej po 1 osobie, natomiast w sołectwie Bononia brak beneficjentów GOPS tej kategorii. Ponadto w dziesięciu sołectwach na przestrzeni lat 2017 – 2021 odnotowano spadek liczebności omawianej grupy, wzrost nastąpił jedynie w Gilowie (z 1 osoby do 2) oraz w Hosznii Ordynackiej (z 0 do 1 osoby).

Tabela 21 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Goraj z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby wg obszarów referencyjnych w latach 2017-2021

SOŁECTWO	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	13	6	5	7	6
Abramów	3	2	0	2	1
Bononia	0	5	4	0	0
Gilów	1	2	6	2	2
Hosznia Ordynacka	0	0	4	1	1
Jędrzejówka	0	2	7	6	0
Kondraty	1	0	4	1	1
Majdan Abramowski	4	5	4	2	1
Średniówka	3	2	3	0	1
Wólka Abramowska	2	2	3	1	1
Zagrody	5	4	9	7	4
Zastawie	6	6	7	5	5
SUMA	38	36	56	34	23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

Z zagadnieniem stanu zdrowia mieszkańców związana jest nierozdzielnie kwestia niepełnosprawności, która to stanowi istotny czynnik negatywnie wpływający na stopień aktywności, położenie społeczno-ekonomiczne oraz wynikającą z tego sytuację życiową

jednostek. Zgodnie z badaniami, udział osób niepełnosprawnych w ogólnej populacji ludności poszczególnych krajów, w zależności od zastosowanej definicji terminu „niepełnosprawność”, sięga od kilkunastu procent do jednej piątej ogółu ludności.¹¹

Niepełnosprawność jest zagadnieniem, które nabiera coraz większego znaczenia dla funkcjonowania współczesnych społeczeństw. Dzieje się tak dlatego, że udział osób niepełnosprawnych w populacji globalnej ciągle ulega zwiększeniu. Ta wyraźna tendencja wzrostu liczby osób z niepełnosprawnościami jest pochodną tak zmian cywilizacyjnych (postępu wiedzy i technologii medycznych, wydłużenia się ludzkiego życia oraz ogólnego wzrostu dobrobytu), jak i zmian kulturowych odnoszących się do kwestii zdrowia, sprawności fizycznej i intelektualnej oraz wzorów pełnienia ról społecznych. Odzwierciedleniem tego jest zmiana w podejściu do niepełnosprawności jako zjawiska wieloaspektowego, mającego nie tylko wymiar medyczny, lecz także społeczny i kulturowy. Obrazuje ono bowiem pewne cechy strukturalne społeczeństwa, właściwości jego systemu ekonomicznego i politycznego, a także dominujące reguły organizacji społecznej oraz hierarchię wartości. Wszystko to wyznacza miejsce osób niepełnosprawnych w społeczeństwie, skutkując ich większym lub mniejszym uczestnictwem, udziałem w wytwarzaniu wartości ekonomicznych i społecznych lub pozostawianiem w roli jedynie odbiorców świadczeń socjalno-pomocowych. W konsekwencji położenie społeczne i ekonomiczne osób niepełnosprawnych, jakość ich egzystencji, poziom szans w różnych sferach życia codziennego stają się całkowicie zależne od dwóch przeciwstawnych procesów wykluczenia i inkluzji.¹²

GOSP w Goraju nie dysponuje dokładanymi danymi dotyczący liczby osób niepełnosprawnych zamieszkujących na terenie gminy. Wobec tego, posłużono się danymi dotyczącymi liczby osób pobierających świadczenia z tytułu niepełnosprawności. Zgodnie z tymi danymi w roku 2021 rzeczywista liczba mieszkańców pobierających świadczenia z ww. tytułu uległa zmniejszeniu z 34 osób w 2017 r. do 31 osób w 2021 r. (spadek o 8,82%). Jednostkami, w których w 2021 r. odnotowano największą liczbę osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności były Goraj (7 osób), Zastawie oraz Zagrody (po 6 osób). W sołectwach Bononia, Hosznia Ordynacka i Majdan Abramowski w roku 2021 nie odnotowano

---

¹¹ Polscy niepełnosprawni – od kompleksowej diagnozy do nowego modelu polityki społecznej”, pod red. Barbary Gąciarz i Seweryna Runickiego; Wydawnictwa AGH; Kraków 2014

¹² „Społeczne konsekwencje niepełnosprawności – między wykluczeniem a partycypacją”, Sylwia Opozda-Suder, Franciszek Wojciechowski, Zeszyty Pracy socjalnej 2016, 21

ani jednego Beneficjenta GOPS tej kategorii. W latach 2017 – 2021 w sześciu sołectwach nastąpił wzrost liczby osób pobierających świadczenia GOPS z tytułu niepełnosprawności: Abramów (o 1 osobę), Gilów (o 1 osobę), Kondraty (o 1 osobę), Średniówka (o 2 osoby), Zastawie (o 2 osoby) oraz Wólka Abramowska (o 1 osobę). W trzech liczba ta zmalała: Goraj (o 8 osób), Jędrzejówka (o 1 osobę), Majdan Abramowski (o 2 osoby). W trzech sołectwach liczba pozostaje bez zmiany.

Tabela 22 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Goraj z powodu niepełnosprawności wg obszarów referencyjnych w latach 2017-2021

SOŁECTWO	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	15	15	9	8	7
Abramów	0	0	1	2	1
Bononia	0	2	2	1	0
Gilów	1	2	2	2	2
Hosznia Ordynacka	0	0	2	0	0
Jędrzejówka	2	3	6	3	1
Kondraty	1	1	2	2	2
Majdan Abramowski	2	3	3	0	0
Średniówka	1	1	4	4	3
Wólka Abramowska	2	1	1	3	3
Zagrody	6	7	12	11	6
Zastawie	4	5	7	4	6
SUMA	34	40	51	40	31

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

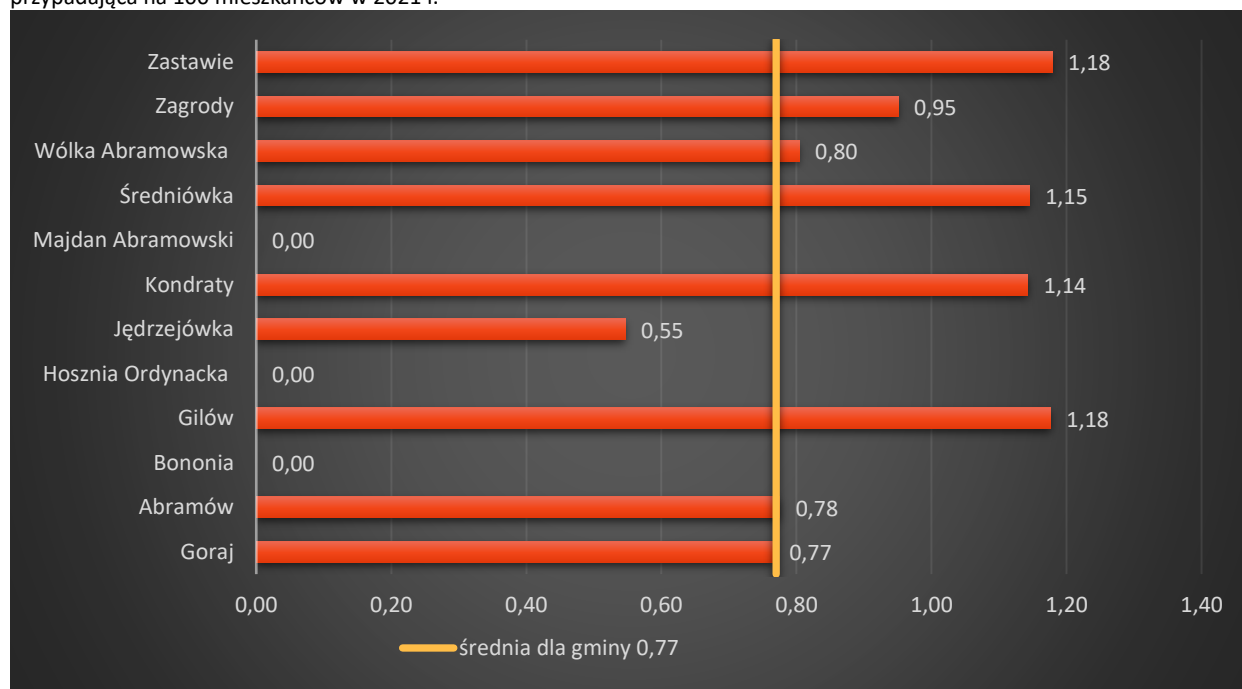
W celu wyselekcjonowania obszarów charakteryzujących się największym natężeniem niekorzystnych zjawisk w zakresie stanu zdrowia mieszkańców oraz problemów związanych z niepełnosprawnością analizie poddano dwa wskaźniki uwzględniające potencjał ludnościowy poszczególnych obszarów referencyjnych. Podobnie jak w przypadku wyżej zaprezentowanych zagadnień, analizę tę przeprowadzono w oparciu o dane dotyczącej liczby osób pobierających wytypowane świadczenia z GOPS.

Wobec powyższego, w ramach tworzenia sumarycznego wskaźnika natężenia niekorzystnych zjawisk społecznych w obszarze zdrowia przeanalizowano następujące wskaźniki:

- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.;
- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Pierwszym wskaźnikiem, który wzięto pod uwagę analizując natężenie negatywnych zjawisk w obszarze zdrowia mieszkańców gminy Goraj, była liczba mieszkańców korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Średnia dla gminy wynosi 0,77. Na wysokim poziomie, tj. powyżej średniej gminnej, problem został zdiagnozowany w siedmiu jednostkach referencyjnych. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w Zastawiu oraz Gilowie – 1,18. W Średniówce wartość wskaźnika wynosi 1,15, w Kondratkach 1,14, w Zagrodach 0,95, w Wólce Abramowskiej 0,80, natomiast w Abramowie 0,78. W Goraju wskaźnik przyjął wartość na poziomie średniej dla gminy. Zerowa wartość wskaźnika występuje w sołectwach Majdan Abramowski, Hosznia Ordynacka oraz Bononia. Sołectwo Jędrzejówka plasuje się poniżej średniej z wartością 0,55.

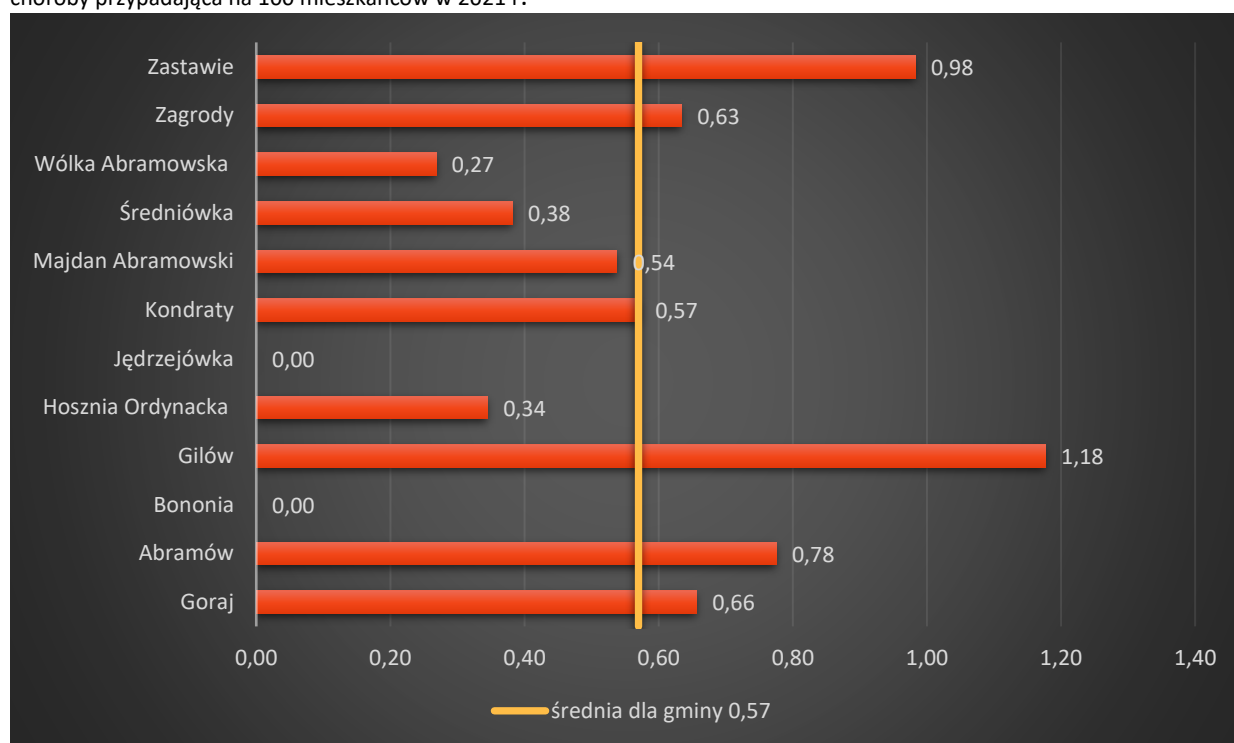
Wykres 26 Wskaźnik delimitacyjny nr 15 - Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

W ramach tworzenia sumarycznego wskaźnika natężenia negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy Goraj badaniu poddano terytorialny rozkład wartości wskaźnika odnoszącego się do liczby osób korzystających z pomocy GOPS z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 100 mieszkańców. Średnia wartość tego wskaźnika wyniosła 0,57. Z najmniej korzystaną sytuacją mamy do czynienia na terenie pięciu jednostek. W Gilowie wskaźnik jest na poziomie dwukrotnie wyższym niż średnia – 1,18. Następnie plasują się Zastawie (0,98), Abramów (0,78), Goraj (0,66) oraz Zagrody (0,63). Wartość na poziomie średniej występuje w Kondratkach. Poniżej znajdują się sołectwa Wólka Abramowska, Średniówka, Majdan Abramowski i Hosznia Ordynacka z wartościami na poziomie odpowiednio 0,27, 0,38, 0,54 oraz 0,34. W sołectwach Jędrzejówka i Bononia wartość wskaźnika wynosi 0.

Wykres 27 Wskaźnik delimitacyjny nr 16 - Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Goraju

4.2.6 Poziom edukacji

Wśród najważniejszych zjawisk sfery społecznej, które zgodnie z zapisami ustawy należy poddać analizie, jest poziom edukacji. Niezwykle trudno jest obiektywnie zmierzyć poziom edukacji i negatywne zjawiska związane z tym zjawiskiem, odnosząc się do poszczególnych

części gminy. W związku z ograniczonym zakresem dostępnych danych oraz biorąc pod uwagę cel przeprowadzanego badania, do analizy użyto wskaźniki skonstruowane w oparciu o potencjał ludnościowy dzieci objętych obowiązkiem szkolnym w szkołach podstawowych i posiadających specjalne potrzeby edukacyjne. Pod pojęciem ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi trzeba rozumieć zarówno dzieci, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, jak i te, które mają trudności w realizacji standardów wymagań programowych, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania poznawczo-percepcyjnego (niższe niż przeciętne możliwości intelektualne, a także dysleksja, dysgrafia, dysortografia, dyskalkulia), zdrowotnego (dzieci przewlekłe chore) oraz ograniczeń środowiskowych (dzieci emigrantów, dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo).¹³

W ramach prowadzonej analizy nie było możliwe wykorzystanie wskaźników dotyczących wyników z egzaminów ośmioklasistów. W badanym okresie nie we wszystkich jednostkach referencyjnych znajdowały się osoby podchodzące do ww. egzaminu. Wobec czego, uzyskanie wiarygodnych danych w tym zakresie nie było możliwe. Przyjęcie do analizy w jednostkach, gdzie brak osób przystępujących do egzaminu, zarówno danych obrazujących 100% uzyskanych punktów, jak również 0% uzyskanych punktów, uzyskanych punktów, byłoby by błędne i wpłynęło na brak możliwości rzetelnej oceny sytuacji.

Wybrano dane dotyczące szkół podstawowych z uwagi na fakt, iż w zakresie edukacji na tymże poziomie, obowiązuje w pierwszej kolejności rejonizacja związana z miejscem zamieszkiwania dziecka. Znikomy udział stanowią dzieci uczęszczające do szkoły na terenie gminy i jednocześnie niebędące jej mieszkańcami. W ramach przedmiotowej analizy nie uwzględniono danych dotyczących dzieci zamieszkujących poza terenem gminy. Zarówno w zakresie edukacji na poziomie przedszkolnym, jak również ponadpodstawowym, tego rodzaju rejonizacja nie występuje. W związku z tym, przydatność wskaźników budowanych na bazie danych dotyczących dwóch ww. poziomów kształcenia, jest bardzo niska. Celem analizy wyżej wymienionego wskaźnika nie jest badanie jakości nauczania w danej placówce, ale weryfikacja tezy, iż dzieci zamieszkujące określony obwód szkolny mogą posiadać gorsze warunki do nauki (np. materialne, rodzinne, mieszkaniowe), które skutkują występowaniem zarówno różnego rodzaju problemów w nauce, jak również osiąganiem gorszych wyników na egzaminach

---

¹³<https://gliwice.znp.edu.pl/%E2%80%A2uczen-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi-w-polskim-systemie-oswiaty/>

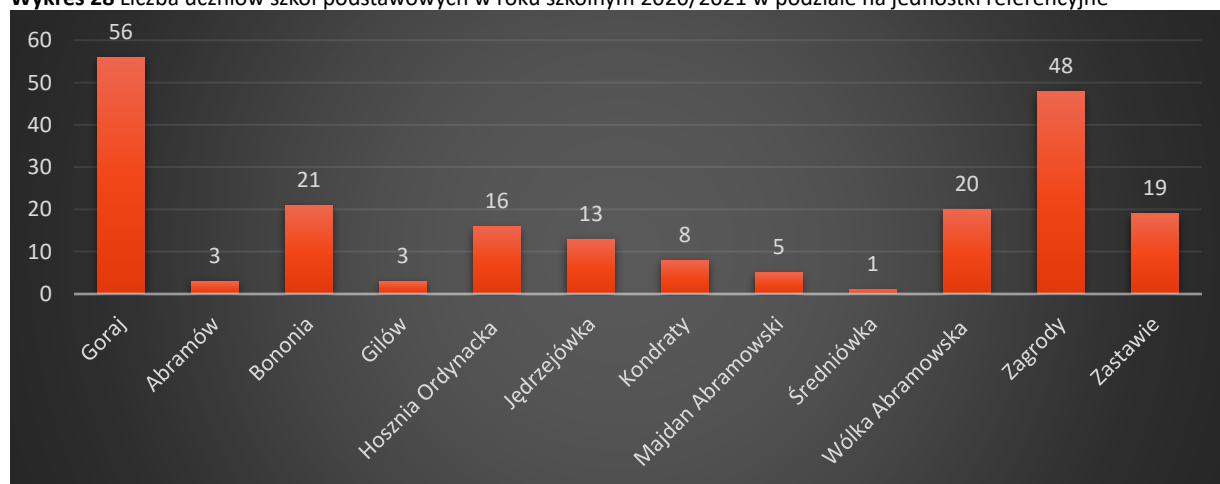
kończących dany etap edukacji. Trudności zauważalne w trakcie prowadzonego procesu nauki mogą wskazywać na to, że istnieją pewne pozaszkolne czynniki, wpływające na efektywność kształcenia (np. czynniki środowiskowe – sytuacja finansowa rodziny, prawidłowość funkcjonowania rodziny, dysfunkcje w rodzinie, warunki do nauki w domu, współpraca rodziców ze szkołą). Potwierdzeniem roli miejsca zamieszkania w procesie edukacyjnym jest korelacja pomiędzy udziałem dzieci posiadających specjalne potrzeby edukacyjne zamieszkujących dany obszar a wskaźnikami dotyczącymi np. ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Jedynym zespołem placówek oświatowych na terenie gminy Goraj jest Zespół Szkół w Goraju w skład którego wchodzi Szkoła Podstawowa im. Gen. Władysława Sikorskiego oraz Przedszkole Samorządowe w Goraju.

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez placówkę oświatową nieznacznie wzrosła liczba uczniów ww. szkoły podstawowej. W roku szkolnym 2019/2020 liczba uczniów wyniosła 212. Natomiast, w roku szkolnym 2020/2021 wyniosła ona: 213. Jest to zmiana na poziomie 0,47%.

W roku szkolnym 2020/2021 największa liczba uczniów szkół podstawowych zamieszkiwała w jednostkach: Goraj – 56, Zagrody – 48, Bononia – 21, Wólka Abramowska – 20 oraz Zastawie – 19. W sołectwie Średniówka zamieszkiwał tylko 1 uczeń, sołectwa Abramów oraz Gilów – 3.

Wykres 28 Liczba uczniów szkół podstawowych w roku szkolnym 2020/2021 w podziale na jednostki referencyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych placówki oświatowej

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez ww. szkołę łączna liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi kształtowała się następująco: w roku szkolnym 2019/2020 wyniosła 26 (12,26% wszystkich uczniów), w roku szkolnym 2020/2021 wyniosła 27 (12,68% wszystkich uczniów). Obserwujemy więc marginalny wzrost udziału uczniów, którzy potrzebują wsparcia

w procesie edukacji. Najwyższa liczba dzieci ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi zamieszkiwała w roku szkolnym 2019/2020 jednostkę Goraj (13 osób, 50,00% wszystkich uczniów ze specjalnymi potrzebami), Zagrody (4 osoby, co stanowi:15,38%) oraz Zastawie (3 osoby, czyli 11,54%). W roku szkolnym 2020/2021 największa liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami również zamieszkiwała sołectwo Goraj (11 osób – 40,70%), Zagrody (6 osób, czyli 22,22%), Wólka Abramowska (4 osoby – 14,81%) oraz Zastawie (3 osoby-11,11%).

Wykres 29 Ogólna liczba uczniów oraz liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w roku szkolnym 2019/2020 oraz roku szkolnym 2020/2021 wg poszczególnych jednostek referencyjnych

SOŁECTWO	Liczba dzieci uczęszczających do szkoły w roku szkolnym 2019-2020	Liczba dzieci uczęszczających do szkoły w roku szkolnym 2020-2021	Liczba dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczęszczających do szkoły w roku szkolnym 2019-2020	Liczba dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczęszczających do szkoły w roku szkolnym 2020-2021
Goraj	55	56	13	11
Abramów	4	3	0	0
Bononia	19	21	1	1
Gilów	5	3	0	0
Hosznia Ordynacka	14	16	0	0
Jędrzejówka	12	13	1	1
Kondraty	5	8	1	1
Majdan Abramowski	6	5	2	0
Średniówka	1	1	0	0
Wólka Abramowska	20	20	1	4
Zagrody	51	48	4	6
Zastawie	20	19	3	3
SUMA	212	213	26	27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych placówki oświatowej

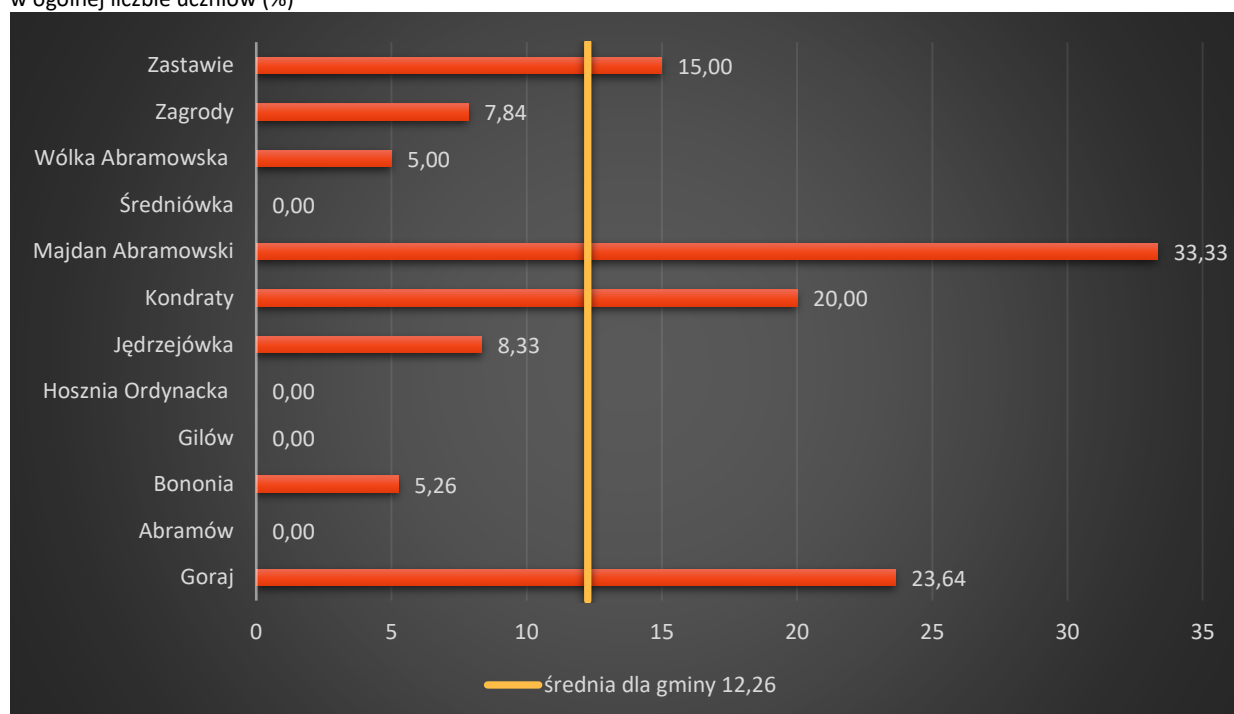
W celu dokonania analizy sfery edukacyjnej w gminie Goraj wybrano wskaźniki

- Udział dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w roku szkolnym 2019/2020 w ogólnej liczbie uczniów;
- Udział dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w roku szkolnym 2020/2021 w ogólnej liczbie uczniów.

W latach 2019/2020 analizowany wskaźnik przyjął średnią wartość dla gminy na poziomie 12,26%. W czterech sołectwach przekroczona została średnia dla gminy. Największy

procentowy udział dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi odnotowano w Majdanie Abramowskim – 33,33%, w następnej kolejności w Goraju – 23,64% oraz w Kondratkach – 20,00% i Zastawiu – 15,00%. W czterech kolejnych jednostkach wartość wskaźnika ukształtowała się poniżej średniej dla gminy. Są to sołectwa Zagrody (7,84%), Wólka Abramowska (5,00%), Jędrzejówka (8,33%) oraz Bononia (5,26%). W następnych czterech jednostkach w roku szkolnym 2019/2020 nie stwierdzono dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Wykres 30 Wskaźnik delimitacyjny nr 18 - Udział dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w roku szkolnym 2019/2020 w ogólnej liczbie uczniów (%)

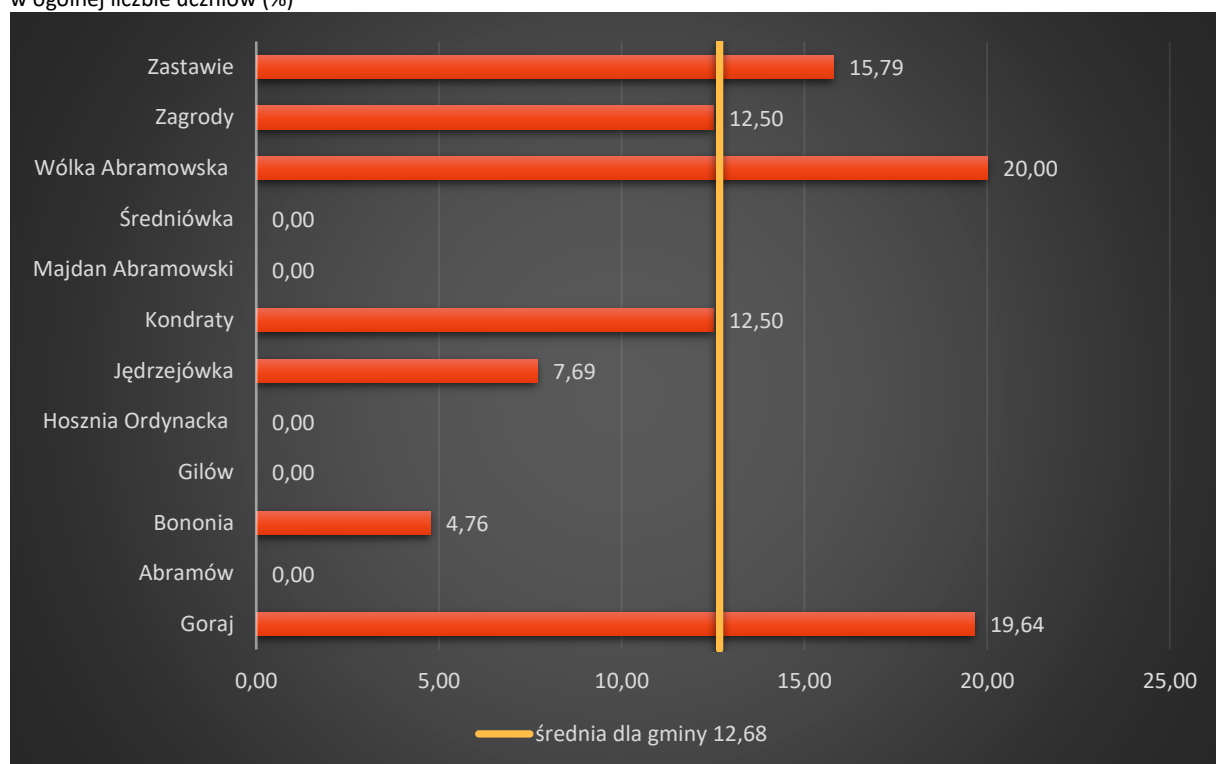

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych placówki oświatowej

W zakresie analizowanego wskaźnika w latach 2020/2021 średnia jego wartość dla gminy kształtuje się na bardzo zbliżonym, nieco wyższym poziomie – 12,68%. Z kryzysową sytuacją mamy do czynienia w czterech jednostkach, w których wskaźnik przyjął wartości powyżej średniej gminnej. Najtrudniejsza sytuacja ma miejsce w Wólce Abramowskiej, gdzie wskaźnik przyjął wartość 20,00%. W sołectwie Goraj było to 19,64%, natomiast Zastawie – 15,79%. W czterech jednostkach wartość omawianego wskaźnika znajduje się poniżej średniej. Są to sołectwa Bononia (tu wskaźnik jest najniższy – 4,76%), Jędrzejówka – 7,69% oraz Kondraty i

Zagrody – po 12,50%. W roku szkolnym 2020/2021 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nie odnotowano w jednostkach Średniówka, Majdan Abramowski, Hosznia Ordynacka, Gilów oraz Abramów.

Wykres 31 Wskaźnik delimitacyjny nr 17 - Udział dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w roku szkolnym 2020/2021 w ogólnej liczbie uczniów (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych placówki oświatowej

4.2.7 Poziom uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim

Czynnikiem, który wywiera znaczący wpływ na zmiany zachodzące w otoczeniu jest aktywność społeczności lokalnej. W dużej mierze to od niej zależy zakres i tempo wprowadzanych zmian. Analizy przedmiotowej sfery dokonano badając poziom kapitału społecznego (mierzony poprzez intensywność angażowania się mieszkańców w sprawy

publiczne) oraz aktywność mieszkańców w zakresie organizowania się w grupy działające w społeczności lokalnej. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto, że kapitał społeczny to sieć społecznych relacji zaufania, lojalności i solidarności. Wyszczególnić można dwie postaci kapitału społecznego: kapitał spajający (definiowany jako relacje wewnątrz danej społeczności) oraz kapitał pomostowy (rozumiany jako relacje społeczności ze światem zewnętrznym). Najbardziej adekwatnym miernikiem kapitału pomostowego jest analiza frekwencji w wyborach. Frekwencja wyborcza świadczy o intensywności zaangażowania obywatelskiego, mierzy stopień świadomości demokratycznej obywateli, ich uczestnictwo w rządzeniu oraz ocenę wpływu obywateli na procesy decyzyjne w państwie, regionie czy w środowisku lokalnym. Analiza frekwencji wyborczej przez pryzmat poszczególnych komisji wyborczych pozwala zaobserwować w jakich obszarach może występować problem niskiego kapitału społecznego (pomostowego). Weryfikacji poziomu kapitału spajającego można natomiast dokonać w efekcie badania aktywności mieszkańców w zakresie zrzeszania się i prowadzenia działalności w ramach różnego rodzaju organizacji/stowarzyszeń.

Analizy sytuacji w zakresie jakości kapitału społecznego oraz poziomu uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim w gminie Goraj dokonano przy wykorzystaniu wskaźników dotyczących następujących zagadnień: liczba organizacji społecznych prowadzących aktywnie działalność na terenie gminy, frekwencja w wyborach na Prezydenta RP w 2020 r. oraz liczba mieszkańców korzystających z biblioteki. Każde z tych zagadnień rozpatrywano w kontekście potencjału ludnościowego poszczególnych obszarów referencyjnych. Zastosowano następujące wskaźniki:

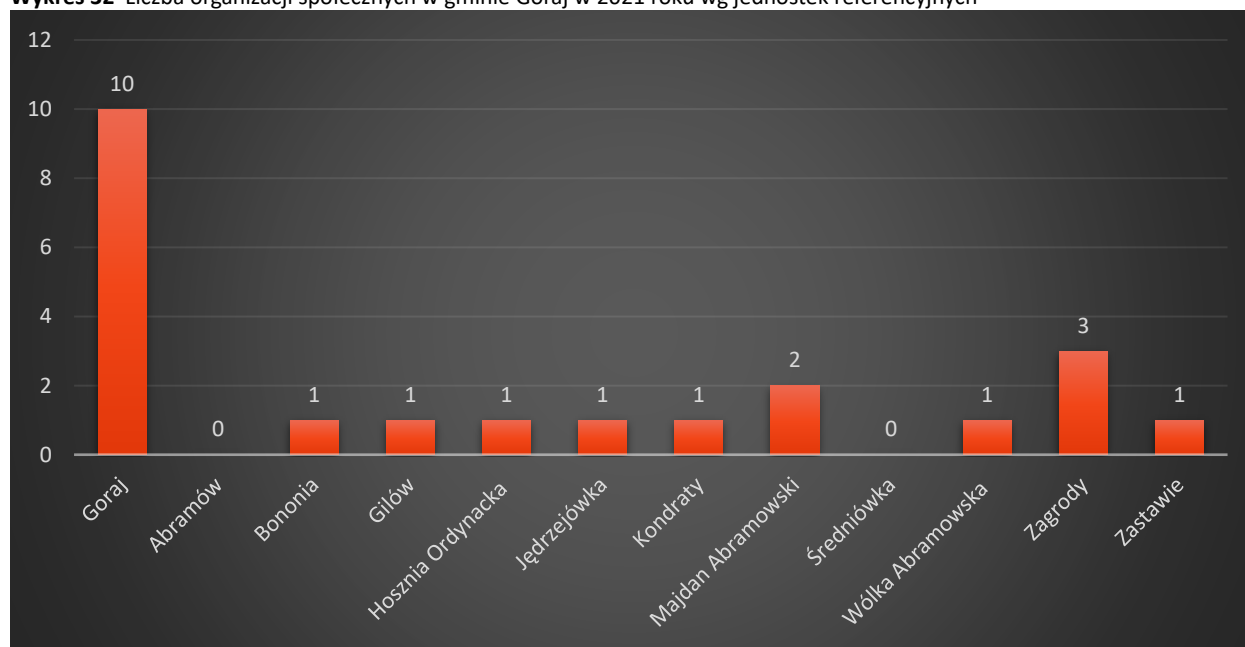
- Liczba funkcjonujących organizacji społecznych przypadająca na 100 mieszkańców w 2021r.
- Liczba osób korzystających czynnie z oferty GOK przypadająca na 100 mieszkańców w 2021r.;
- Frekwencja w wyborach prezydenckich w 2020 r.

Zgodnie z danymi Urzędu Miejskiego w Goraju na terenie gminy funkcjonują obecnie 22 organizacje społeczne. Są wśród nich: Stowarzyszenie Zwyczajne Wędkarzy „Amur” w Goraju, LKS Metalowiec Goraj, Stowarzyszenie Kobiet Goraja - Kobieta Aktywna, Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Gorajskiej – Gorajszczyzna, Cebularze - Stowarzyszenie Na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Miejscowości, Gminy i Parafii Goraj, Stowarzyszenie Przyjaciół Chóru Noster Parafii P.W. Św. Bartłomieja w Goraju, Stowarzyszenie Goraj 1377, Stowarzyszenie Inicjatyw

Społecznych w Zagrodach – Zagrodzanie, wśród nich są również ochotnicze straże pożarne w Gilowie, Hosznii Ordynackiej, Jędrzejówce, Kondratkach, Majdanie Abramowskim, Hosznii Abramowskiej, Wólce Abramowskiej, Zagrodach. Funkcjonują tu także Koła Gospodyń Wiejskich w Bononii, Zagrodach oraz Zastawiu.

Zgodnie z danymi na poniższym wykresie największa liczba organizacji społecznych w 2021 r. funkcjonowała w sołectwie Goraj - 10. Trzy organizacje działały w Zagrodach, dwie w Majdanie Abramowskim oraz po jednej w Bononii, Gilowie, Hosznii Ordynackiej, Jędrzejówce, Kondratkach, Wólce Abramowskiej oraz Zastawiu. W dwóch sołectwach nie funkcjonuje ani jedna organizacja społeczna, co jest dowodem na bardzo niską aktywność obywatelską społeczności lokalnej w danych jednostkach.

Wykres 32 Liczba organizacji społecznych w gminie Goraj w 2021 roku wg jednostek referencyjnych

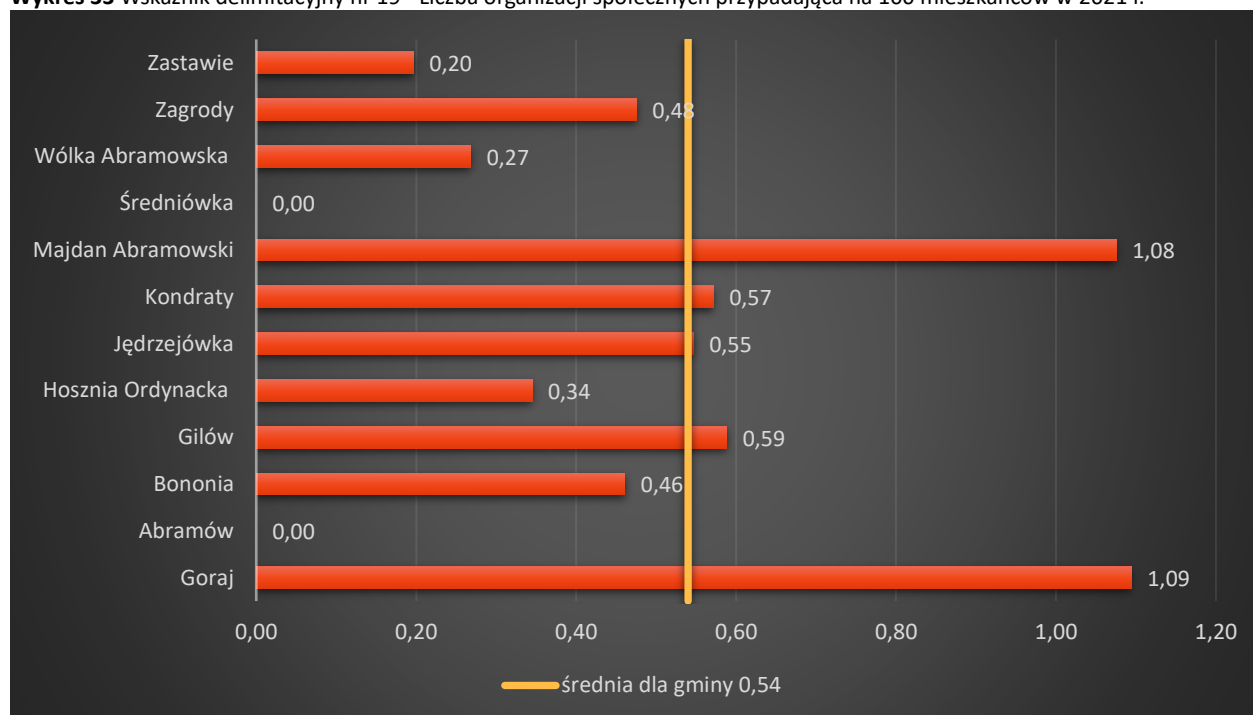
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Liczba działających na terenie gminy organizacji pozarządowych¹⁴ jest istotnym wskaźnikiem informującym o jakości kapitału społecznego. Analizując przedmiotową sferę, warto mieć na uwadze, że trudno jest ocenić zarówno zasięg oddziaływania tych organizacji, jak również

¹⁴Organizacja pozarządowa (ang. NGO non-governmental-organization) to organizacja obywatelska, założona przez obywateli lub ich organizacje, działająca z własnej inicjatywy w interesie określonego interesu publicznego. Definicja ustawowa organizacji pozarządowej zawarta jest w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 roku, Nr 96, poz. 873), zgodnie z którym: organizacjami pozarządowymi są, nie będące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i nie działające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia

efektywność ich działań w skali gminy oraz lokalnej społeczności. W związku z powyższym, wskazanie obszarów, w obrębie których występują deficyty w zakresie aktywności organizacji pozarządowych jest bardzo trudne. Dane odnoszące się do liczby organizacji można jednak przeanalizować przez pryzmat aktywności mieszkańców w zakresie zrzeszania się i prowadzenia różnego rodzaju organizacji społecznych. W tym celu zbadano liczbę organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie gminy przypadającą na 100 mieszkańców. W 2021 r. przedmiotowy wskaźnik dla gminy wyniósł 0,54. Wartość wskaźnika powyżej średniej odnotowano w pięciu obszarach: Goraj z najwyższą wartością wskaźnika – 1,09, Majdan Abramowski – 1,08, Gilów – 0,59, Kondraty – 0,57 oraz Jędrzejówka – 0,55. Poniżej średniej gminnej znajduje się również pięć sołectw. Są to: Zastawie z wartością wskaźnika 0,20, Wólka Abramowska – 0,27, Zagrody – 0,48, Hosznia Ordynacka – 0,34 oraz Bononia – 0,46. W Średniówce oraz Abramowie wskaźnik przyjmuje wartość równą 0. Taki stan rzeczy podyktowany jest prawdopodobnie konkretnym umiejscowieniem ww. obszarów referencyjnych oraz posiadaniem zasobów lokalowych przeznaczonych dla potrzeb realizacji różnego rodzaju usług.

Wykres 33 Wskaźnik delimitacyjny nr 19 - Liczba organizacji społecznych przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Kolejna z kwestii poddanych analizie dotyczy poziomu uczestnictwa mieszkańców w działalność społeczno-kulturalnej. Głównym organizatorem życia kulturalnego na terenie

gminy Goraj jest Gminny Ośrodek Kultury w Goraju. Instytucja nie prowadzi rejestrów osób uczestniczących w realizowanych wydarzeniach. Jednocześnie jednym z mierników udziału w kulturze może być aktywność kulturalna mieszkańców. W związku z tym, analizie poddano udział mieszkańców poszczególnych jednostek referencyjnych uczestniczących systematycznie w działalności GOKu. Zgodnie z danymi ww. instytucji kultury na przestrzeni lat 2017-2021 systematycznie wzrasta liczba mieszkańców korzystających z oferty tej placówki, w 2017 r. było to 174 osoby, w 2021 r. – 217 osób, czyli zanotowano wzrost na poziomie 24,71%. W analizowanym okresie najwyższa liczba osób korzystających z biblioteki zamieszkiwała sołectwa Goraj oraz Zagrody i Zastawie. W tym czasie jednocześnie aż w ośmiu sołectwach wzrosła liczba osób korzystających z oferty kulturalnej. Największy wzrost zanotowano w Bononii - o 271,43%, w Gilowie i Majdanie Abramowskim o 100%, w Zastawiu o 52,63%, w Zagrodach o 66,66% oraz w Wólce Abramowskiej o 50%. Spadek liczby omawianej grup osób nastąpił w trzech sołectwach: w Goraju oraz w Hosznii Ordynackiej o 3 osoby, w Średniówce o 1 osobę. W Jędrzejówce wartość ta pozostaje bez zmiany – 2.

Tabela 23 Liczba mieszkańców korzystających z oferty GOK w Goraju w latach 2017-2021 wg jednostek referencyjnych

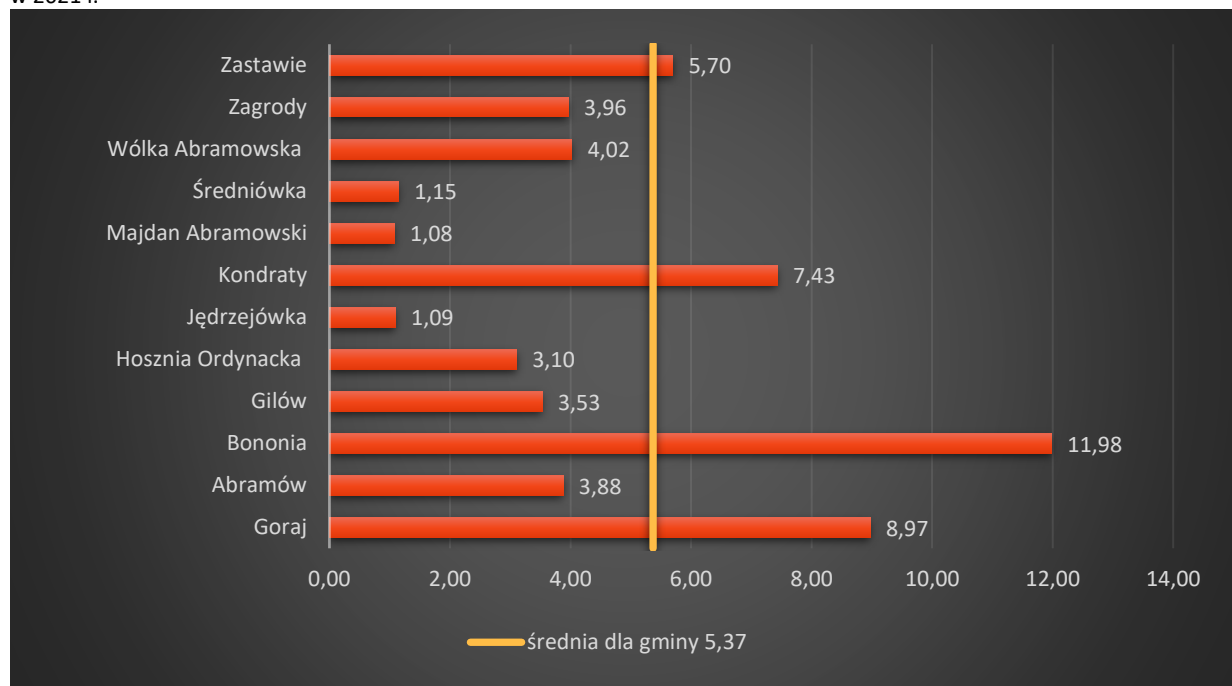
SOŁECTWO	Liczba mieszkańców korzystających czynnie z oferty GOK				
	2017	2018	2019	2020	2021
Goraj	85	80	83	88	82
Abramów	4	5	3	5	5
Bononia	7	7	12	12	26
Gilów	3	6	6	4	6
Hosznia Ordynacka	12	12	12	10	9
Jędrzejówka	2	2	3	2	2
Kondraty	12	12	12	12	13
Majdan Abramowski	1	1	1	1	2
Średniówka	4	4	4	4	3
Wólka Abramowska	10	10	10	10	15
Zagrody	15	20	15	25	25
Zastawie	19	24	24	29	29
SUMA	174	183	185	202	217

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Kultury w Goraju

Na podstawie danych dotyczących osób aktywnych kulturalnie oraz mieszkańców poszczególnych jednostek referencyjnych, oszacowano wartość niezbędnego wskaźnika dla

obszaru całej gminy. Zgodnie z przeprowadzonymi szacunkami liczba osób korzystających z oferty GOK przypadająca na 100 mieszkańców gminy wyniosła w 2021 r. 5,37. W czterech jednostkach referencyjnych wskaźnik ten przyjął wartości powyżej średniej gminnej: Bononia (gdzie wskaźnik był na najwyższym poziomie 11,98), Goraj (8,97), Kondraty (7,43) oraz Zastawie (5,70). Najgorzej sytuacja prezentuje się w sołectwie Majdan Abramowski, wartość wskaźnika wynosi 1,08 oraz w Jędrzejówce, gdzie wskaźnik jest na poziomie 1,09. Równie niską wartość wskaźnika odnotowano w Średniówce – 1,15.

Wykres 34 Wskaźnik delimitacyjny nr 20 - Liczba osób korzystających z oferty GOK w Goraju przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

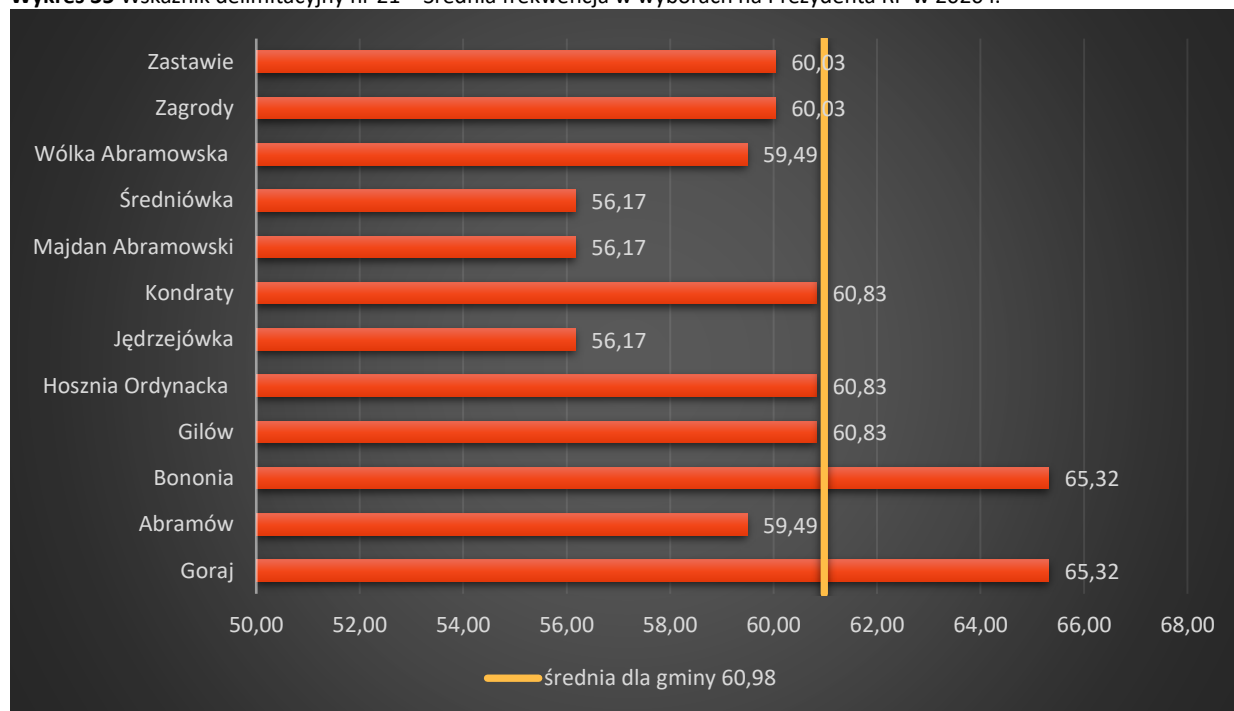
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Kultury w Goraju

Ostatnim wskaźnikiem, który poddano analizie badając jakość kapitału społecznego i poziomu uczestnictwa w życiu społeczno-obywatelskim mieszkańców gminy Goraj, była frekwencja w wyborach na Prezydenta RP, które odbyły się w 2020 r. (przeanalizowano frekwencje z dwóch tur wyborów prezydenckich). W pierwszej turze wyborów na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 r. frekwencja na terenie gminy Goraj wyniosła 58,39%. Była ona niższa od frekwencji w powiecie biłgorajskim (61,60%) i niższa od frekwencji województwie lubelskim (62,32%). W drugiej turze analizowanych wyborów frekwencja w gminie była wyższa

niż w I turze i wyniosła 63,60%. Frekwencja ta również kształtowała się na niższym poziomie w porównaniu z frekwencją w II turze w powiecie biłgorajskim (65,52%) i woj. lubelskim (66,06%).

Analizując frekwencję w pierwszej i drugiej turze wyborów prezydenckich uzyskano wartość średnią z tych dwóch tur, która wyniosła w gminie Goraj 60,98%. Zaledwie w dwóch jednostkach z terenu gminy badany wskaźnik przyjął wartości wyższe od średniej gminnej. Są to sołectwa Goraj i Bononia, gdzie wskaźnik przyjął wartość równą 65,32%. W pozostałych wartość średniej frekwencji w analizowanych wyborach była tylko nieznacznie poniżej średniej gminnej. W jednostkach Średniówka, Majdan Abramowski oraz Jędrzejówka była najniższa i wyniosła 56,17%, w sołectwach Abramów oraz Wólka Abramowska – 59,49, natomiast w Zastawiu i Zagrodach – 60,03%.

Wykres 35 Wskaźnik delimitacyjny nr 21 – Średnia frekwencja w wyborach na Prezydenta RP w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

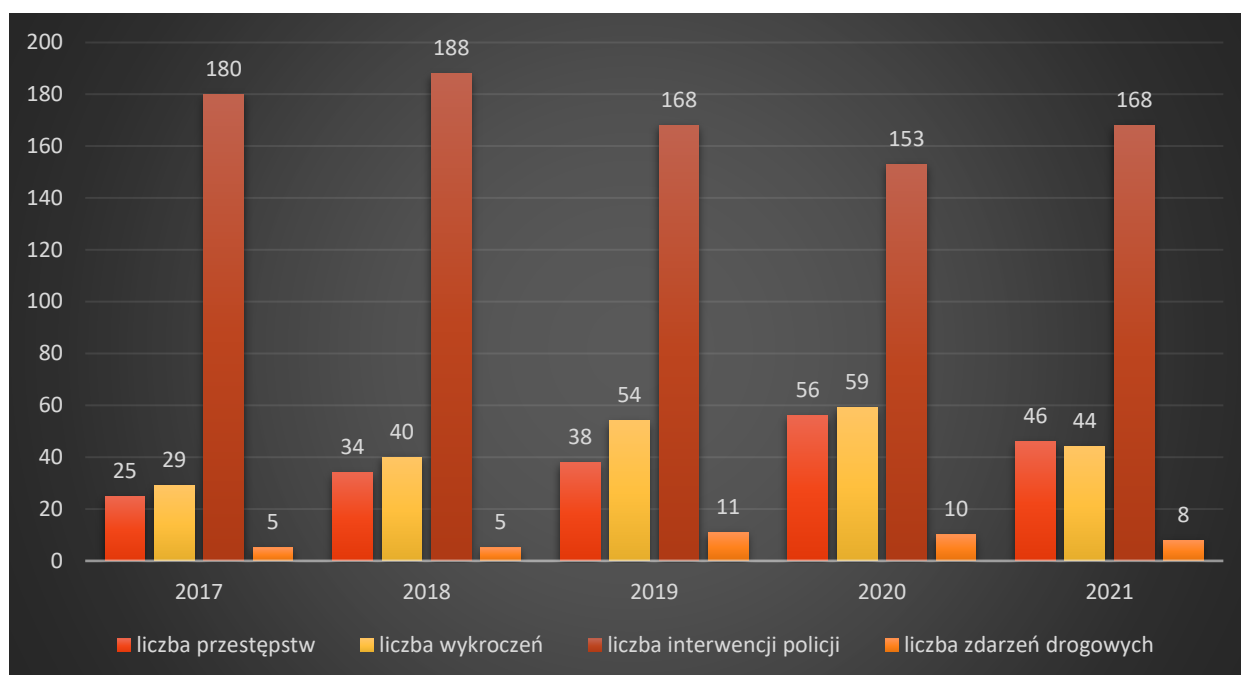
4.2.8 Poziom bezpieczeństwa publicznego

Ostatnie z zagadnień przeanalizowanych w ramach sfery społecznej dotyczy poziomu bezpieczeństwa publicznego, które to jest istotnym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców i rozwój lokalnej społeczności. Na obniżenie poziomu bezpieczeństwa publicznego

wpływają w największej mierze zdarzenia, które związane są z łamaniem prawa lub powszechnie przyjętych norm. Przestępczość jest zjawiskiem, które może wywierać bardzo negatywny wpływ na funkcjonowanie lokalnej społeczności. Mimo że problem ten stanowi margines życia społecznego, jednak częstotliwość i intensywność zdarzeń o tym charakterze może wpływać na postawy i zachowania mieszkańców gminy. Warto również mieć na uwadze, że dla wielu osób świadomość życia w bezpiecznej okolicy stanowi istotną wartość, często decydującą o wyborze miejsca do osiedlenia się.

W latach 2017-2021 odnotowano niepokojące trendy związane z poziomem bezpieczeństwa publicznego w gminie. Liczba odnotowanych przestępstw wzrosła z 25 w 2017 r. do 46 w 2021 r. (wzrost o 84%). Wzrost zanotowano również w kategorii wykroczeń. W roku 2017 liczba wykroczeń wynosiła 29, na koniec analizowanego okresu, w 2021 r. wyniosła ona już 44. Jest to wzrost na poziomie 51,72%. Wzrosła także liczba różnego rodzaju zdarzeń drogowych. W 2017 r. wyniosła ona 5, a w 2021 r. już 8 (wzrost o 60%). Nieznaczny spadek odnotowano analizując liczbę interwencji Policji. W 2021 r. ogólna liczba tego typu zdarzeń wynosiła 180. W 2021 r. natomiast 168. Jest to spadek w wysokości 6,67%. Wśród wszystkich typów interwencji wyszczególniono dwa występujące najczęściej rodzaje: zakłócanie bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz interwencje domowe. W pierwszej kategorii interwencji również nastąpił spadek. W 2017 roku liczba interwencji Policji z powodu zakłócania bezpieczeństwa i porządku publicznego wynosiła 123, w 2021 roku zaś już 112. Odnotowuje się więc spadek o 8,94%. Spadkowy trend zanotowano ponadto w zakresie drugiego z rodzajów interwencji Policji, tj. interwencji domowych. W tej kategorii zauważalny jest znaczny spadek ilości tego typu zdarzeń. W 2017 roku odnotowano ich 58, w 2021 roku już tylko 28. Jest to spadek w wysokości 51,72%.

Wykres 36 Liczba odnotowanych przestępstw, wykroczeń, interwencji Policji, zdarzeń drogowych ogółem na terenie gminy Goraj w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Posterunku Policji we Frampolu

Analizując kwestie bezpieczeństwa pod kątem poszczególnych jednostek referencyjnych najwięcej niekorzystnych zjawisk w 2021 r. odnotowano zdecydowanie w jednostce Goraj, gdzie liczba odnotowanych przestępstw wyniosła 16 (34,78% wszystkich odnotowanych przestępstw), odnotowanych wykroczeń wyniosła 27 (61,36%), przeprowadzonych interwencji Policji wyniosła odpowiednio 49 (29,17%), natomiast liczba zdarzeń drogowych to 100% skali zdarzeń z terenu całej gminy.

Dane te wynikają niewątpliwie z faktu, że Goraj jest obszarem o jednej z największych gęstości zaludnienia.

Tabela 24 Liczba odnotowanych przestępstw, wykroczeń, interwencji Policji, zdarzeń drogowych ogółem na terenie gminy Goraj w 2021 r wg jednostek referencyjnych

SOLECTWO	liczba przestępstw	liczba wykroczeń	liczba zdarzeń drogowych	liczba interwencji Policji
Goraj	16	27	8	49
Abramów	1	1	0	5
Bononia	1	0	0	6
Gilów	1	0	0	1
Hosznia Ordynacka	2	0	0	7
Jędrzejówka	0	1	0	5
Kondraty	1	1	0	16
Majdan Abramowski	1	0	0	2
Średniówka	3	4	0	13
Wólka Abramowska	8	1	0	23
Zagrody	4	6	0	27

Zastawie	8	3	0	14
SUMA	46	44	8	168

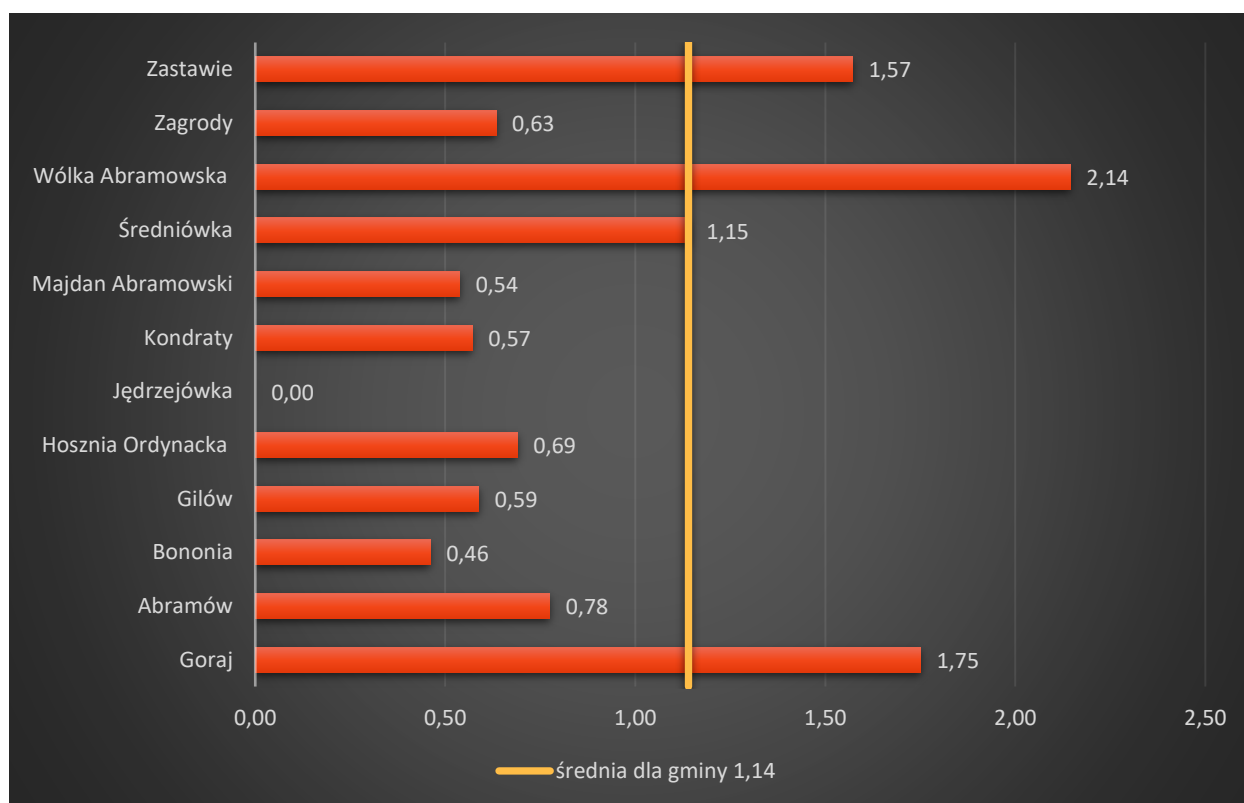
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Posterunku Policji we Frampolu

W związku z tym, że problemy związane z poziomem bezpieczeństwa stanowią jeden z podstawowych obszarów kryzysowych sfery społecznej, wymagają zgodnie z ustawą o rewitalizacji, szczegółowej analizy. W ramach niniejszego opracowania zweryfikowano zjawiska wpływające na obniżenie bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy Goraj. Dokonując charakterystyki przedmiotowej sfery wzięto pod uwagę dane udostępnione przez Posterunek Policji we Frampolu. Weryfikację przeprowadzono w oparciu o najczęściej występujące rodzaje zdarzeń wpływających na obniżenie bezpieczeństwa publicznego. W efekcie badania poddano liczbę wykroczeń, liczbę jest przestępstw oraz liczbę przeprowadzonych interwencji Policji. W celu przeprowadzenia analizy zbadano następujące wskaźniki:

- Liczbę przestępstw przypadającą na 100 mieszkańców w 2021 r.;
- Liczbę wykroczeń przypadającą na 100 mieszkańców w 2021 r.
- Liczbę przeprowadzonych przez Policję interwencji przypadającą na 100 mieszkańców w 2021r.;

Średnia wartość wskaźnika dot. liczby przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2021 r. dla całej gminy Goraj wyniosła 1,14. Obszarami o szczególnie wysokiej intensywności badanego zjawiska z wartością wskaźnika powyżej średniej gminnej są sołectwa: Wólka Abramowska (najwyższa wartość wskaźnika 2,14), Zastawie (1,57) oraz Goraj (1,75). W sołectwie Średniówka wartość ta zbliża się do średniej gminnej i wynosi 1,15. W sołectwie Jędrzejówka badane zjawisko nie występowało. Najniższa zanotowana wartość wskaźnika występuje w sołectwie Bononia (0,46).

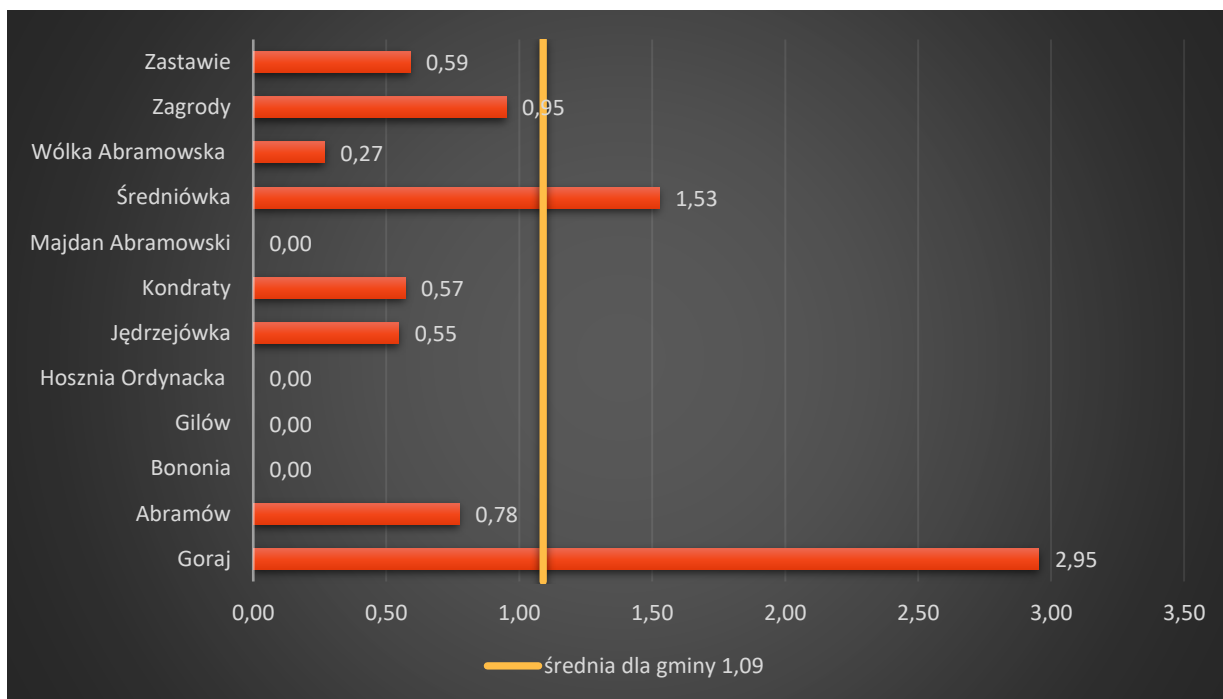
Wykres 37 Wskaźnik delimitacyjny nr 22 - Liczba przestępstw przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Posterunku Policji we Frampolu

Kolejnym wskaźnikiem analizowanym w kontekście bezpieczeństwa i porządku publicznego w gminie Goraj i jej poszczególnych jednostek referencyjnych jest liczba wykroczeń, które miały miejsce w 2021 r. w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Średnia wartość analizowanego wskaźnika dla gminy Goraj była nieznacznie niższa niż w przypadku analizowanych powyżej przestępstw i wyniosła: 1,09. W kwestii wykroczeń szczególnie niekorzystnie kształtuje się sytuacja w jednostce referencyjnej Goraj, gdzie wartość wskaźnika jest niemal 3-krotnie wyższa niż średnia dla gminy i wynosi 2,95. Podobnie jak w przypadku ww. jednostki, z niepokojącą sytuacją mamy jeszcze do czynienia w Średniówce, gdzie wartość wskaźnika w porównaniu do średniej jest również wyższa niż średnia i wynosi 1,53. W sześciu jednostkach wskaźnik przyjął wartość poniżej średniej dla gminy. Najlepiej sytuacja ma się w sołectwie Wólka Abramowska, tam wskaźnik wyniósł 0,27. W Majdanie Abramowskim, Hosznii Ordynackiej, Gilowie oraz Bononii badane zjawisko nie wystąpiło, stąd wartość wskaźnika jest równa 0.

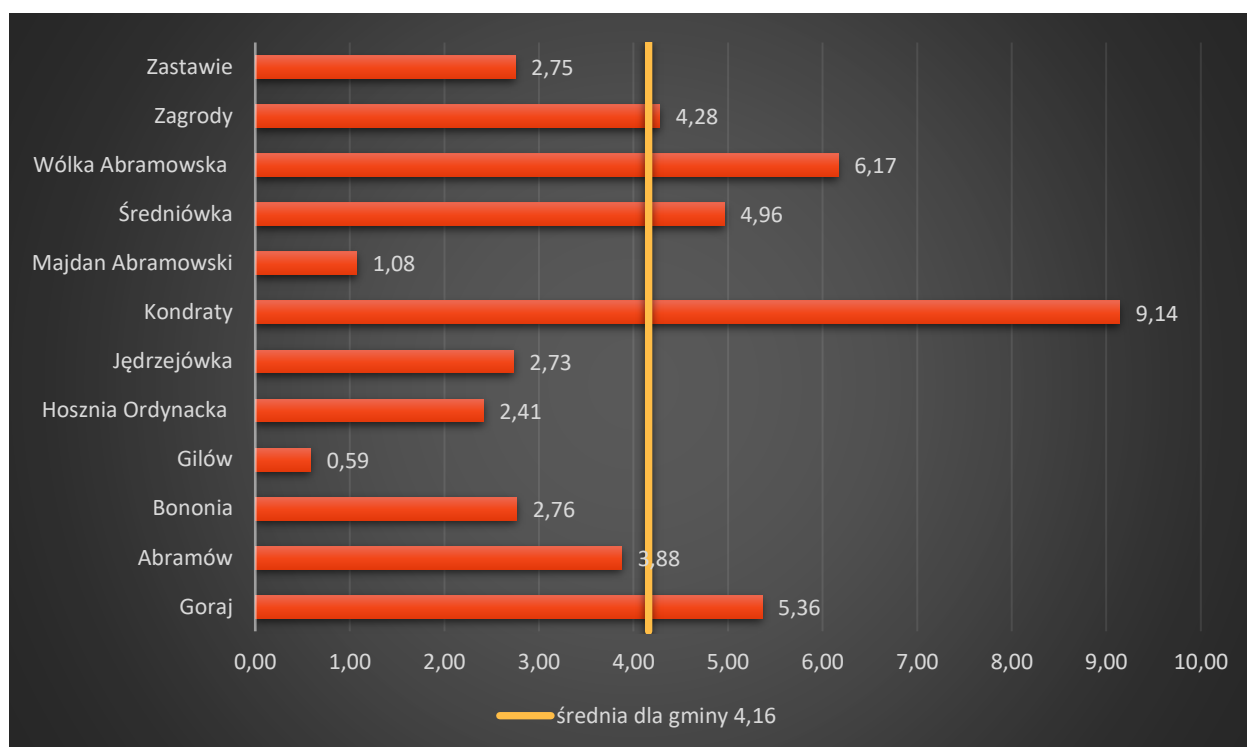
Wykres 38 Wskaźnik delimitacyjny nr 24- Liczba wykroczeń przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Posterunku Policji we Frampolu

Ostatnia z analizowanych kwestii dotyczy liczby wszystkich interwencji Policji (bez względu na ich rodzaj) w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Jest to zjawisko znacznie bardziej powszechne niż powyżej analizowane, stąd średnia wartość dla gminy jest znacznie wyższa i w 2021 roku wyniosła 4,16. Najwyższą wartość, dwukrotnie wyższą od średniej gminnej, wskaźnik przyjął w jednostce Kondraty – 9,14. Na drugim miejscu plasuje się sołectwo Wólka Abramowska ze wskaźnikiem na poziomie 6,17. W trzech sołectwach wskaźnik również osiągnął wartości powyżej średniej dla gminy – są to sołectwa Zagrody, Średniówka oraz Goraj z wartościami odpowiednio 4,28, 4,96 i 5,36. W pozostałych siedmiu sołectwach badany wskaźnik miał wartości niższe od średniej gminnej. Najmniejsza wartość wskaźnika wystąpiła w sołectwie Gilów (0,59).

Wykres 39 Wskaźnik delimitacyjny nr 25 - Liczba przeprowadzonych przez Policję interwencji przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Posterunku Policji we Frampolu

4.3 Syntetyczny wskaźnik kryzysu społecznego

W ramach prowadzonej analizy wyznaczono wartość wskaźnika syntetycznego, będącego sumą wszystkich wskaźników cząstkowych wykorzystanych do określenia negatywnych zjawisk społecznych. Dla każdego z wyznaczonych obszarów referencyjnych przeanalizowano zakres wybranych wskaźników.

Kolejnymi zjawiskami poddanym analizie są: niekorzystne trendy demograficzne, poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego, bezrobocie, stan zdrowia mieszkańców, i niepełnosprawność. W tym celu dokonano analizy struktury świadczeń przyznawanych beneficjentom GOPS w Goraju, osób zarejestrowanych w PUP w Biłgoraju oraz zgłoszonych w GKRPA. Ubóstwo i wykluczenie społeczne bardzo często współwystępują z innymi problemami społecznymi, takimi jak: bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, problemy opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach, brak wspierania wysiłków edukacyjnych dzieci przez rodziców, wypadanie dzieci i młodzieży z systemu kształcenia, uzależnienia. Dodatkowo, przeanalizowano kwestie dotyczące jakości kapitału społecznego, poziomu edukacji oraz poziomu bezpieczeństwa publicznego. Zgodnie z informacjami zawartymi w powyższych częściach opracowania analizie poddano 25 wyselekcjonowane wskaźniki obrazujące w sposób najbardziej trafny zdiagnozowane problemy społeczne gminy Goraj. W poniższej tabeli zaprezentowano otrzymane wartości badanych wskaźników dla poszczególnych jednostek referencyjnych.

Tabela 25 Wartości wskaźników delimitacyjnych oraz ich charakter

Badane zjawisko	Trendy demograficzne			Struktura wieku mieszkańców		Bezrobocie			Ubóstwo, wykluczenie społeczne i uzależnienia					
Numer wskaźnika	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Charakter wskaźnika	S*	D*	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D
Goraj	-3,59	1,97	4,49	24,40	4,66	4,14	1,98	1,26	2,74	1,97	1,53	1,97	14,58	0,33
Abramów	-3,01	2,33	3,10	28,68	3,10	4,76	3,17	0,00	2,33	1,55	0,00	2,33	17,24	0,00
Bononia	-3,56	2,30	2,30	23,50	3,69	3,36	3,36	1,68	0,46	0,46	0,00	0,46	2,17	0,00
Gilów	-6,59	2,35	4,71	28,82	0,88	3,13	2,08	1,04	2,94	1,76	1,18	2,35	4,00	0,00
Hosznia Ordynacka	-8,23	1,38	4,83	24,14	1,70	2,86	1,14	0,57	2,41	1,03	0,34	1,03	6,67	0,00
Jędrzejówka	-8,96	1,64	6,56	24,59	-4,95	9,52	6,67	3,81	2,73	1,64	0,55	1,09	15,15	0,00
Kondraty	-8,38	1,71	5,71	28,00	2,85	6,93	1,98	0,99	3,43	0,57	0,57	2,29	12,00	0,00
Majdan Abramowski	-4,12	2,15	8,06	28,49	0,51	4,12	1,03	0,00	2,69	0,54	0,54	1,61	5,56	0,54
Średniówka	-1,13	0,76	1,53	23,66	6,29	4,26	1,42	2,13	3,05	0,76	0,38	1,91	6,78	0,00
Wólka Abramowska	-0,53	1,34	4,83	24,40	8,91	2,80	0,93	1,40	1,88	1,34	1,07	1,34	8,82	0,00
Zagrody	-4,54	1,11	2,69	20,13	0,79	3,90	2,08	1,30	2,06	0,95	0,63	1,43	6,72	0,00
Zastawie	-6,78	2,55	5,30	24,36	-0,74	4,56	1,95	0,65	2,95	2,16	0,39	2,36	10,26	0,20
Średnia wartość wskaźnika	-4,67	1,76	4,33	24,29	2,50	4,24	2,08	1,23	2,48	1,39	0,77	1,71	9,48	0,12

Badane zjawisko	Niepełnosprawność i zły stan zdrowia	Poziom edukacji	Niski poziom uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim	Poziomo bezpieczeństwa publicznego

mieszkańców										
Numer wskaźnika	15	16	17	18	19	20	21	22	23	25
Charakter wskaźnika	D*	D	D	D	S	S	S	D	D	D
Goraj	0,77	0,66	23,64	19,64	1,09	8,97	65,32	1,75	2,95	5,36
Abramów	0,78	0,78	0,00	0,00	0,00	3,88	59,49	0,78	0,78	3,88
Bononia	0,00	0,00	5,26	4,76	0,46	11,98	65,32	0,46	0,00	2,76
Gilów	1,18	1,18	0,00	0,00	0,59	3,53	60,83	0,59	0,00	0,59
Hosznia Ordynacka	0,00	0,34	0,00	0,00	0,34	3,10	60,83	0,69	0,00	2,41
Jędrzejówka	0,55	0,00	8,33	7,69	0,55	1,09	56,17	0,00	0,55	2,73
Kondraty	1,14	0,57	20,00	12,50	0,57	7,43	60,83	0,57	0,57	9,14
Majdan Abramowski	0,00	0,54	33,33	0,00	1,08	1,08	56,17	0,54	0,00	1,08
Średniówka	1,15	0,38	0,00	0,00	0,00	1,15	56,17	1,15	1,53	4,96
Wólka Abramowska	0,80	0,27	5,00	20,00	0,27	4,02	59,49	2,14	0,27	6,17
Zagrody	0,95	0,63	7,84	12,50	0,48	3,96	60,03	0,63	0,95	4,28
Zastawie	1,18	0,98	15,00	15,79	0,20	5,70	60,03	1,57	0,59	2,75
Średnia wartość wskaźnika	0,77	0,57	12,26	12,68	0,54	5,37	60,98	1,14	1,09	4,16

* D-Desymulanta

*S-Symulanta

Źródło:

Opracowanie

własne

Dla porównania stopnia natężenia zjawisk kryzysowych w wyznaczonych jednostkach referencyjnych konieczne było opracowanie porównywalnego wskaźnika syntetycznego dla wszystkich jednostek. Wyznaczenia wskaźnika syntetycznego dokonano zgodnie z metodą Perkala. Z uwagi na różne jednostki miary poszczególnych wskaźników oraz szerokie spektrum obszarów problemowych przeprowadzono standaryzację zmiennych, w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali, tzw. skali niemianowanej, czyli niezwiązanej z jednostką miary. Standaryzacja wskaźników polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danego obszaru średniej arytmetycznej wartości dla wszystkich obszarów i podzieleniu przez odchylenie standardowe. Jest to zabieg konieczny z punktu widzenia poprawności obliczeń. W wyniku tej procedury wszystkie wystandaryzowane wskaźniki mają rozkład charakteryzujący się jednakową średnią i odchyleniem standardowym, co umożliwia ich logiczną interpretację. Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla gminy i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Przejście odchylenia od średniej do wartości dodatniej wskazuje, które obszary odznaczają się wskaźnikiem kryzysowym wyższym od średniej dla gminy. Z kolei wartości ujemne odchylenia ukazują obszary o najlepszej sytuacji, w których negatywne zjawiska w porównaniu ze średnią dla gminy odznaczają się mniejszym natężeniem.

$$t_{ij} = \frac{x_{ij} - x_j}{s_j}$$

gdzie:

t_{ij} – wartość znormalizowanego wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i

x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i

x_j – średnia arytmetyczna wskaźnika j

s_j – odchylenie standardowe wskaźnika j

Kolejnym krokiem standaryzacji zmiennych było oznaczenie dla każdego ze wskaźników odpowiednio destymulanta i stymulanta. Jako destymulanty, na potrzeby wskazania obszarów zdegradowanych, przyjęte zostały zmienne, których wyższa wartość występowała w obszarach kwalifikujących się jako obszary zdegradowane (np. liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 mieszkańców). Natomiast stymulantami są wskaźniki, których wysokie wartości świadczą o występowaniu zjawiska pozytywnego. W przypadku, gdy dany wskaźnik jest destymulantem, otrzymane w procesie normalizacji wartości pozostawiamy bez

zmian. Jeśli wśród wskaźników znajdzie się stymulanta, uzyskane wartości należy przekształcić z odpowiednim wzorem.

$$z_{ij} = x_{ij} * (-1)$$

gdzie:

z_{ij} – wartość wskaźnika (stymulanta) po przekształceniu

x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i

Ostatnim etapem jest wyznaczenie jednej wartości wskaźnika syntetycznego, którym będzie suma wszystkich wskaźników cząstkowych wykorzystanych do określenia negatywnych zjawisk społecznych. Wartość wskaźnika syntetycznego będzie świadczyć, czy dane pole podstawowe znajduje się w stanie kryzysowym. Wysokie wartości wskaźnika świadczą o dużym kryzysie, natomiast niskie ukazują pozytywny obraz zjawisk społecznych.

$$P_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n t_{ij}$$

gdzie:

P_i – syntetyczny wskaźnik negatywnych zjawisk

n – liczba wskaźników (cech)

t_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i

Zgodnie z rekomendacjami w ramach budowania wskaźnika syntetycznego zrezygnowano z nadawania różnych wag poszczególnym zjawiskom społecznym. Prezentowana w niniejszym opracowaniu metodologia wyznaczania obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji zakłada, że każde badane zjawisko społeczne ma taką samą wagę w obliczaniu wskaźnika syntetycznego. W poniższej tabeli zaprezentowano wyniki wskaźników delimitacyjnych otrzymane w procesie normalizacji.

Tabela 26 Wartości wskaźników delimitacyjnych po normalizacji

Badane zjawisko	Trendy demograficzne			Struktura wieku mieszkańców		Bezrobocie			Ubóstwo, wykluczenie społeczne i uzależnienia					
Numer wskaźnika	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Charakter wskaźnika	S*	D*	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D
Goraj	-0,48	0,30	-0,01	-0,32	0,66	-0,20	-0,22	0,02	0,34	1,26	2,04	0,46	1,15	1,36
Abramów	-0,69	0,93	-0,76	1,28	0,22	0,12	0,55	-1,20	-0,19	0,55	-1,31	1,04	1,71	-0,50
Bononia	-0,50	0,89	-1,18	-0,66	0,39	-0,61	0,67	0,43	-2,62	-1,30	-1,31	-1,96	-1,48	-0,50
Gilów	0,58	0,98	0,11	1,33	-0,40	-0,73	-0,15	-0,19	0,61	0,91	1,26	1,08	-1,09	-0,50
Hosznia Ordynacka	1,16	-0,74	0,17	-0,42	-0,17	-0,87	-0,75	-0,65	-0,08	-0,33	-0,56	-1,04	-0,53	-0,50
Jędrzejówka	1,42	-0,28	1,10	-0,25	-2,05	2,60	2,78	2,51	0,34	0,70	-0,11	-0,94	1,27	-0,50
Kondraty	1,22	-0,15	0,65	1,02	0,15	1,25	-0,22	-0,24	1,25	-1,12	-0,06	0,97	0,60	-0,50
Majdan Abramowski	-0,29	0,62	1,91	1,21	-0,51	-0,21	-0,82	-1,20	0,28	-1,17	-0,13	-0,11	-0,76	2,55
Średniówka	-1,36	-1,83	-1,60	-0,60	1,13	-0,14	-0,57	0,87	0,76	-0,79	-0,47	0,37	-0,50	-0,50
Wólka Abramowska	-1,57	-0,81	0,17	-0,33	1,87	-0,90	-0,88	0,16	-0,78	0,19	1,03	-0,55	-0,07	-0,50
Zagrody	-0,15	-1,22	-0,97	-1,92	-0,43	-0,33	-0,15	0,06	-0,54	-0,47	0,08	-0,41	-0,52	-0,50
Zastawie	0,65	1,33	0,43	-0,34	-0,86	0,02	-0,23	-0,57	0,62	1,58	-0,45	1,09	0,23	0,61

Badane zjawisko	Niepełnosprawność	Poziom edukacji	Niski poziom uczestnictwa w życiu	Poziomo bezpieczeństwa	Sumaryczny

	i zły stan zdrowia mieszkańców				społecznym i obywatelskim			publicznego			wskaźnik zjawisk kryzysowych
Numer wskaźnika	15	16	17	18	19	20	21	22	23	25	
Charakter wskaźnika	D*	D	D	D	S	S	S	D	D	D	
Goraj	0,12	0,36	1,26	1,48	-1,78	-1,28	-1,72	1,36	2,66	0,64	9,46
Abramów	0,14	0,70	-0,90	-0,96	1,33	0,23	0,19	-0,21	0,11	0,01	2,38
Bononia	-1,51	-1,48	-0,42	-0,37	0,02	-2,18	-1,72	-0,72	-0,80	-0,46	-19,36
Gilów	1,00	1,82	-0,90	-0,96	-0,34	0,34	-0,25	-0,51	-0,80	-1,38	1,80
Hosznia Ordynacka	-1,51	-0,51	-0,90	-0,96	0,35	0,46	-0,25	-0,35	-0,80	-0,61	-10,37
Jędrzejówka	-0,34	-1,48	-0,14	-0,01	-0,22	1,06	1,27	-1,46	-0,16	-0,47	6,61
Kondraty	0,93	0,12	0,93	0,59	-0,29	-0,83	-0,25	-0,54	-0,13	2,25	7,61
Majdan Abramowski	-1,51	0,03	2,15	-0,96	-1,73	1,07	1,27	-0,59	-0,80	-1,17	-0,89
Średniówka	0,93	-0,41	-0,90	-0,96	1,33	1,05	1,27	0,38	0,99	0,47	-1,10
Wólka Abramowska	0,21	-0,73	-0,45	1,53	0,57	0,19	0,19	1,99	-0,48	0,99	1,04
Zagrody	0,52	0,30	-0,19	0,59	-0,02	0,21	0,01	-0,44	0,31	0,19	-5,99
Zastawie	1,00	1,28	0,47	1,00	0,77	-0,31	0,01	1,07	-0,11	-0,46	8,83

* D-Desymulanta

*S-Symulanta

Źródło: Opracowanie własne

4.4 Analiza niekorzystnych zjawisk w pozostałych sferach

Kolejnym krokiem w procedurze delimitacji była analiza negatywnych zjawisk w pozostałych sferach: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej (art. 9 ust. 1 pkt 1-4). Obszar zdegradowany klasyfikowany jest jako teren cechujący się występowaniem negatywnych zjawisk sfery społecznej oraz przynajmniej jednego z negatywnych zjawisk określających pozostałe cztery sfery. Analiza zjawisk kryzysowych w ww. sferach przeprowadzona była zarówno na metodach ilościowych (wskaźnikowych), jak i jakościowych, mierzalnych oraz opisowych.

4.4.1 Sfera gospodarcza

Analiza sfery gospodarczej koncentruje się na zjawiskach związanych z przedsiębiorczością oraz kondycją lokalnych przedsiębiorstw. Dobrze rozwinięta sfera działalności gospodarczej zależy głównie od potencjału kapitału ludzkiego w zakresie działalności indywidualnej, ale również jest wypadkową takich zmiennych jak lokalizacja czy wsparcie władz z sferze rozwoju przedsiębiorczości lokalnej.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego zakłada, że rolnictwo nadal będzie jednym z głównych kierunków rozwoju województwa, gdzie dominującą formą organizacji produkcji rolnej powinny być efektywne gospodarstwa rodzinne. Analizując sytuację ekonomiczną mieszkańców Gminy Goraj można stwierdzić, że jest to gmina zdominowana przez rolnictwo. Świadczy o tym zarówno przewaga użytków rolnych nad innymi gruntami a także odsetek pracujących zawodowo w sektorze rolniczym mieszkańców gminy. Zgodnie z Raportem o stanie gminy za 2021 r. wielokierunkowe rolnictwo indywidualne jest głównym źródłem utrzymania ludności Gminy Goraj. Gmina liczy obecnie 1533 gospodarstw rolnych, a liczba gospodarstw domowych wynosi 1033. Użytki rolne w Gminie Goraj, wg danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, wynosiły w 2021 roku 5045 ha, co stanowi 74,33% powierzchni gminy.

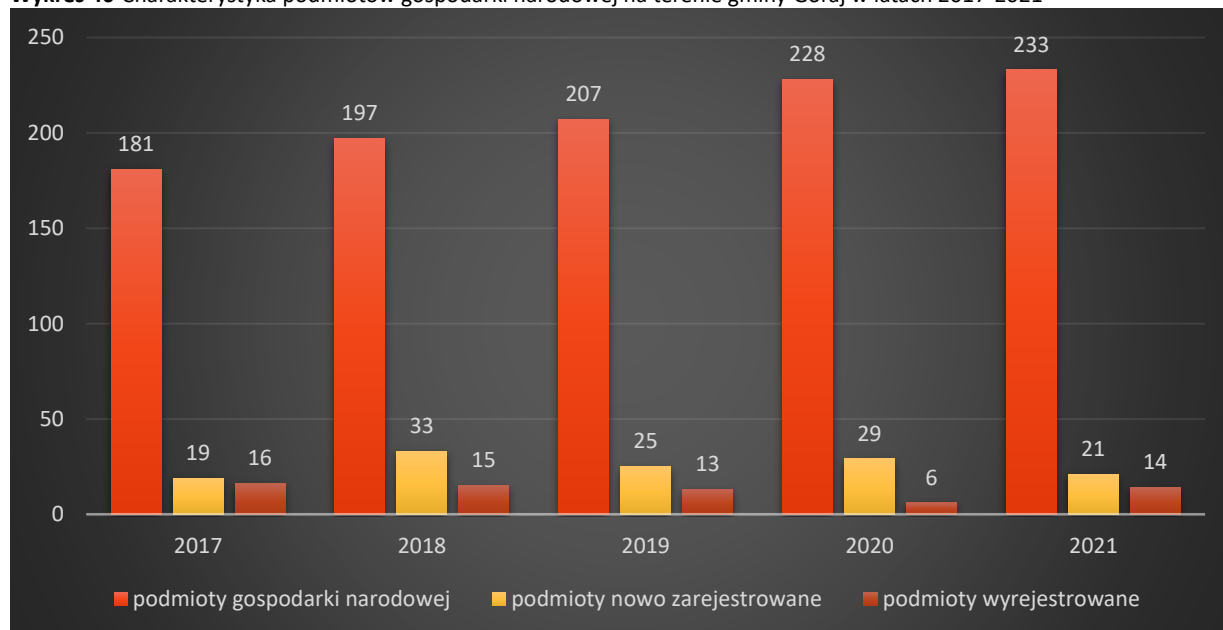
Jednocześnie występują tu złożone problemy wynikające z rozdrobnienia struktury agrarnej i niekorzystnej rzeźby terenu. Według *Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Goraj na lata 2022-2026 z perspektywą do roku 2030* na terenie gminy funkcjonuje 986 gospodarstw

rolnych, w tym 279 powyżej 5 ha (215 gospodarstw 5-10 ha, 39 – 10-15 ha, 25 powyżej 15 ha), 548 o powierzchni 1-5 ha oraz 159 do 1 ha włącznie. Pod względem powierzchni najwięcej gospodarstw znajduje się w grupie od 1 do 5 ha – 548 gospodarstw, co stanowi ok. 55,58% ogółu gospodarstw. Powyższe dane świadczą o bardzo silnym rozdrobnieniu gospodarstw rolnych.

Sektor rolniczy stanowi główne źródło utrzymania mieszkańców oraz pełni główną funkcję rozwojową. W sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) pracuje 63,6% aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Goraj, 15,20% w przemyśle i budownictwie, a 5,70% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,80% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości), w pozostałych sektorach gospodarki zatrudnionych jest 14,8% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy. Dlatego też jako podstawowe źródło dochodu mieszkańcy wymieniają pracę w indywidualnych gospodarstwach, ale w gminie występuje również zjawisko tzw. dwuetatowców. Pozostałe sektory gospodarki takie jak usługi czy produkcja zajmują jednak miejsca jedynie pomocnicze.

Wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności dla gminy Goraj w 2021 r. wynosił 595. Dla porównania wskaźnik ten dla powiatu biłgorajskiego wynosi 928, a dla województwa lubelskiego 797. W ujęciu bezwzględny liczba podmiotów gospodarki narodowej od 2017 r. do 2021 r. wzrosła o 28,73% - wykres poniżej.

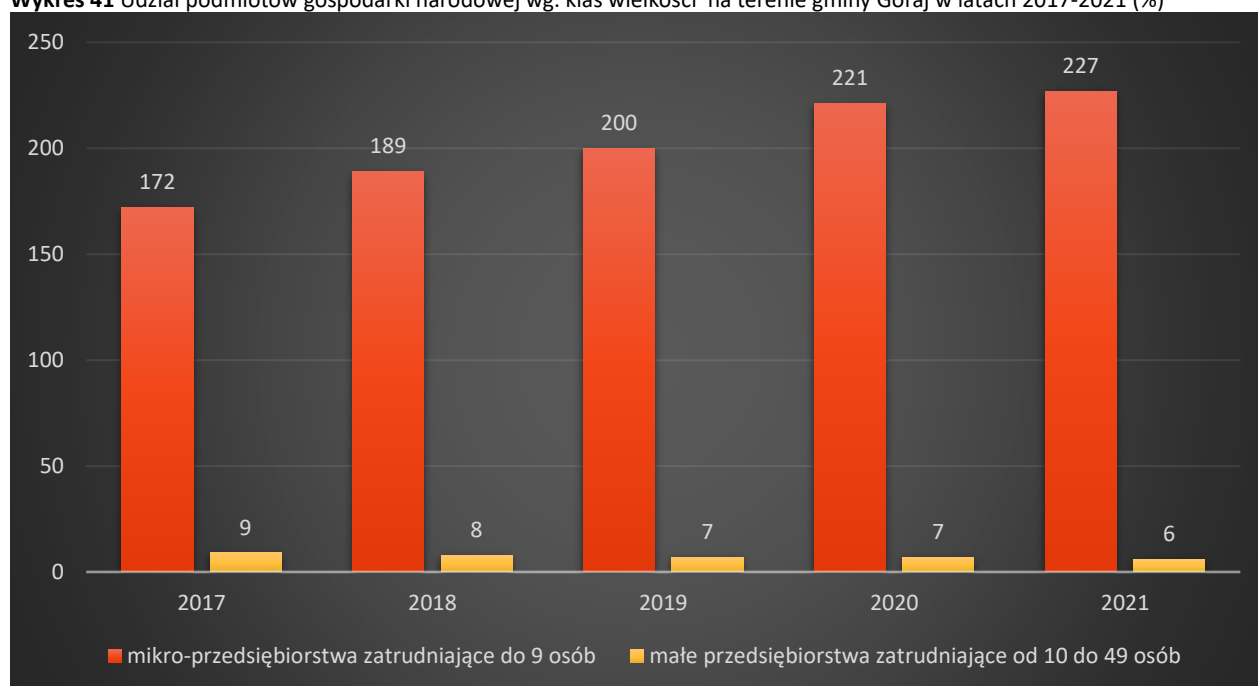
Wykres 40 Charakterystyka podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy Goraj w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W gminie Goraj, podobnie jak w większości gmin województwa lubelskiego i Polski, dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. Zdecydowana większość przedsiębiorstw to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające 0-9 osób, (97,42% w 2021 r.) tylko 2,58% przedsiębiorstw zalicza się do grupy małych przedsiębiorstw zatrudniających 10-49 osób. Na terenie gminy Goraj brak jest podmiotów zaliczanych do kategorii dużego przedsiębiorcy (zatrudniających od 50 do 249 osób). Ponadto zaznaczyć należy, że na przestrzeni analizowanego okresu liczba mikroprzedsiębiorstw wzrosła z 172 w 2017 r. do 227 w 2021 r., czyli o 31,98%. Liczba małych przedsiębiorstw zmniejszyła się w tym czasie o 33,33%.

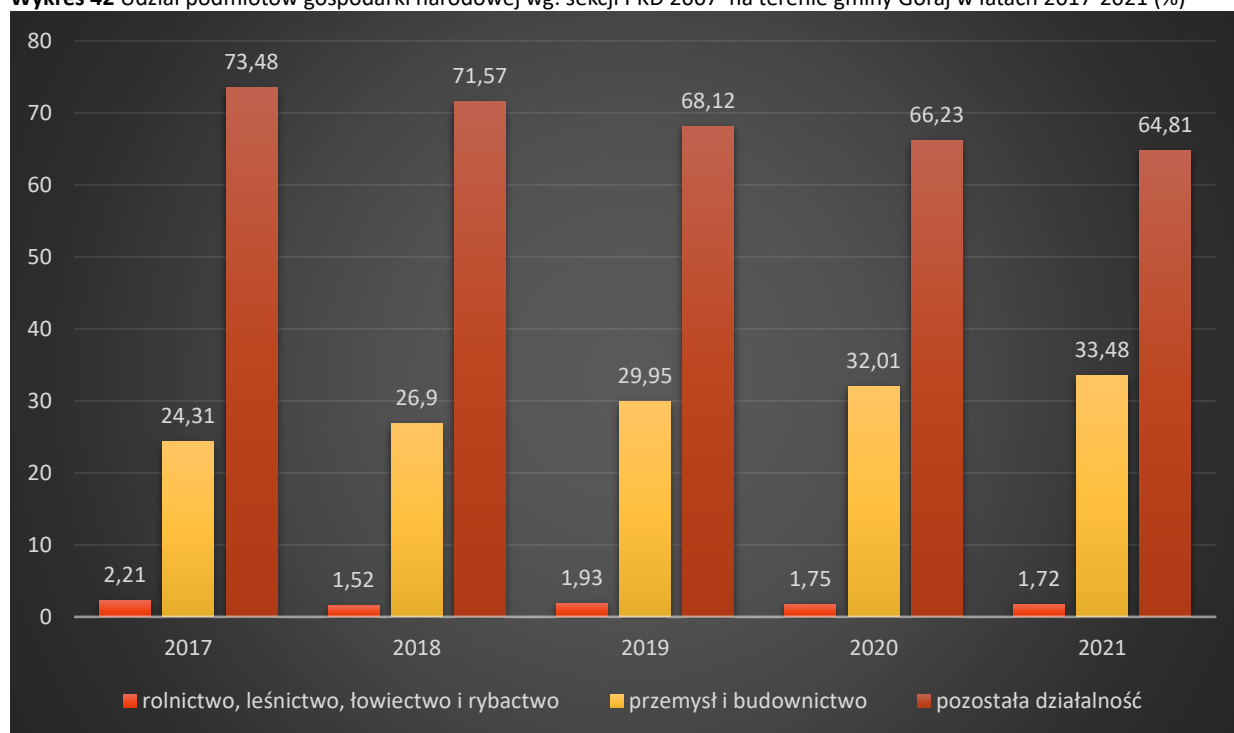
Wykres 41 Udział podmiotów gospodarki narodowej wg. klas wielkości na terenie gminy Goraj w latach 2017-2021 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wśród podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy Goraj, w 2021 r. 64,81% to podmioty z kategorii „pozostała działalność”, rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo stanowią 1,72%, natomiast 33,48% stanowią podmioty działające w branży przemysł i budownictwo. Na przestrzeni omawianego okresu procentowy udział kategorii rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych zmniejszył się z 2,21% w 2017 r. do 1,72% w 2021 r. analogiczna zmiana nastąpiła w kategorii pozostała działalność. W 2017 r. było to 73,48% wszystkich podmiotów, w 2021 r. już 64,23%. Wzrósł natomiast odsetek podmiotów z branży przemysł i budownictwo, z 24,31% w 2017 r. do 33,48% w 2021 r.

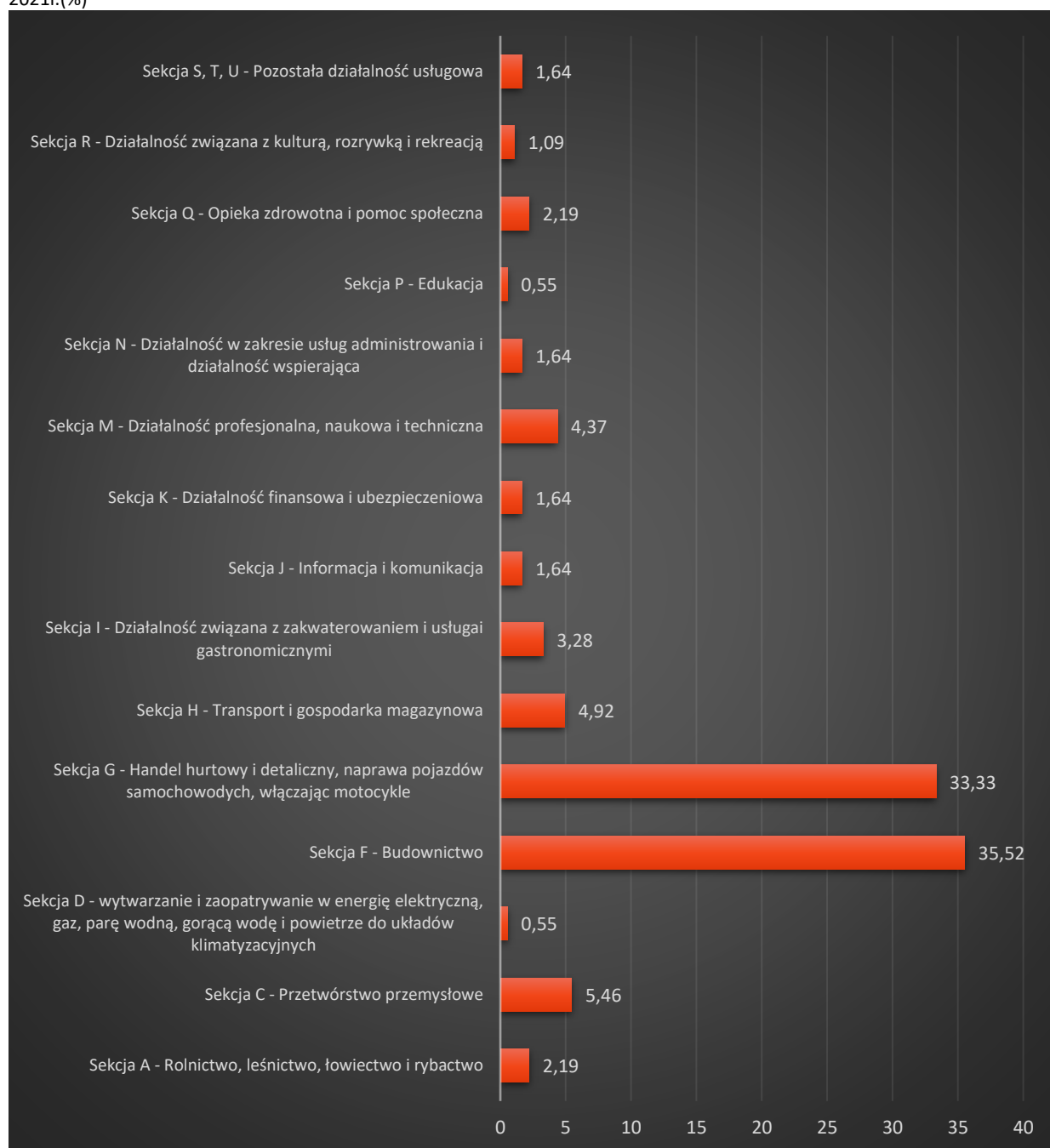
Wykres 42 Udział podmiotów gospodarki narodowej wg. sekcji PKD 2007 na terenie gminy Goraj w latach 2017-2021 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wśród podmiotów gospodarki narodowej najliczniejszą grupę stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Stanowią one 78,54% podmiotów. Osoby fizyczne prowadzą głównie działalność w dwóch dominujących sektorach: budownictwo – 35,52% oraz handel hurtowy i detaliczny. Pomiędzy 4% a 6% prowadzi działalność w sekcji działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, transport i gospodarka magazynowa oraz przetwórstwo przemysłowe. Najmniej liczną grupą (poniżej 1%) są osoby fizyczne prowadzące działalność w sekcjach edukacja oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych.

Wykres 43 Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wg. sekcji PKD 2007 na terenie gminy Goraj w 2021r.(%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

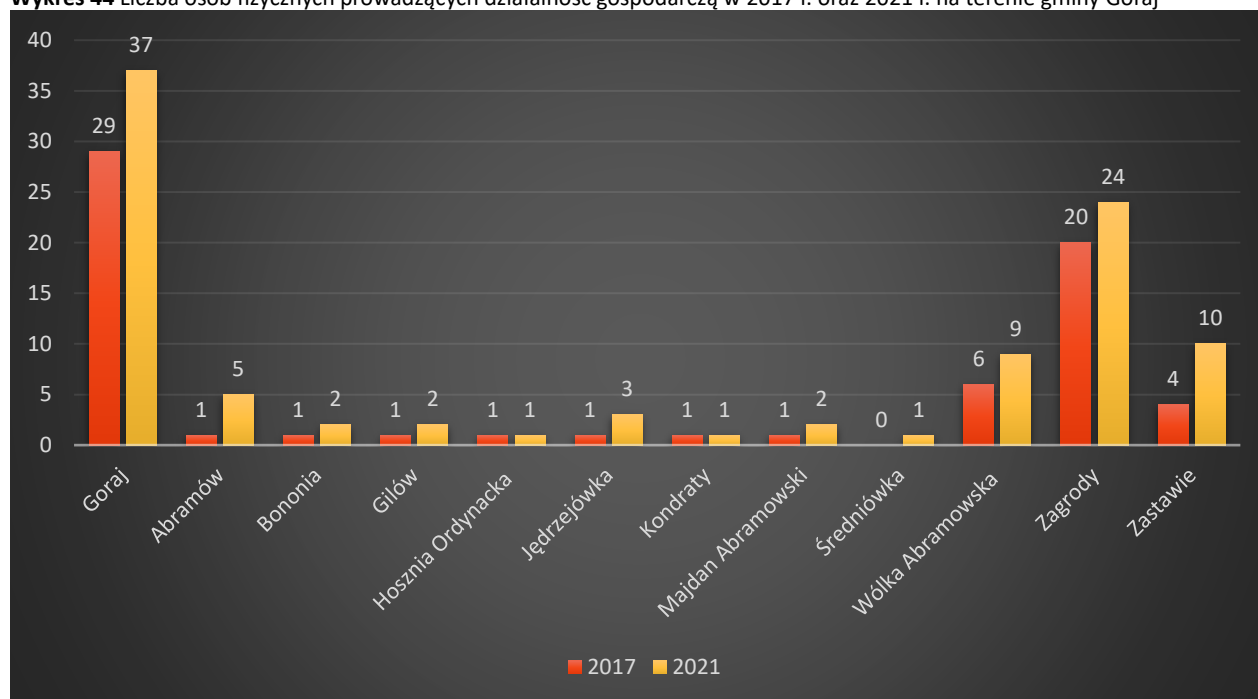
Największymi pracodawcami na obszarze gminy są:

- Urząd Miejski w Goraju
- Zespół Szkół w Goraju
- Gminna Biblioteka Publiczna
- Gminny Ośrodek Kultury w Goraju
- Bank Spółdzielczy w Goraju

- Stokrotka
- Lewiatan

Zgodnie z danymi Urzędu Miejskiego w Goraj na przestrzeni lat 2017-2021 zanotowano systematyczny wzrost osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na poziomie 46,97%. W poszczególnych jednostkach referencyjnych sytuacja w sferze gospodarczej kształtuje się w bardzo podobny sposób. W dziesięciu analizowanych jednostkach odnotowano wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą. Największy przyrost odnotowano w sołectwie Goraj – o 8, stosunkowo wysoki jest także w sołectwie Zastawie – 6% oraz Zagrody i Abramów – po 4. W pozostałych dwóch jednostkach – Hosznia Ordynacka i Kondraty – na przestrzeni analizowanego okresu liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą nie uległa zmianie. Nie ma jednostki, gdzie liczba ta zmniejszyła się na przestrzeni omawianego okresu.

Wykres 44 Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w 2017 r. oraz 2021 r. na terenie gminy Goraj

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Goraju

Celem zbadania problemów w sferze gospodarczej przeanalizowano następujące wskaźniki:

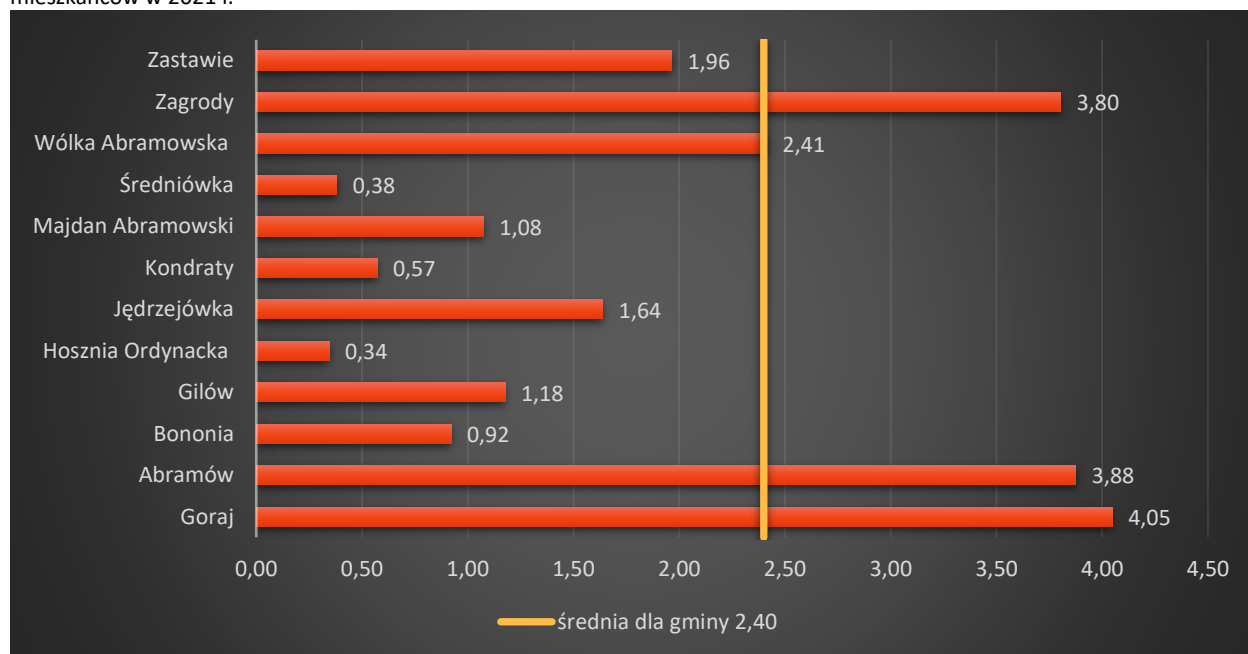
- Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w 2021 r.;
- Zmiana liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w latach 2017-2021r.;

- Powierzchnia terenów przypadających pod działalność gospodarczą (m²) przypadająca na 100 mieszkańców.

Inaczej niż w przypadku znacznej części wskaźników dotyczących sfery społecznej, o natężeniu niekorzystnej sytuacji w sferze gospodarczej, w zakresie trzech ww. wskaźników decydują wartości, które są mniejsze niż średnia gminy.

Pierwszy z omawianych wskaźników dotyczy liczby osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców. Jego średnia wartość dla obszaru całej gminy w 2021 r. wyniosła 2,40. Najbardziej korzystną sytuację zanotowano w sołectwach: Goraj (4,05), Abramów (3,88) oraz Zagrody (3,80). W sołectwie Wólka Abramowska wartość wskaźnika zbliża się do średniej gminnej - 2,41. W pozostałych jednostkach badany wskaźnik osiągnął wartości niższe od średniej wartości. Najmniej korzystnie sytuacja prezentuje się w sołectwach Hosznia Ordynacka, gdzie wskaźnik osiągnął najniższą wartość równą 0,34, w Średniówce – 0,38 oraz w Bononii – 0,92. Warto jednak zauważyć, że nie ma sołectwa, gdzie wskaźnik przyjmowałby wartość równą 0.

Wykres 45 Wskaźnik delimitacyjny nr 1 – sfera gospodarcza - Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w 2021 r.

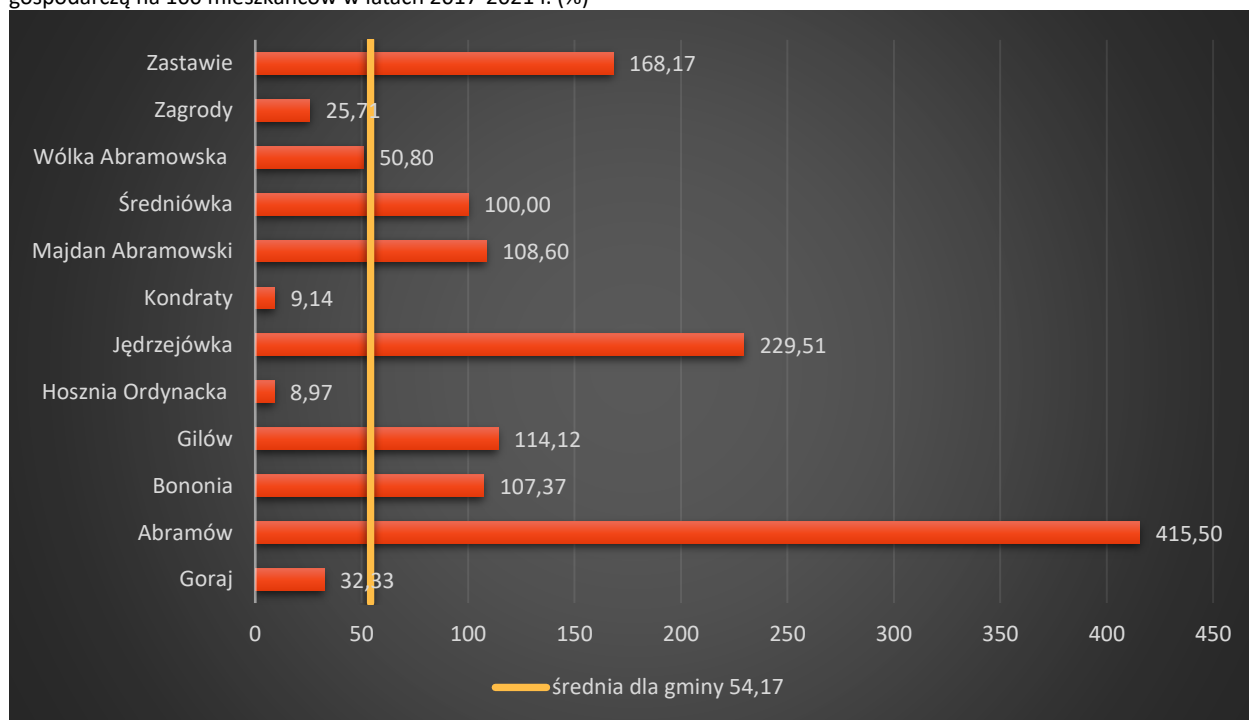

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Goraju

Kolejny wskaźnik obrazuje zmianę jaka nastąpiła w liczbie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 mieszkańców w latach 2017-2021. Średnia wartość wskaźnika dla całej gminy kształtuje się na poziomie 54,17. Wartości we wszystkich

jednostkach przyjmują wartości dodatnie. W siedmiu jednostkach referencyjnych wskaźnik przybiera wartość powyżej ww. średniej. Zdecydowanie największą wartość wskaźnik przybrał w jednostce Abramów – 415,50. Następne w kolejności plasują się jednostki: Jędrzejówka – 229,51, Zastawie – 168,17, Gilów – 114,12, Majdan Abramowski – 108,60, Bononia – 107,37 oraz Średniówka – 100. Najmniej korzystnie sytuacja przedstawia się w Hosznii Ordynackiej – 8,97 oraz w Kondratkach – 9,14.

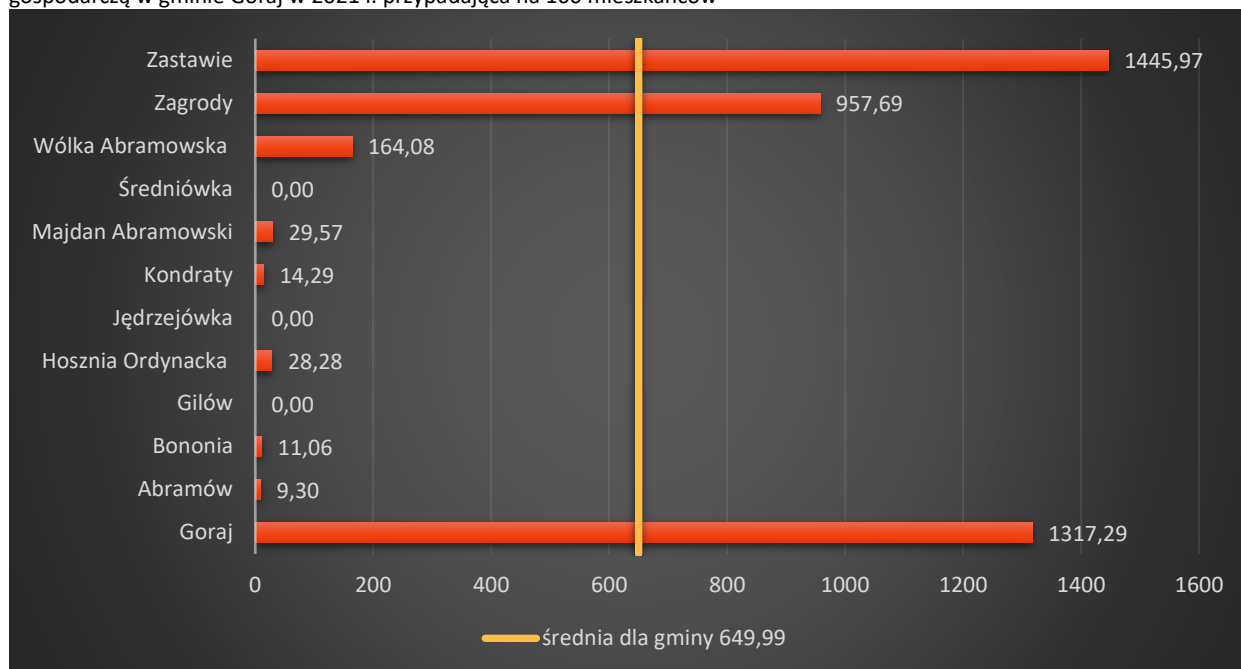
Wykres 46 Wskaźnik delimitacyjny nr 2 – sfera gospodarcza – Zmiana liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w latach 2017-2021 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Goraju

Ostatnim z analizowanych wskaźników jest wyrażona w m² powierzchnia terenów przeznaczonych na działalność gospodarczą na terenie gminy w 2021 r. przypadająca na 100 mieszkańców. Średnia dla gminy w zakresie tego wskaźnika wynosi 649,99. W trzech jednostkach jest ona znacznie przekroczona. Zdecydowanie najlepiej sytuacja prezentuje się w sołectwie Zastawie, gdzie wartość wskaźnika jest ponad 2-krotnie wyższa od średniej – 1445,97. Kolejne sołectwa to Goraj – 1317,29 oraz Zagrody – 957,69. Najniższą wartość wskaźnika odnotowano w jednostkach Abramów – 9,30 i Bononia – 11,06. W Średniówce, Jędrzejówce oraz Gilowie brak jest tego typu powierzchni.

Wykres 47 Wskaźnik delimitacyjny nr 3 – sfera gospodarcza – Powierzchnia terenów (m²) przeznaczonych na działalność gospodarczą w gminie Goraj w 2021 r. przypadająca na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

4.4.2 Sfera środowiskowa

Jakość środowiska na terenie gminy Goraj jest kolejnym z obszarów wymagających, zgodnie z ustawą o rewitalizacji, analizy. Uzyskanie wiarygodnych danych dotyczących jakości środowiska na terenie gminy Goraj jest utrudnione. Na jej obszarze nie ma zainstalowanych urządzeń monitorujących na bieżąco jakość powietrza, stan gleb czy wód. W związku z tym, w celu określenia sytuacji problemowej przeanalizowano dane, które były możliwe do pozyskania i dotyczyły odnotowanych przekroczeń poziomu docelowego benzo/a/pirenu, oraz azbestu, który wymaga utylizacji. Analizę sfery środowiskowej przeprowadzono w oparciu o dwa następujące wskaźniki:

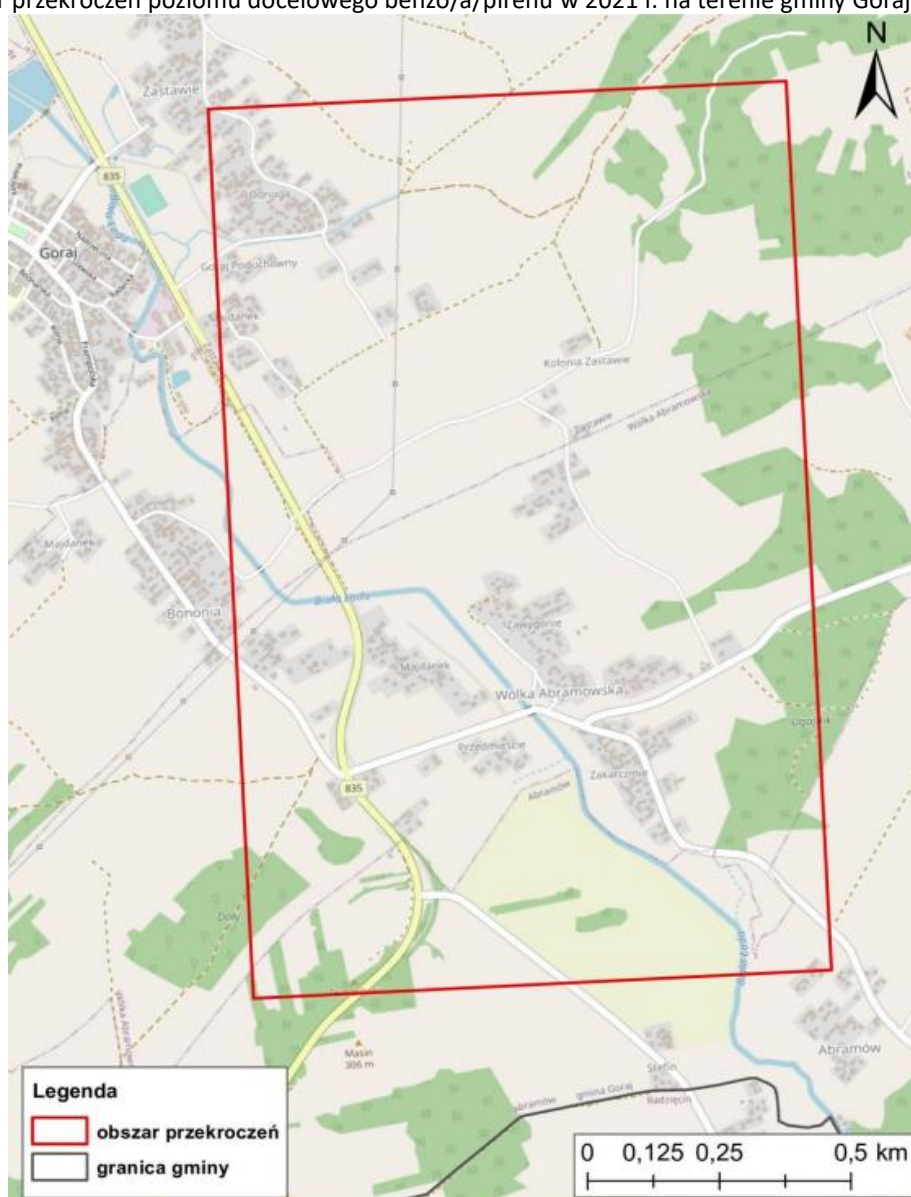
- Udział powierzchni, na którym odnotowano przekroczenie jakości powietrza w 2021 r.,
- Masa azbestu pozostająca do utylizacji (kg) przypadająca na 100 mieszkańców w 2021 r.

W pierwszej kolejności zwrócono się do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska - Regionalnego Wydziału Monitoringu Środowiska w Lublinie z prośbą o dostarczenie informacji w zakresie odnotowanych przekroczeń jakości powietrza na terenie gminy w latach 2017-2021. Zgodnie z informacją GIOŚ, „Roczna ocena jakości powietrza” w latach 2017, 2018 oraz 2021

wykazały przekroczenia norm jakości powietrza na terenie gminy Goraj, dla poziomu docelowego benzo(a)pirenu.

Główną przyczyną przekroczeń było oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków oraz panujące niekorzystne warunki meteorologiczne głównie w sezonie jesienno-zimowym, które sprzyjały kumulacji zanieczyszczeń. Z tego względu stężenia benzo(a)pirenu charakteryzuje wyraźna sezonowa zmienność i zależność od zapotrzebowania na ciepło do ogrzewania domów. Roczne oceny jakości powietrza w województwie lubelskim dla 2019 i 2020 roku nie wykazały obszarów przekroczeń norm jakości powietrza na terenie ww. gminy.

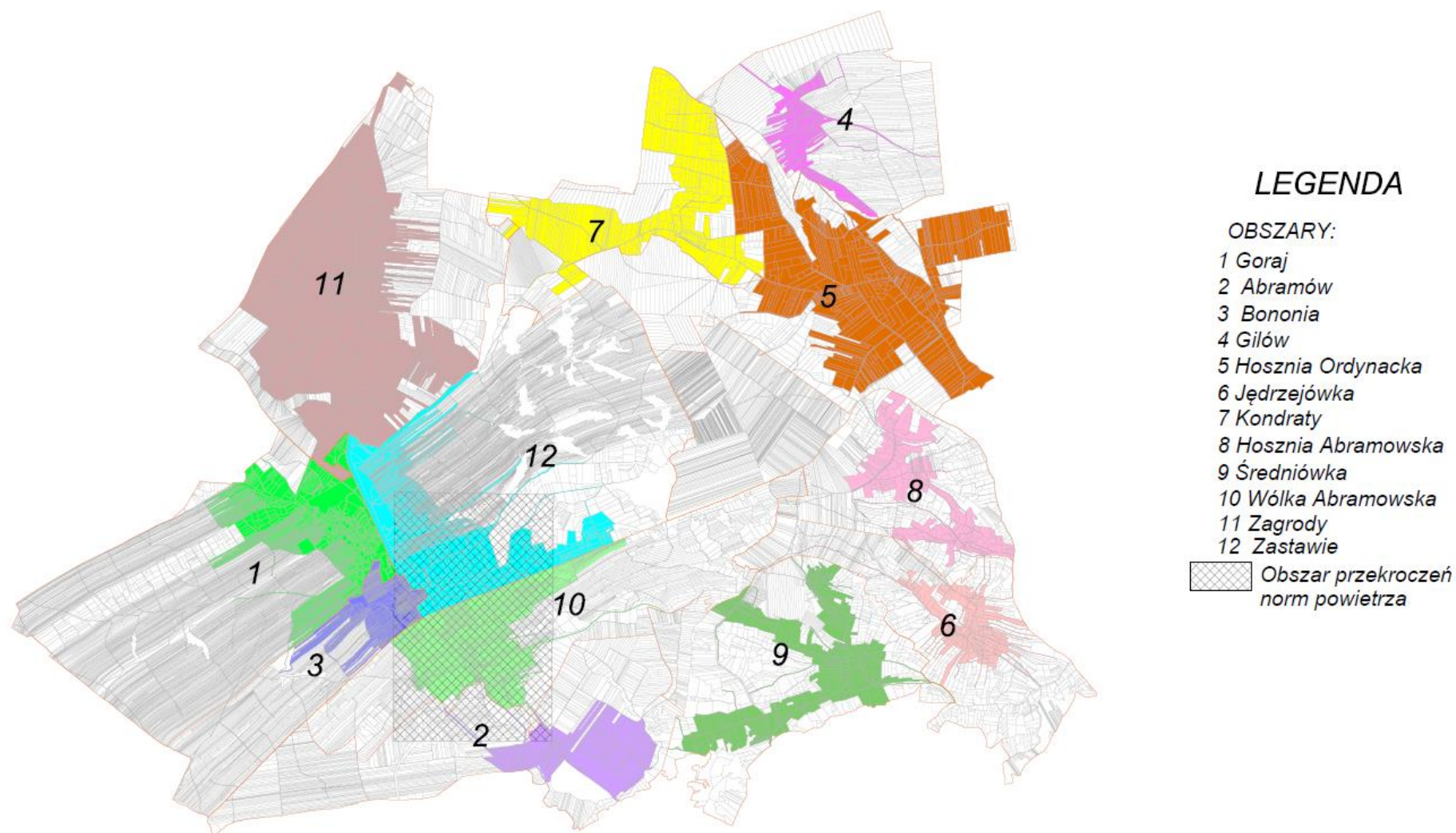
Mapa 3 Obszar przekroczeń poziomu docelowego benzo/a/pirenu w 2021 r. na terenie gminy Goraj

Źródło: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska - Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie

Na podstawie danych GIOŚ dokonano mapowania obszarów przekroczeń jakości powietrza w 2021 r. względem wyznaczonych jednostek referencyjnych. W świetle uzyskanych danych przekroczenie dopuszczalnych stężeń odnotowano w następujących jednostkach referencyjnych: Zastawie, Wólka Abramowska, Bononia oraz Abramów. Łączna powierzchnia terenów, w obrębie których odnotowano przekroczenie jakości powietrza wynosi: 308,942105 ha.

Mapa 4 Obszar przekroczeń poziomu docelowego benzo/a/pirenu w 2021 r. z uwzględnieniem wyznaczonych jednostek referencyjnych

Źródło:

Opracowanie

własne

na

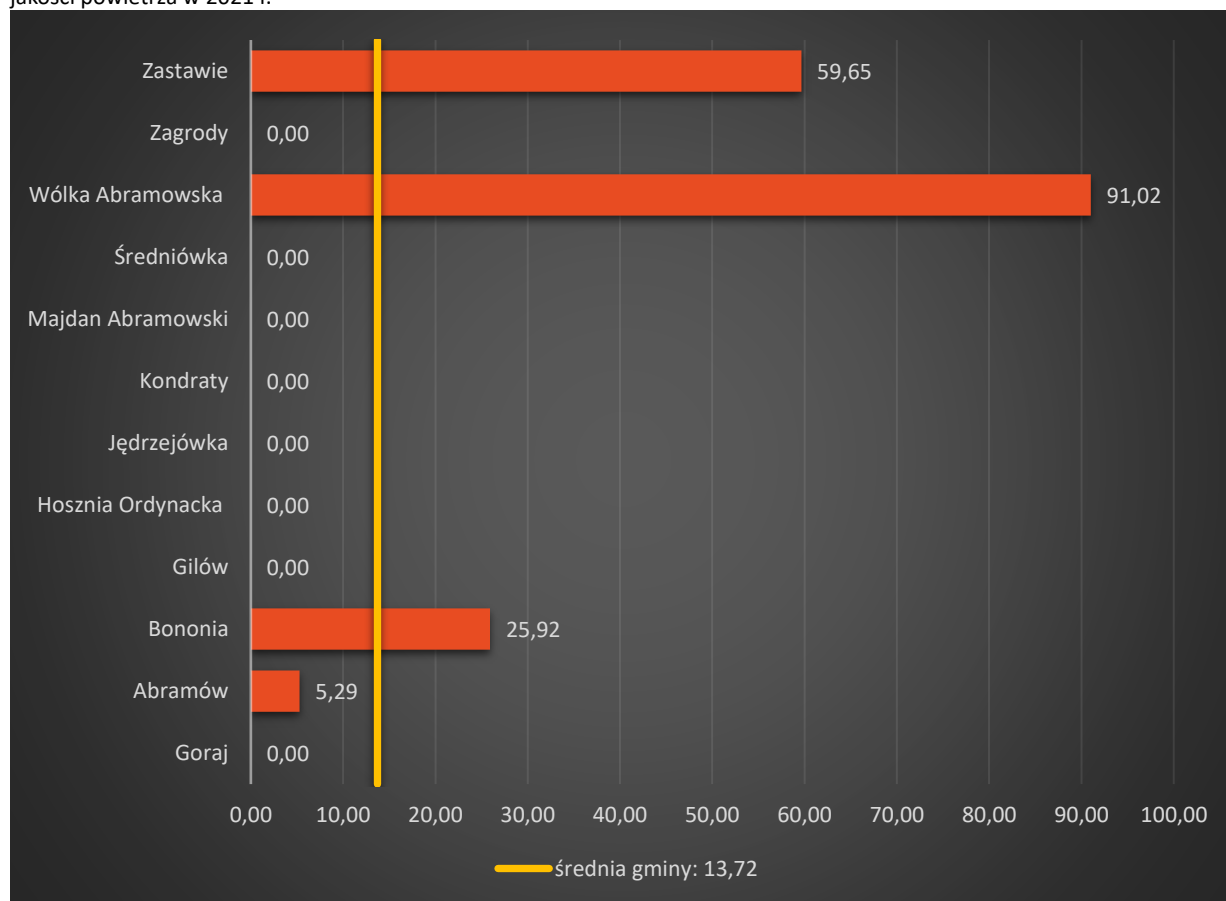
podstawie

danych

GIOŚ

Łączna powierzchnia wyznaczonych jednostek referencyjnych, w obrębie której odnotowano przekroczenie jakości powietrza wynosi: 308,942105 ha. Oznacza to, iż udział terenów z przekroczeniami jakości powietrza w stosunku do całkowitej powierzchni wszystkich wyznaczonych jednostek referencyjnych (wynoszących: 2252,167561 ha) kształtuje się na poziomie 13,72%. Z najgorszą sytuacją mamy bezsprzecznie w zakresie jednostki referencyjnej Wólka Abramowska, gdzie 91,02% całkowitej powierzchni jednostki referencyjnej znajduje na obszarze, w obrębie którego odnotowano przekroczenie jakości powietrza. Następną w kolejności plasuje się jednostka: Zastawie (59,65%). Wartość powyżej średnie dla gminy odnotowano również w zakresie sołectwa Bononia, gdzie wartość wskaźnika wyniosła: 25,92%. Z niekorzystną sytuacją mamy również do czynienia w obrębie jednostki Abramów, gdzie udział powierzchni z przekroczeniami kształtuje się na poziomie dużo niższym niż w zakresie ww. terenów i jednocześnie niższym niż średnia gminy (5,29%).

Wykres 48 Wskaźnik delimitacyjny nr 4 sfera środowiskowa – Udział powierzchni obszaru, na którym odnotowano przekroczenie jakości powietrza w 2021 r.

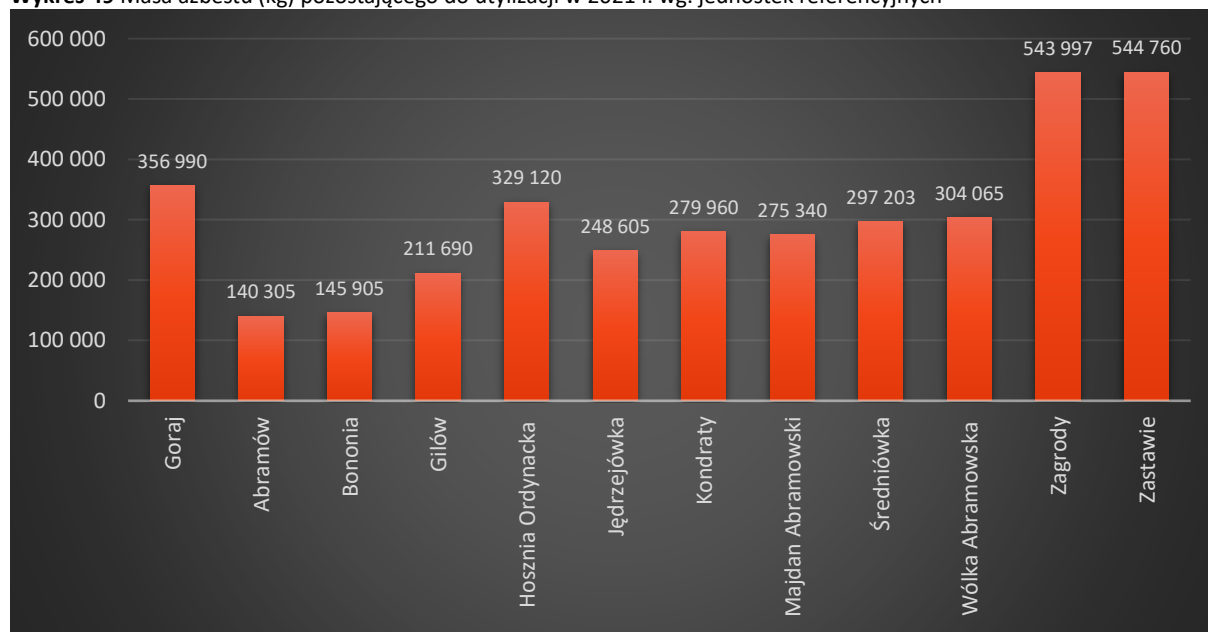

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GIOŚ w Lublinie

Kolejnym zagadnieniem, które poddano analizie na potrzeby niniejszego opracowania było zanieczyszczenie środowiska azbestem. Azbest wykazuje działanie chorobotwórcze na skutek wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Skutki szkodliwego działania azbestu nie muszą być natychmiastowe; jego działanie u człowieka może ujawnić się nawet po kilkudziesięciu latach. W aktualnym stanie wiedzy naukowej azbest jest substancją o udowodnionym działaniu rakotwórczym dla ludzi. Z chwilą zakazu produkcji azbestu i obrotu materiałami azbestowymi, podstawowym problemem stało się jego usunięcie ze środowiska. W tym celu został uchwalony Rządowy Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032, który zakłada usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest do 2032 r.¹⁵

W 2021 r. na terenie całej gminy Goraj było 3 677 940 kg azbestu, który pozostał do utylizacji. Największa ilość tego rodzaju szkodliwej dla zdrowia substancji znajduje się w sołectwach Zagrody oraz Zastawie. Z Zastawiu jest to 544 760 kg, co stanowi 14,81% całości masy azbestu z terenu gminy. W Zagrodach natomiast ilość to 543 997 kg, co stanowi 14,79% całości. Najlepsza pod względem omawianego zjawiska sytuacja występuje w sołectwie Abramów. Ilość azbestu do utylizacji wynosi tam 140 305 kg, czyli 3,81% ogólnej masy azbestu na terenie gminy Goraj.

Wykres 49 Masa azbestu (kg) pozostającego do utylizacji w 2021 r. wg. jednostek referencyjnych

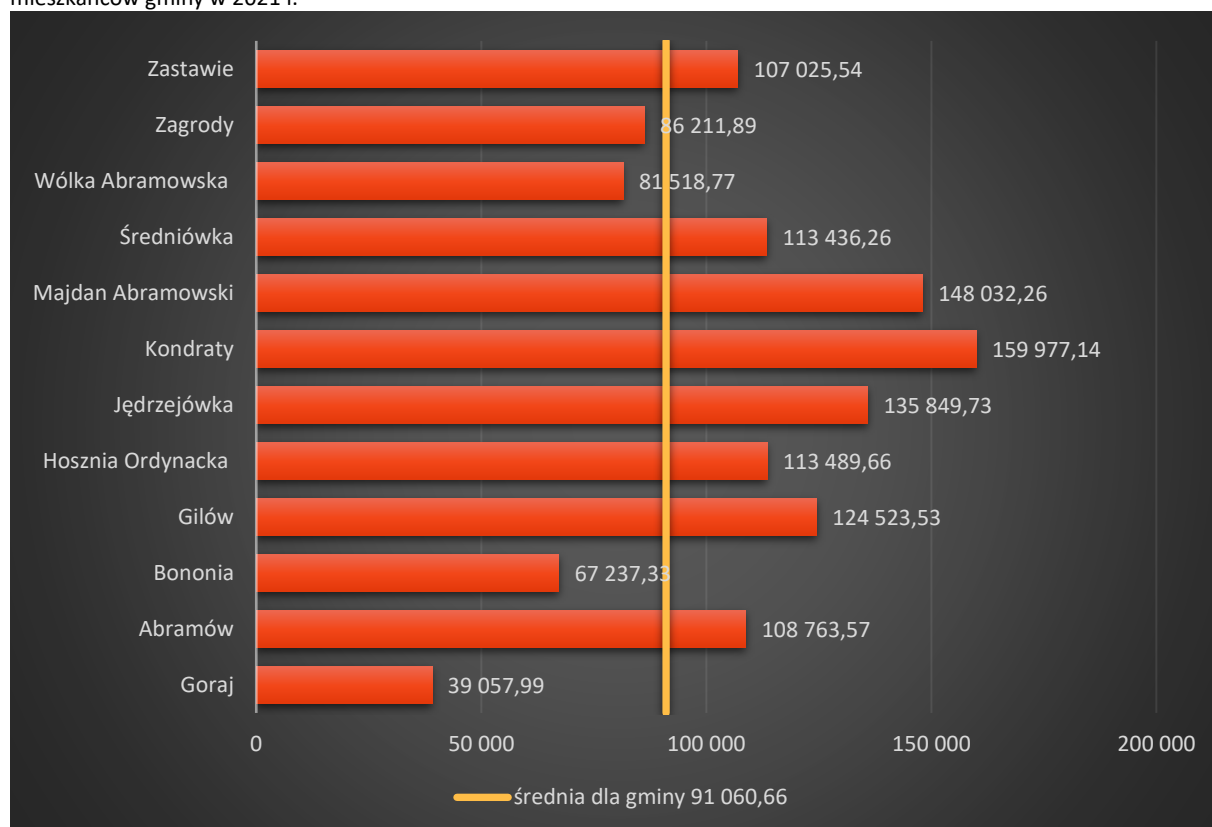

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

¹⁵ <https://www.gov.pl/web/gis/dlaczego-azbest-jest-niebezpieczny-dla-zdrowia>

Analizując sytuację ilość azbestu, który pozostał do utylizacji, przypadającą na 100 mieszkańców gminy w 2021 r., z niekorzystną sytuacją mamy do czynienia aż w ośmiu jednostkach referencyjnych, gdzie analizowany wskaźnik kształtuje się na poziomie wyższym niż średnia gminy wynosząca 91 060,66. Szczególnie niekorzystnie sytuacja prezentuje się w tym zakresie jednostkach Kondraty, gdzie wartość wskaźnika jest największa i wynosi 159 977,14, oraz w Majdanie Abramowskim, gdzie wskaźnik jest na poziomie 148 032,26. Najmniejszą wartość omawianego wskaźnika odnotowano w sołectwach Goraj i Bononia, gdzie wyniosła ona odpowiednio 39 057,99 i 67 237,33.

Wykres 50 Wskaźnik delimitacyjny nr 5 - Sfera środowiskowa – Masa azbestu (kg) pozostała do utylizacji przypadająca na 100 mieszkańców gminy w 2021 r.

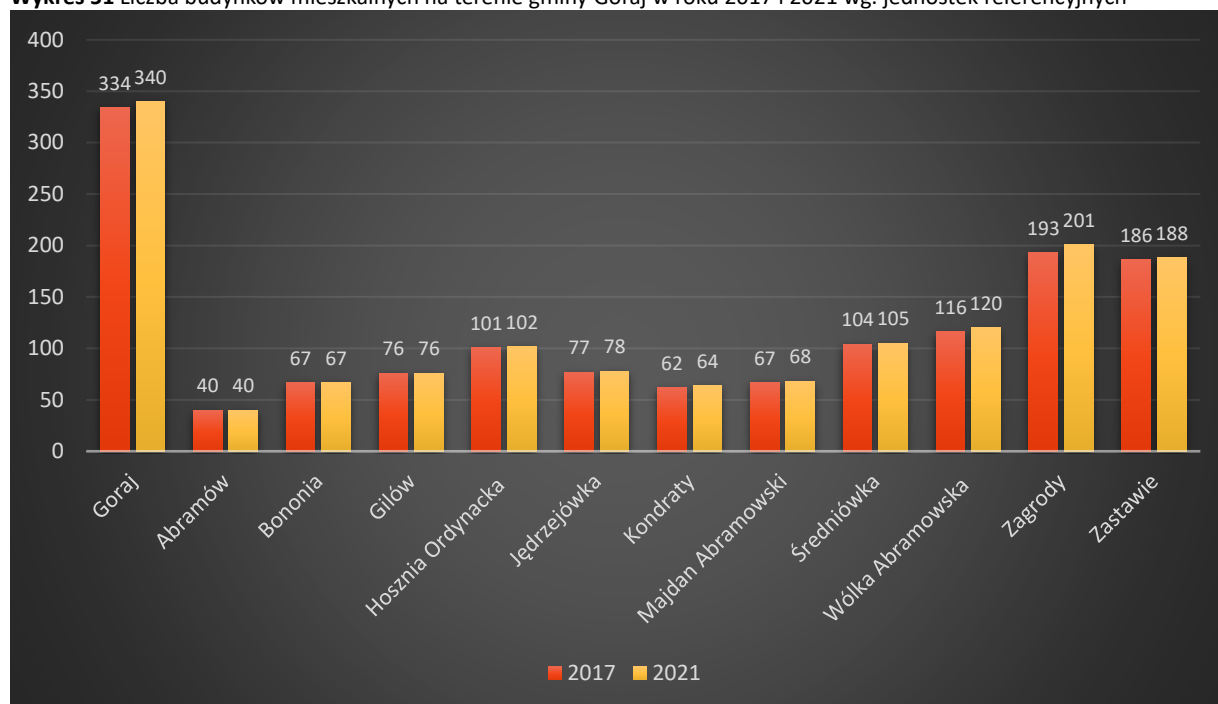
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

4.4.3 Sfera techniczna

Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej dodatkowego jednego negatywnego zjawiska. Wśród katalogu takich zjawisk znalazły się również zagadnienia techniczne. Zgodnie z ustawą o rewitalizacji: zjawiska z zakresu sfery technicznej dotyczą w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Warunki mieszkaniowe to jeden z najważniejszych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym społeczeństwa oraz stopniu jego zamożności. Na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie gminy Goraj zanotowano nieznaczny wzrost liczby budynków mieszkalnych na poziomie 1,83%, z 1 423 w 2017 r. do 1 449 w 2021 r. Największym przyrostem tego rodzaju budynków mogą poszczycić się jednostki: Zagrody (8 nowych budynków mieszkalnych, co stanowi 0,55% nowo wybudowanych budynków mieszkalnych) oraz Goraj (6 nowych budynków, co stanowi 0,41% nowo wybudowanych budynków mieszkalnych). W trzech sołectwach, w Abramowie, Bononii oraz Gilwie, na przestrzeni analizowanego okresu nie powstał ani jeden nowy budynek mieszkalny.

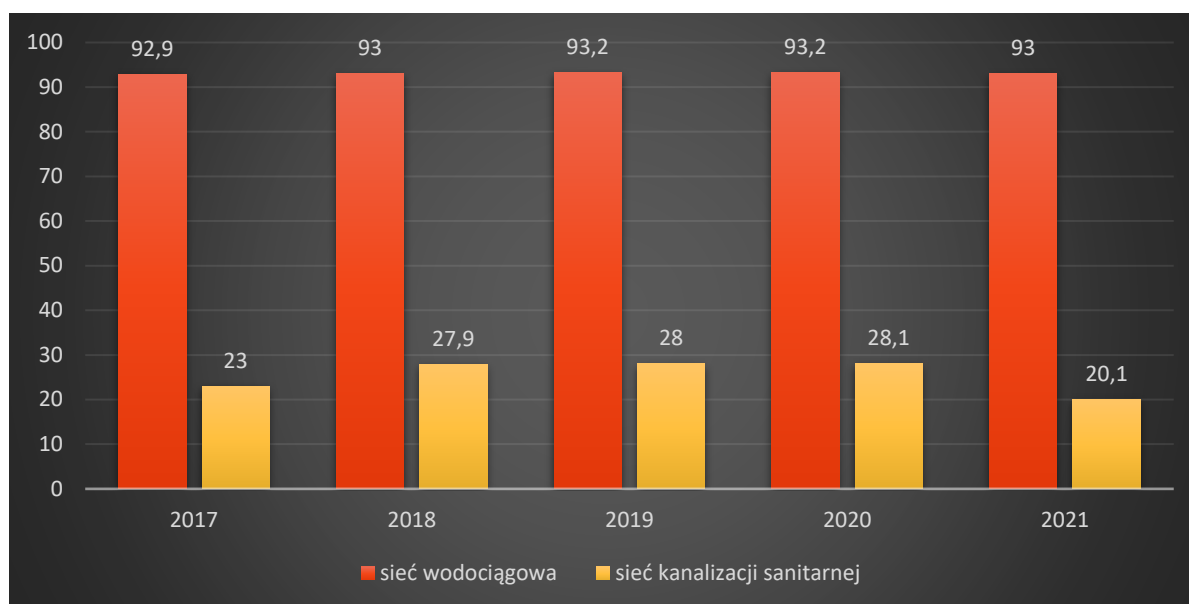
Wykres 51 Liczba budynków mieszkalnych na terenie gminy Goraj w roku 2017 i 2021 wg. jednostek referencyjnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Na przestrzeni lat warunki socjalno-bytowe mieszkańców gminy prawie nie ulegają zmianom. Zgodnie z danymi GUS na przestrzeni 5 analizowanych lata odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej trzymał się na zbliżonym poziomie – w 2017 r. było to 92,9%, w 2021 r. zaś 93%. Niewielki spadek odnotowano w zakresie odsetka mieszkańców korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej - zmalał on z 23% do 20,1%. Bardzo niekorzystnym pod wieloma względami zjawiskiem jest fakt, że terenie gminy Goraj nie ma infrastruktury gazowej.

Wykres 52 Udział mieszkańców (%) korzystających z infrastruktury technicznej w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Uwzględniając powyższe informacje, charakteryzujące zjawisko degradacji technicznej, na potrzeby przedmiotowej analizy wybrano poniższe wskaźniki dotyczące obiektów o przeznaczeniu mieszkalnym oraz użyteczności publicznej. Wyboru przedmiotowych wskaźników dokonano mając na względzie fakt, iż poszczególne rodzaje rozwiązań w budownictwie indywidualnym, stanowią istotny czynnik decydujący o możliwości wysokiej jakości zamieszkiwania. Część z rozpatrywanych wskaźników okazała się bezużyteczna, np. kwestie dotyczące wyposażenia budynków w kanalizację sanitarną. Na koniec 2021 r. jedynie w miejscowości Goraj część z budynków posiadała podłączenie do kanalizacji sanitarnej. W związku z tym, zastosowanie wskaźnika obrazującego jedynie udział budynków posiadających tego rodzaju wyposażenie, w stosunku do miejscowości, gdzie jej budowa nie jest uzasadniona ekonomicznie ze względu na rozproszoną zabudowę, nie ma racji bytu. W związku z tym, w ramach uwzględniono również inne rozwiązania techniczne dostępne w zakresie systemu oczyszczania ścieków. Zweryfikowano liczbę budynków mieszkalnych podłączonych do przydomowych oczyszczalni ścieków. Bazując na danych dotyczących kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków stworzono jeden syntetyczny wskaźnik obrazujący udział budynków korzystających z systemu oczyszczania ścieków. W ramach badania przeanalizowano poziom degradacji technicznej budynków wchodzących w skład zasobu gminy Goraj.

W ramach analizy sfery technicznej analizie poddano następujące wskaźniki:

- Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2021 r.;

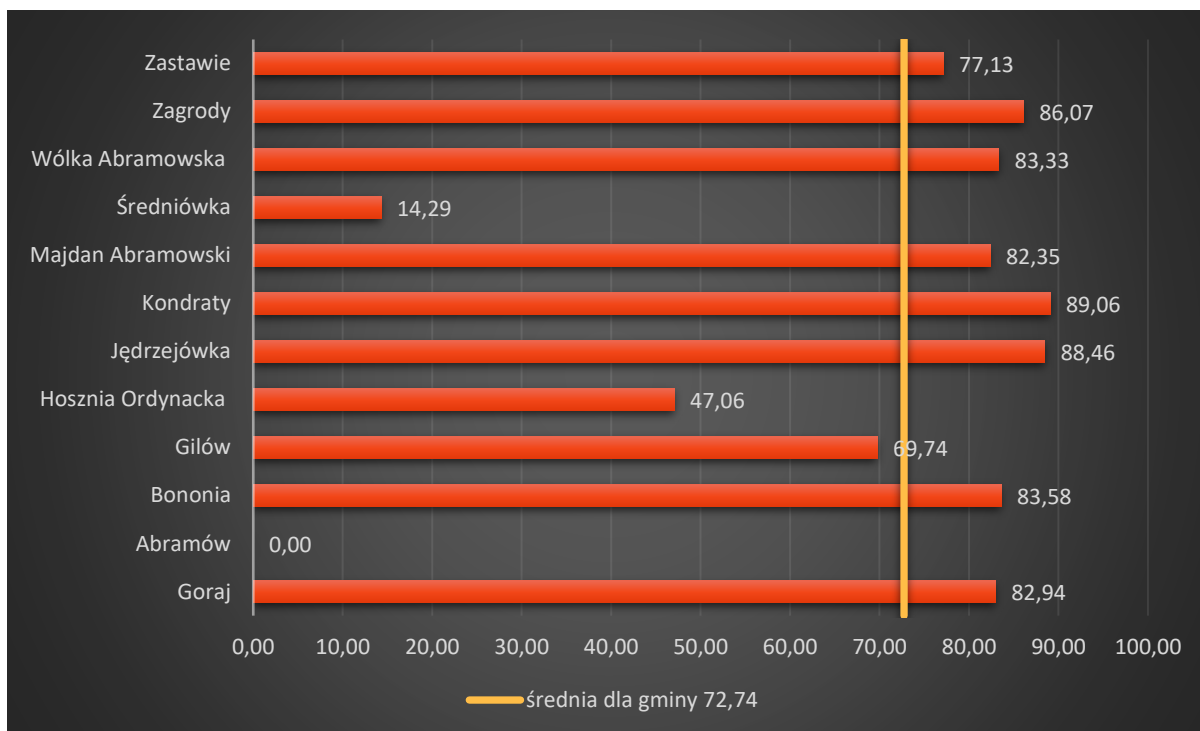
- Udział budynków mieszkalnych korzystających z systemu oczyszczania ścieków w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2021 r.;
- Udział budynków mieszkalnych wykorzystujących odnawialne źródła energii w 2021 r.;
- Udział budynków użyteczności publicznej wymagających przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych w 2021 r.;
- Udział budynków użyteczności publicznej wymagających dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w 2021 r.

Na przestrzeni lat 2017-2021 zanotowano niewielki, bo zaledwie 5,19%-owy wzrost budynków mieszkalnych korzystających z sieci wodociągowej (z 1002 do 1054). Producentami wody na terenie gminy są: Zakład Gospodarki Komunalnej Frampol – zaopatruje Abramów i Średniówkę z wodociągu Teodorówka- Radzięcin, Gmina Turobin – zaopatruje miejscowość Kolonia Kondraty przez wodociąg w Gródkach.

O stanie środowiska, w aspekcie sanitarnym, decyduje m.in. wyposażenie obszaru gminy w infrastrukturę kanalizacyjną. Ze względu na specyfikę gminy nie rozwija się ona w sposób skoordynowany z rozwojem sieci wodociągowej. Długość sieci kanalizacyjnej pod koniec 2021 r. wynosiła zaledwie 9,67 km, co pozwala na odbiór ścieków z 263 punktów (przyłączy). W kanalizację wyposażone są jedynie budynki mieszkalne oraz obiekty użyteczności publicznej znajdujące się w Mieście Goraj.

Wartość wskaźnika obrazującego udział budynków wyposażonych w sieć wodociągową w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych dla obszaru całej gminy Goraj w 2021 r. wyniosła 72,74%. Z najkorzystniejszą sytuacją mamy do czynienia w obrębie ośmiu jednostek referencyjnych, gdzie udział budynków mieszkalnych korzystających z bieżącej wody pochodzącej z sieci wodociągowej, kształtuje się na poziomie wyższym niż średnia dla całej gminy: Kondraty (89,06%), Jędrzejówka (88,46%), Zagrody (86,07%), Bononia (83,58%), Wólka Abramowska (83,33%), Goraj (82,94%), Majdan Abramowski (82,35%), Zastawie (77,13%). W zakresie pozostałych jednostek wartość wskaźnika kształtuje się na poziomie niższym niż średnia gminy, najniższa jest w sołectwie Średniówka – 14,29%, w Abramowie natomiast nie ma budynków podłączonych do sieci wodociągowej.

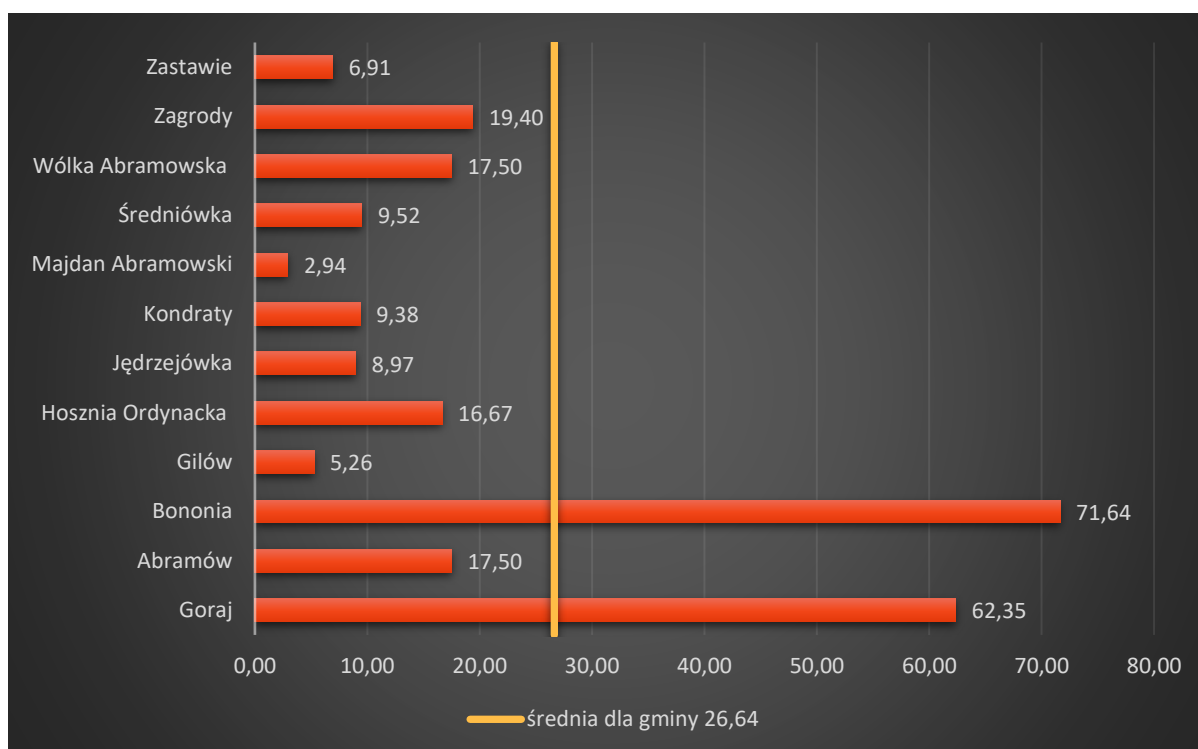
Wykres 53 Wskaźnik delimitacyjny nr 6 - sfera techniczna –Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2021 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraj

Następny wskaźnik obrazuje udział budynków mieszkalnych korzystających z systemu oczyszczania ścieków w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych na terenie gminy Goraj w 2021 r. Średnia wartość wskaźnika dla gminy jest tu na poziomie 26,64%. Najlepiej sytuacja rysuje się w sołectwach Bononia i Goraj, jednocześnie tylko w tych jednostkach wartość wskaźnika przekroczyła średnią dla gminy. Wartość ta jest to bardzo wysoka i wynosi odpowiednio 71,64% oraz 62,35%. W pozostałych dziesięciu sołectwach wskaźnik jest na poziomie niższym niż średnia gminna. Najniższa wartość wskaźnika odnotowana jest w Majdanie Abramowskim, wynosi 2,94%.

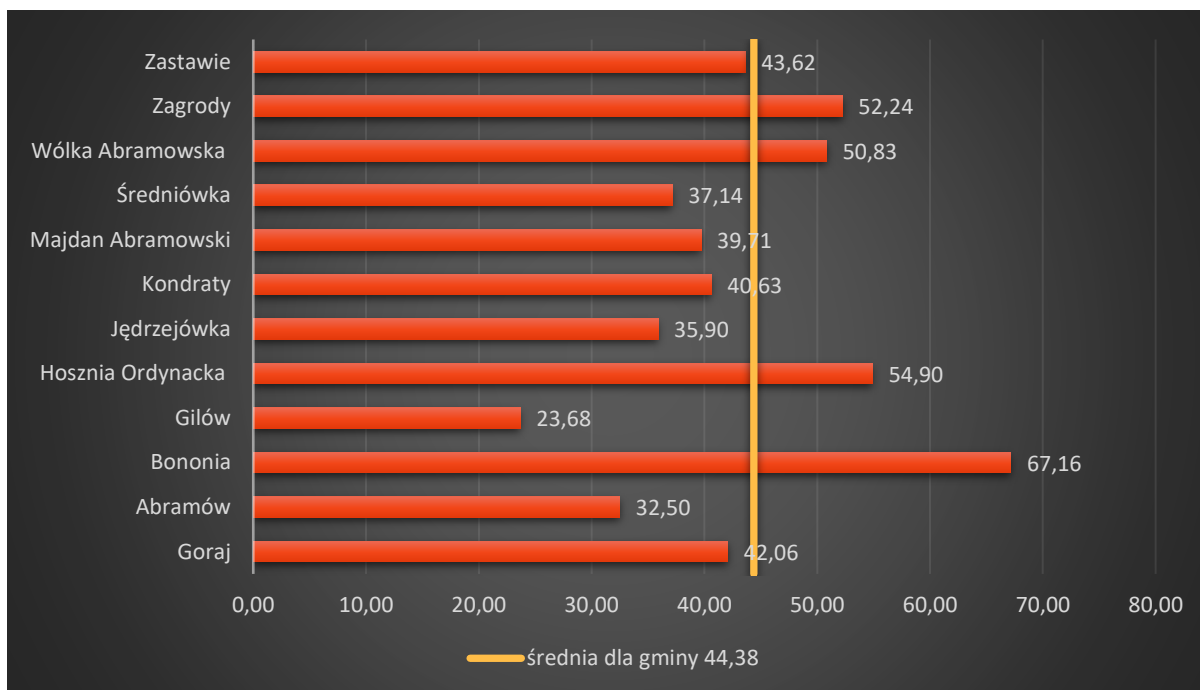
Wykres 54 Wskaźnik delimitacyjny nr 7 - sfera techniczna –Udział budynków mieszkalnych korzystających z systemu oczyszczania ścieków w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2021 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Goraju

W kolejnym kroku analizie poddano sytuację w zakresie budynków mieszkalnych korzystających z odnawialnych źródeł energii. W oparciu o przekazane przez Urząd Miejskiego w Goraju oszacowano średnią wartość dla gminy w zakresie udziału budynków mieszkalnych korzystających z tego rodzaju nowoczesnych i sprzyjających ochronie środowiska rozwiązań. W ramach prowadzonej analizy uwzględniono rozwiązania wpływające na zmniejszenie zużycia energii cieplnej (instalacje solarne) oraz elektrycznej produkowanej w konwencjonalny sposób. W świetle uzyskanych danych w roku 2021 liczba budynków mieszkalnych korzystających z OZE wynosi: 643. Odsetek budynków mieszkalnych korzystających z OZE w 2021 r. kształtował się na poziomie 44,38% wszystkich budynków mieszkalnych w gminie. W obrębie czterech jednostek referencyjnych analizowany wskaźnik przybiera wartość powyżej średnie dla gminy. Z najlepszą sytuacją mamy do czynienia w sołectwie Bononia, gdzie aż 67,16% budynków mieszkalnych korzysta z odnawialnych źródeł energii. Następne w kolejności plasują się miejscowości: Hosznia Ordynacka (54,90%), Zagrody (52,24%) oraz Wólka Abramowska (50,83). We wszystkich pozostałych jednostkach wartości wskaźnika są niższe niż średnia gminna. Z najgorszą sytuacją mamy do czynienia w zakresie jednostek: Gilów, gdzie wskaźnik jest na poziomie 23,68%.

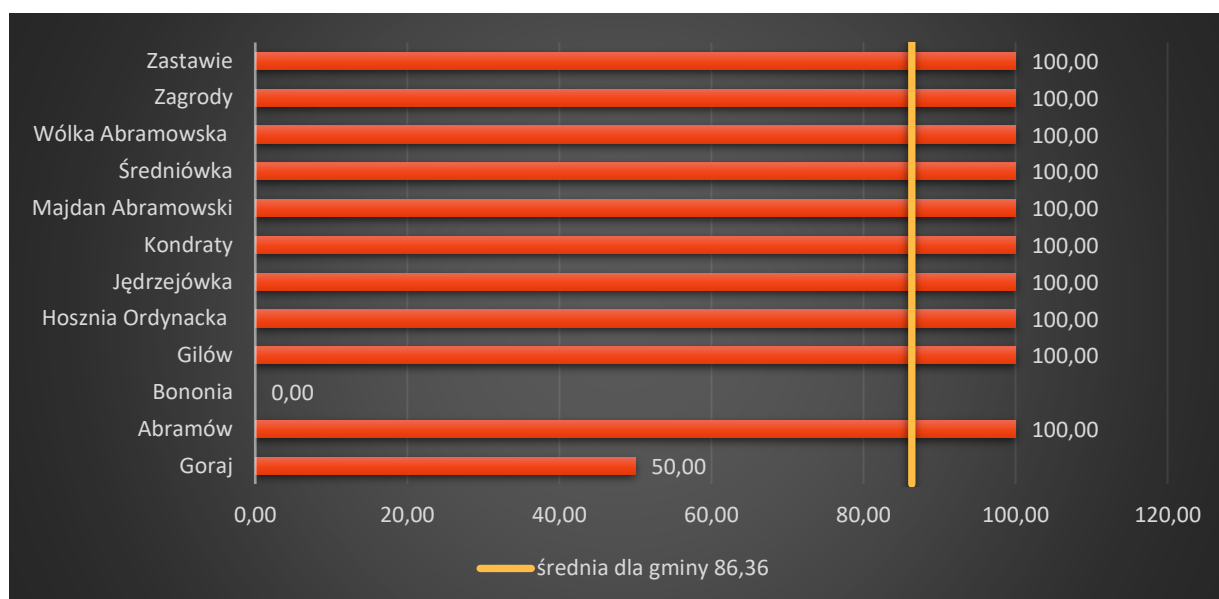
Wykres 55 Wskaźnik delimitacyjny nr 8 - sfera techniczna –Udział budynków mieszkalnych korzystających z odnawialnych źródeł energii w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Goraju

Kolejna grupa zagadnień dotyczy kwestii degradacji technicznej budynków użyteczności publicznej, w tym tych będących w zasobie gminy. Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Urząd Miejski w Goraju na terenie gminy znajdują się łącznie 22 różnego rodzaju budynków/obiektów użyteczności publicznej.

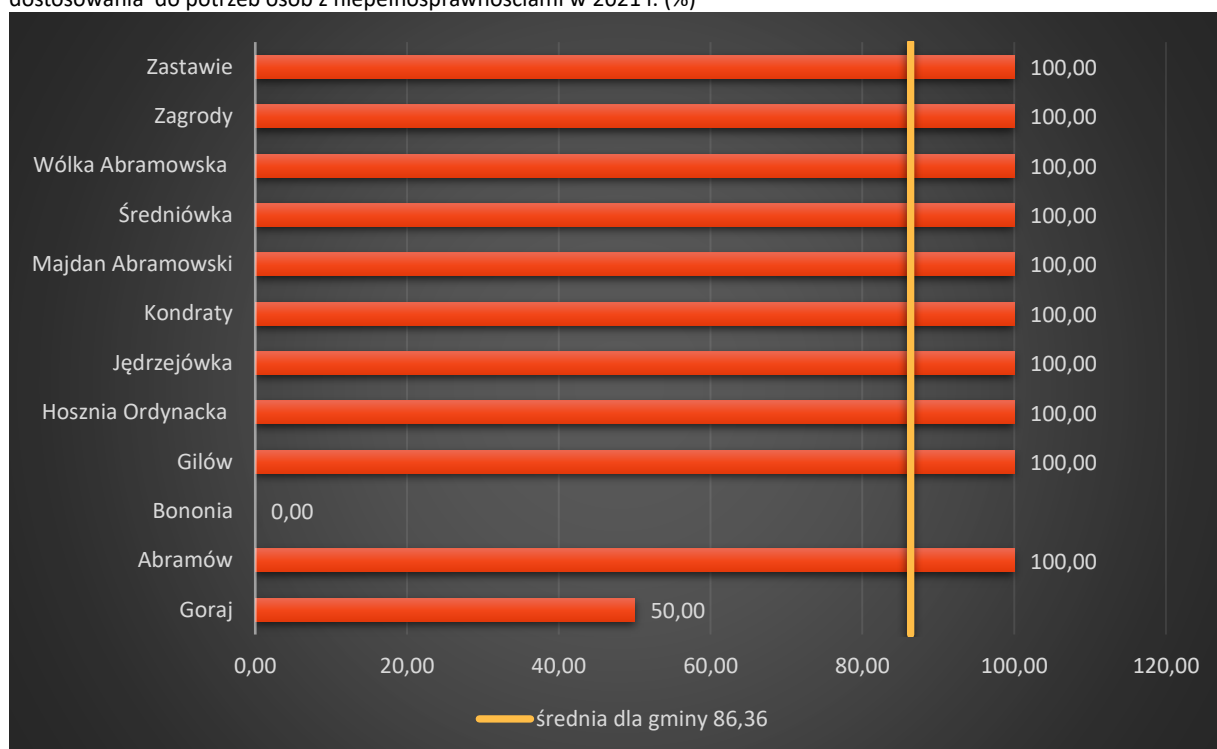
Wykres 56 Wskaźnik delimitacyjny nr 9 - sfera techniczna – Udział budynków użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji w 2021 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Ostatnimi ze wskaźników poddanych analizie na potrzeby opracowania jest ocena budynków użyteczności publicznej pod względem niespełniania aktualnych standardów w zakresie efektywności energetycznej oraz dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Dane te we wszystkich sołectwach są identyczne dla obydwu wskaźników, dlatego analizować je można łącznie 19 z wszystkich 22 budynków użyteczności publicznej, wymaga przeprowadzenia pilnych prac termomodernizacyjnych oraz przystosowujących do korzystania z nich przez osoby niepełnosprawne. Oznacza to, iż odsetek takich budynków użyteczności publicznej wynosi 86,36%. Najbardziej niekorzystna sytuacja dotyczy aż dziesięciu jednostek: Zastawie, Zagrody, Wólka Abramowska, Średniówka, Majdan Abramowski, Kondraty, Jędrzejówka, Hosznia Ordynacka, Gilów oraz Abramów, gdzie wszystkie z istniejących i funkcjonujących obiektów wymaga przeprowadzenia prac w celu termomodernizacji i przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych. Udział budynków wymagających podjęcia interwencji na poziomie poniżej średniej zanotowano w jednostce Goraj (50%). W Bononii wskaźnik jest równy 0, ponieważ nie ma tam budynków użyteczności publicznej.

Wykres 57 Wskaźnik delimitacyjny nr 10 - sfera techniczna – Udział budynków użyteczności publicznej wymagających dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w 2021 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

4.4.4 Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Ostatnią grupą problemów wymagających przeprowadzenia analizy na potrzeby niniejszego opracowania są negatywne zjawiska przestrzenno-funkcjonalne, czyli w szczególności: niewystarczający poziom wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną lub jej zły stan techniczny, niska jakość podstawowych usług lub brak dostępu do nich, niski poziom obsługi komunikacyjnej, niedobór lub niska jakość terenów publicznych, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru.

W celu wyselekcjonowania obszarów charakteryzujących się szczególnie niekorzystną sytuacją w ramach sfery przestrzenno-funkcjonalnej przeanalizowano zagadnienia dotyczące jakości terenów publicznych oraz poziomu wyposażenia w infrastrukturę gwarantując realizację usług publicznych takich jak np. obowiązek wysokiej jakości dróg publicznych. W ramach prowadzonego badania nie analizowano danych dotyczących efektywności oświetlenia publicznego. W 2022 r. zrealizowano duży projekt polegający na wymianie niemal całości oświetlenia publicznego w gminie na energooszczędne. Wobec tego, analiza danych dotyczących konieczności wprowadzenia udogodnień w tym zakresie jest bezprzedmiotowa.

Ze względu na specyfikę gminy (gmina miejsko - wiejska) badanie braku dostępu do niektórych z usług publicznych np. edukacyjnych, opieki zdrowotnej czy opieki nad najmłodszymi członkami lokalnej społeczności, nie znajdują uzasadnienia.

W ramach przedmiotowego rozdziału przeanalizowano następujące kwestie:

- Udział długości dróg lokalnych wymagających podjęcia interwencji w ogólnej długości dróg w danym obszarze w 2021 r.;
- Udział terenów publicznych wymagających podjęcia interwencji w 2021 r.

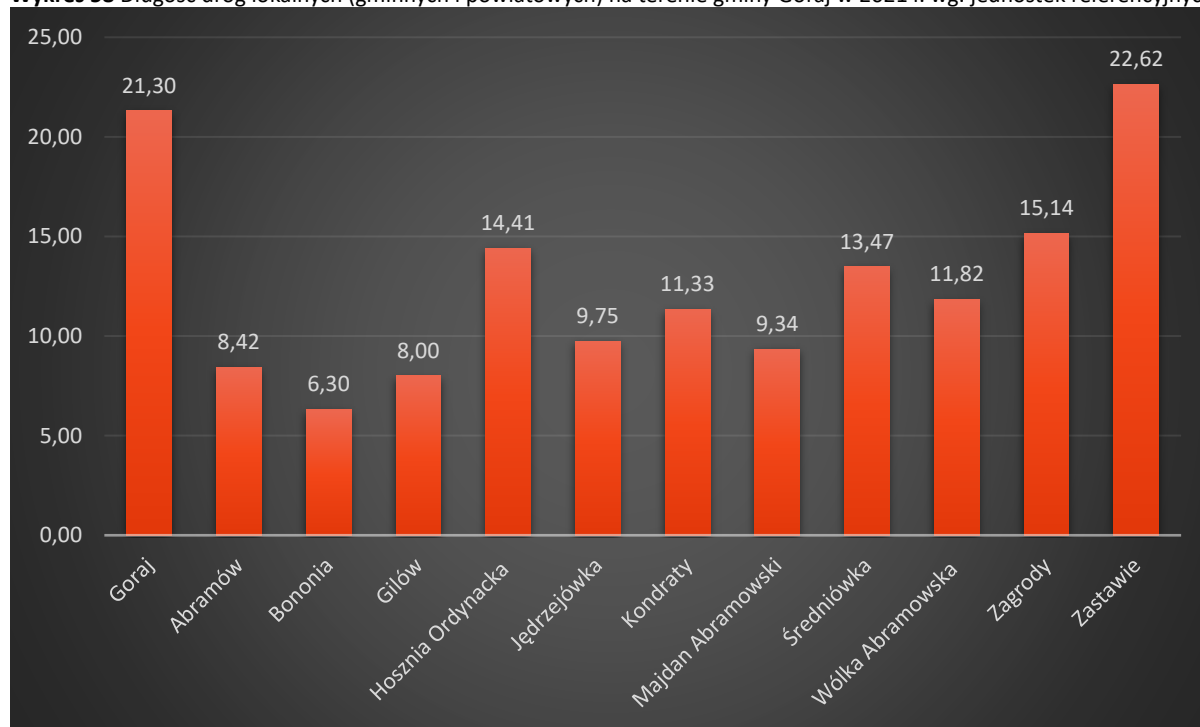
Do podstawowego układu dróg w gminie Goraj należą drogi powiatowe oraz gminne. Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi 50 km, z czego 31,57 km (63,14%) stanowią drogi utwardzone. Łączna długość dróg gminnych wynosi 120,33 km. Z tego 50,28 km (41,79%) stanowią drogi utwardzone, a 70,05 km (58,21%) nieutwardzone. Podstawowy układ komunikacyjny uzupełniony jest w poszczególnych miejscowościach przez ogólnodostępne drogi lokalne i wewnętrzne (nie zaliczone do żadnej z ww. kategorii dróg), pełniące rolę dojazdową do

gruntów rolnych i leśnych, obsługujące tereny zabudowy mieszkaniowej i usługowo-produkcyjnej. Przez teren gminy Goraj przebiegają następujące drogi powiatowe:

- 2810 L – Chrzanów – Goraj, dł. 1,747 km;
- 2811 L – Kocudza Górna – Goraj, dł 0,76 km;
- 2902 L – Gródki – Zaporze – Czernięcin, dł. 11,775 km;
- 2905 L – Zastawie – Hosznia Ordynacka, dł. 7,371 km;
- 2906 L – Gilów – Teodorówka, dł. 12,016 km;
- 2907 L – Wólka Abramowska – Albinów, dł. 3,216;
- 2908 L – Bononia – Wola Radziecka, dł. 6,438;
- 2909 L – Albinów – Jędrzejówka, dł. 6,217.

Pierwszym wskaźnikiem poddanym analizie jest wskaźnik obrazujący udział długości dróg lokalnych, które wymagają podjęcia interwencji (np. modernizacja istniejących odcinków lub budowa nowych) w ogólnej długości dróg w gminie. W ramach analizy uwzględniono jedynie drogi gminne i powiatowe. Zgodnie z danymi przekazanymi przez Urząd Miejski w Goraju łączna długość dróg lokalnych na terenie gminy w 2021 r. wynosiła 151,90 km, w tym 51,34 km to drogi wymagające podjęcia interwencji (utwardzenia, modernizacji lub całkowitej budowy).

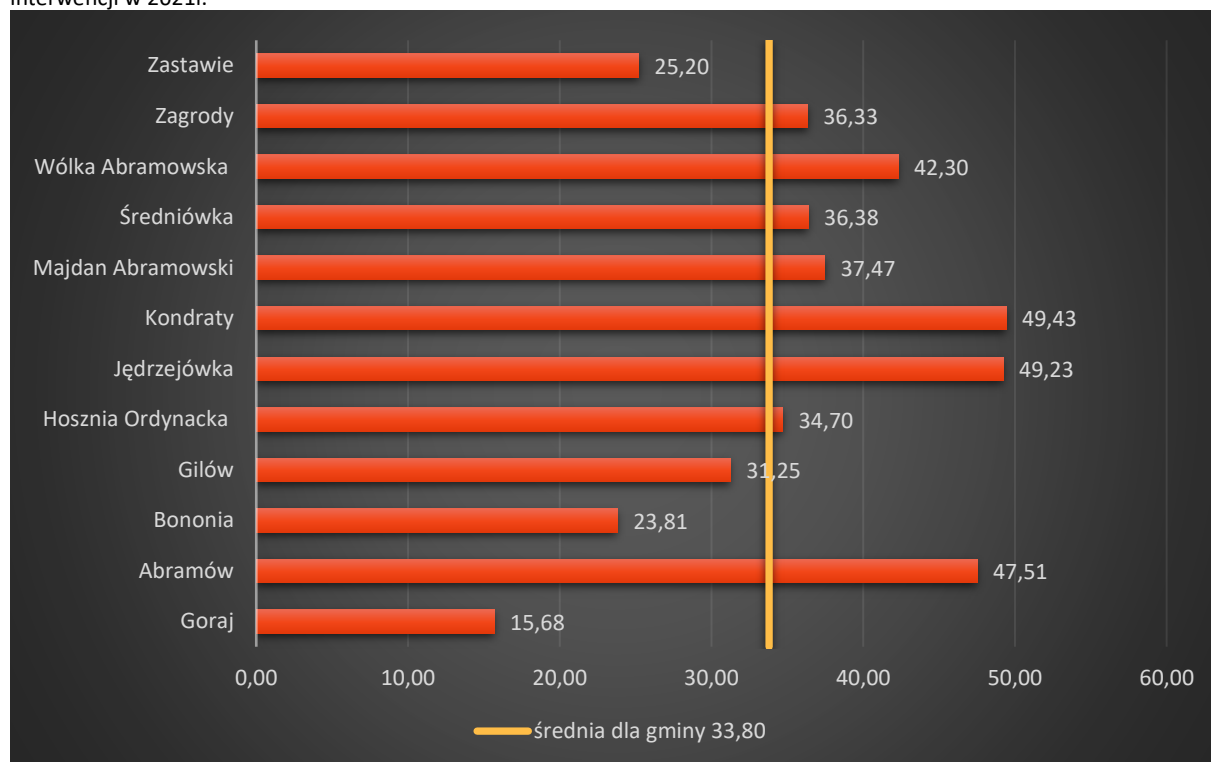
Wykres 58 Długość dróg lokalnych (gminnych i powiatowych) na terenie gminy Goraj w 2021 r. wg. jednostek referencyjnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Odsetek dróg lokalnych będących w niewystarczającym stanie technicznym dla terenu całej gminy kształtuje się na poziomie 33,80%. W sporej części jednostek referencyjnych nad drogami utwardzonymi przeważają drogi nieutwardzone generując wysokie koszty ich regularnego utrzymania, a w konsekwencji potrzebę modernizacji, remontów i napraw. W ośmiu z dwunastu analizowanych jednostek wartość wskaźnika obrazującego udział dróg lokalnych wymagających podjęcia interwencji kształtuje się na poziomie przewyższającym średnią gminy. Najbardziej niekorzystną sytuację możemy zaobserwować w Kondratkach, Jędrzejówce oraz Abramowie, gdzie odsetek dróg wymaga podjęcia interwencji wynosi odpowiednio 49,43%, 49,23% i 47,51%. Najlepszy stan dróg jest w Goraju, gdzie 15,68% dróg wymaga interwencji, oraz w Bononii – 23,81%.

Wykres 59 Wskaźnik delimitacyjny nr 11 - sfera przestrzenno-funkcjonalna – Udział dróg lokalnych wymagających podjęcia interwencji w 2021r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

W ramach ostatniego z analizowanych zagadnień zidentyfikowano powierzchnie terenów publicznych znajdujących się na obszarze gminy Goraj i wyselekcjonowano te, które wymagają podjęcia pilnej interwencji. Zgodnie z informacjami Urzędu Miejskiego w Goraju łączna powierzchnia terenów publicznych (będących własnością lub w zarządzie Gminy Goraj) wynosi: 33,1246 ha, w tym aż 99,46% jest zdegradowanych i wymaga podjęcia interwencji.

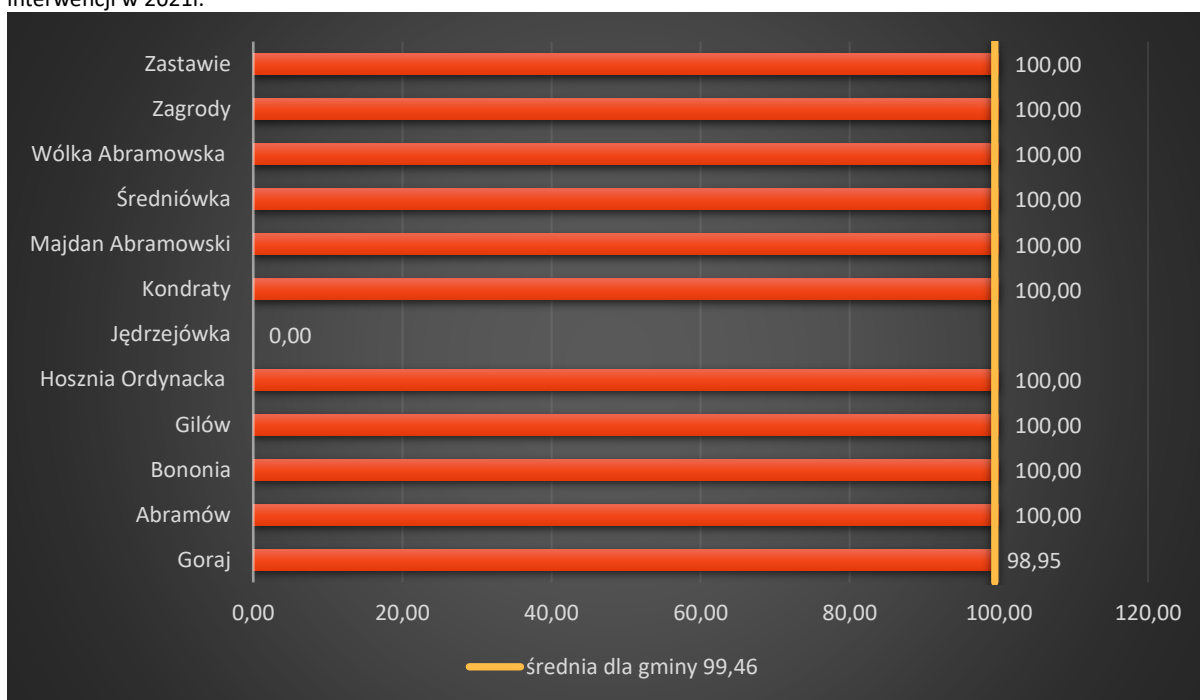
Tabela 27 Zestawienie powierzchni terenów publicznych na terenie gminy Goraj wg. jednostek referencyjnych

SOŁECTWO	Tereny publiczne	Numer działki ewidencyjnej	Powierzchnia ogółem	Powierzchnia terenu wymagającego podjęcia interwencji
Goraj	teren przy cmentarzu	3239/2, 3239/1, 3033/1, 3032/1, 3244	1,2982	1,2982
	teren ZGK	3142	0,11	0,11
	teren wokół urzędu i szkoły	3378/3, 3374, 3376/2, 3378/2, 3255, 3257/1, 3258/1, 3259/1, 3262/1, 3265, 3266, 3268, 3269/1, 3271/1, 3275/1, 3275/2, 3501, 3499/3, 3251/1, 3251/2, 3250, 3274/1, 3273, 3270/1, 3270/2, 3263/2, 3272/2, 3271/2, 3274/2	1,5219	1,5219
	teren przy GOK-u, parking, siłownia zew.	3438, 3637, 3444, 3457/1, 3468/2	0,96	0,78
	Rynek	3351, 3370, 3371	0,52	0,52
	teren wokół zalewu	3160, 3179, 3343/2	12,72	12,72
Abramów	teren wokół świetlicy	1123	1,1	1,1
Bononia		882, 881, 880, 612	3,71	3,71
Gilów	teren przy remizie OSP, zbiornik retencyjny	80/1, 502/2, 474	0,28	0,28
Hosznia Ordynacka	teren przy remizie OSP, budynek po byłej szkole, zbiornik retencyjny	188,239	0,62	0,62
Jędrzejówka	Brak	-	-	-
Kondraty	teren przy remizie OSP	106	0,8	0,8
Majdan Abramowski	teren przy remizie OSP, teren po byłej szkole	218/2, 330	0,1534	0,1534
Średniówka	budynek po byłej szkole	843	0,22	0,22
	zbiornik retencyjny	92	0,11	0,11
Wólka Abramowska	teren przy remizie OSP, teren po byłej szkole	1578, 1553/1, 1553/2, 1553/3, 1553/4	2,3111	2,3111
Zagrody	teren przy remizie OSP i byłej szkole	181	0,58	0,58
Zastawie	teren przy świetlicy, boisko	142,148	6,11	6,11
SUMA			33,1246	32,9446

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Zgodnie z poniższym wykresem, niemal we wszystkich jednostkach referencyjnych całość terenów publicznych wymaga podjęcia interwencji. W sołectwie Jędrzejówka wskaźnik przyjął wartość 0 gdyż na terenie tej jednostki nie ma terenów publicznych. W Goraju odsetek ten wyniósł 98,98%, jednak również nie możemy tu mówić o sytuacji korzystnej.

Wykres 57 Wskaźnik delimitacyjny nr 12 - sfera przestrzenno-funkcjonalna – Udział terenów publicznych wymagających podjęcia interwencji w 2021r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Goraju

4.4.5 Podsumowanie analizy pozostałych sfer

Ustawa o rewitalizacji definiuje obszar zdegradowany jako obszar znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Wymogiem wyznaczenia obszaru zdegradowanego jest współwystępowanie na nim obok ww. negatywnych zjawisk społecznych także negatywnych zjawisk w co najmniej jednej z następujących sfer:

- gospodarczej,
- środowiskowej,
- technicznej,
- przestrzenno-funkcjonalnej.

Wyselekcjonowano 12 wskaźników dotyczących pozostałych 4 badanych sfer. Zgodnie z przyjętą metodologią w każdej ze sfer dokonano analizy wybranych wskaźników podziale na wyznaczone jednostki referencyjne. W zależności od ich specyfiki (wskaźnik przyjmował wartość poniżej lub powyżej średniej dla całej gminy) dokonano identyfikacji występowania (na zasadzie 0-1) negatywnych zjawisk we wszystkich czterech sferach wskazanych w art. 9 ust. 1 pkt 1-4. W poniższych tabelach zaprezentowano rzeczywiste wartości osiągnięte przez wszystkie wskaźniki oraz ich kwalifikacje w zakresie występowania zjawisk kryzysowych.

Tabela 28 Wartości wskaźników delimitacyjnych pozostałych analizowanych sfer

Lp.	Sfera	Gospodarcza			Środowiskowa		Techniczna					Przestrzenno-funkcjonalna	
Numer wskaźnika		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	13
1.	Goraj	4,05	32,33	1317,29	0,00	39 057,99	82,94	62,35	42,06	50,00	50,00	15,68	98,95
2.	Abramów	3,88	415,50	9,30	5,29	108 763,57	0,00	17,50	32,50	100,00	100,00	47,51	100,00
3.	Bononia	0,92	107,37	11,06	25,92	67 237,33	83,58	71,64	67,16	0,00	0,00	23,81	100,00
4.	Gilów	1,18	114,12	0,00	0,00	124 523,53	69,74	5,26	23,68	100,00	100,00	31,25	100,00
5.	Hosznia Ordynacka	0,34	8,97	28,28	0,00	113 489,66	47,06	16,67	54,90	100,00	100,00	34,70	100,00
6.	Jędrzejówka	1,64	229,51	0,00	0,00	135 849,73	88,46	8,97	35,90	100,00	100,00	49,23	0,00
7.	Kondraty	0,57	9,14	14,29	0,00	159 977,14	89,06	9,38	40,63	100,00	100,00	49,43	100,00
8.	Majdan Abramowski	1,08	108,60	29,57	0,00	148 032,26	82,35	2,94	39,71	100,00	100,00	37,47	100,00
9.	Średniówka	0,38	100,00	0,00	0,00	113 436,26	14,29	9,52	37,14	100,00	100,00	36,38	100,00
10.	Wólka Abramowska	2,41	50,80	164,08	91,02	81 518,77	83,33	17,50	50,83	100,00	100,00	42,30	100,00
11.	Zagrody	3,80	25,71	957,69	0,00	86 211,89	86,07	19,40	52,24	100,00	100,00	36,33	100,00
12.	Zastawie	1,96	168,17	1445,97	59,65	107 025,54	77,13	6,91	43,62	100,00	100,00	25,20	100,00
Suma:		2,40	54,17	649,99	13,72	91 060,66	72,74	26,64	44,38	86,36	86,36	33,80	99,46

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 29 Ocena wskaźników delimitacyjnych pozostałych analizowanych sfer

Lp.	Sfera	Gospodarcza			Środowiskowa		Techniczna					Przestrzenno-funkcjonalna	
Numer wskaźnika		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ocena wskaźnika (wartość powyżej/poniżej średniej gminy)													
1.	Goraj	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
2.	Abramów	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1
3.	Bononia	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1
4.	Gilów	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	0	1
5.	Hosznia Ordynacka	1	1	1	0	1	1	1	0	1	1	1	1
6.	Jędrzejówka	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0
7.	Kondraty	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1
8.	Majdan Abramowski	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1
9.	Średniówka	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1
10.	Wólka Abramowska	0	1	1	1	0	0	1	0	1	1	1	1
11.	Zagrody	0	1	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1
12.	Zastawie	1	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1

Źródło: Opracowanie własne

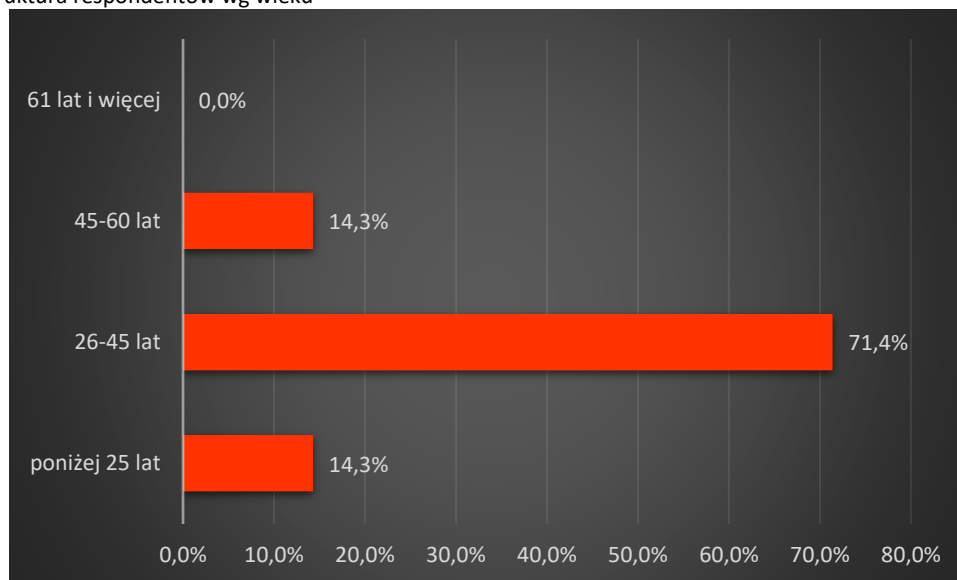
4.5 Analiza jakościowa

Na uwadze należy mieć, że dostępne dane statystyczne nie zawsze oddają sytuację badanego obszaru w pełnym zakresie, w toku prac nad niniejszym dokumentem, analizę wielokryterialną pogłębiono posługując się analizą jakościową.

W tym celu posłużono się badaniem ankietowym, jako jedną ze skuteczniejszych form badania większej grupy respondentów. Badanie ankietowe prowadzono w dniach 27.01.2023 r. - 09.02.2023 r., zostało przeprowadzone w formie elektronicznej za pośrednictwem strony internetowej gminy Goraj (<https://uggoraj.bip.lubelskie.pl/>). Społeczność lokalna została szeroko poinformowana w sposób zwyczajowo przyjęty o prowadzonym badaniu. Stanowi ono integralną część diagnozy zjawisk społeczno-gospodarczo-przestrzennych służącej delimitacji obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji

W badaniu ankietowym wzięło udział 28 mieszkańców gminy, z czego 75% stanowiły kobiety, a 25% stanowili mężczyźni. Wiodącą część respondentów to osoby wieku 26-45 lat ok. 71,4%, strukturę wieku przedstawiono poniżej na wykresie.

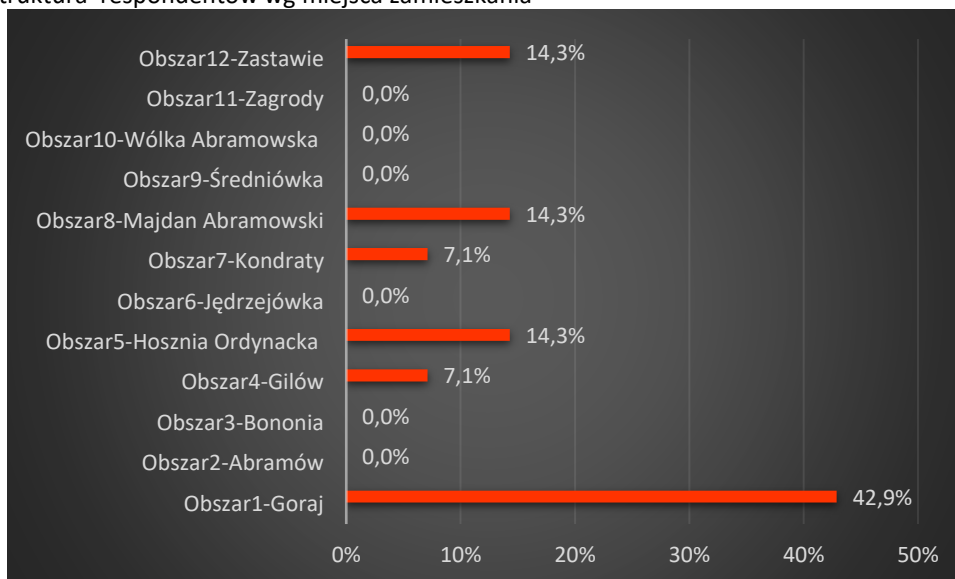
Wykres 60 Struktura respondentów wg wieku

Źródło: Opracowanie własne

Najliczniejszą grupę respondentów stanowili mieszkańcy obszaru referencyjnego nr 1-Goraj 42,9%, natomiast obszary nr: 5-Hosznia Ordynacka, 8-Majdan Abramowski, i 12-Zastawie po 14,3% wskazań.

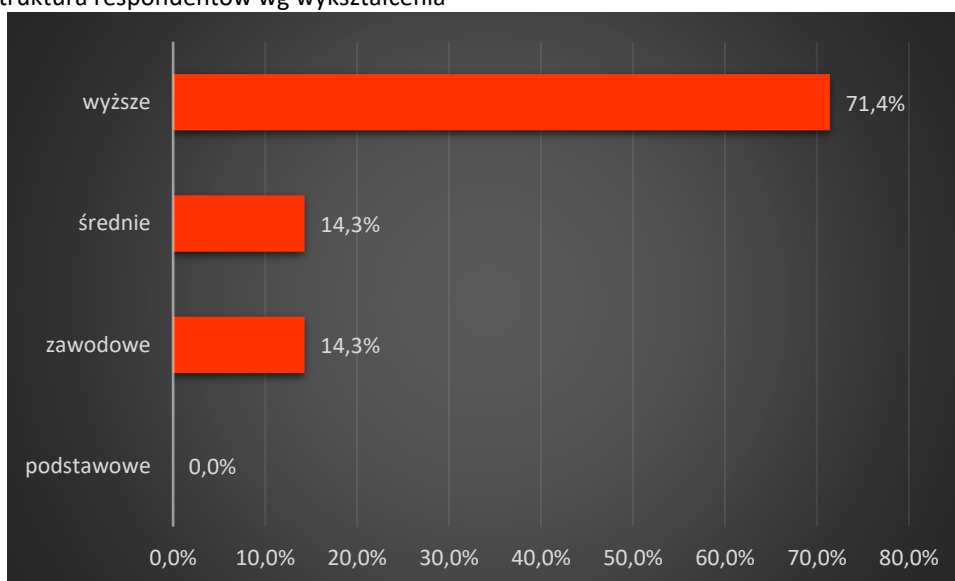
Wykres 61 Struktura respondentów wg miejsca zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne

Wśród respondentów zdecydowanie przeważały osoby z wykształceniem wyższym 71,4%. Osoby z wykształceniem średnim i zawodowym stanowiły po 14,3%.

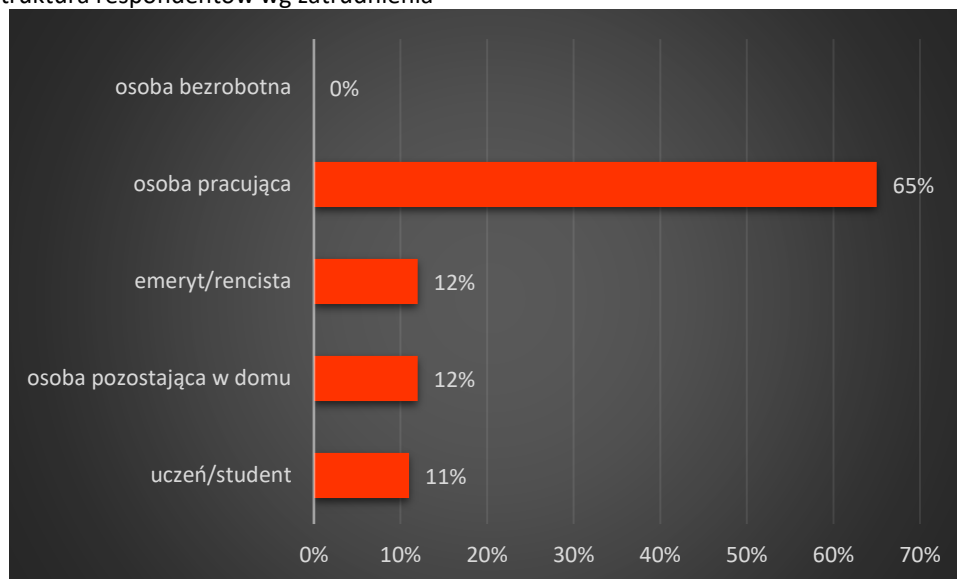
Wykres 62 Struktura respondentów wg wykształcenia

Źródło: Opracowanie własne

Pod względem sytuacji na rynku pracy najliczniejszą grupę stanowiły osoby pracujące 65% respondentów. Pozostałe wyodrębnione grupy to: osoby pozostające w domu oraz renciści/emeryci po 12% natomiast uczniowie/studenci 11%.

Wykres 63 Struktura respondentów wg zatrudnienia

Źródło: Opracowanie własne

Autorzy badania uznali za istotne, aby w pierwszej kolejności zapytać ankietowanych o konieczność realizacji programu ożywienia społeczno-gospodarczego gminy Adamów w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji. Jest to niezwykle ważne z punktu widzenia całego procesu, gdyż partycypacja społeczna stanowi filar działań na różnych jego etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja). W związku z tym, już na samym wstępie istnieje potrzeba zbadania podejścia społeczności lokalnej do tego zagadnienia. Dzięki temu możliwe jest poznanie opinii mieszkańców na temat niezbędności zaangażowania się organów gminy w tego rodzaju zadania oraz określenie ewentualnej skali niezadowolenia.

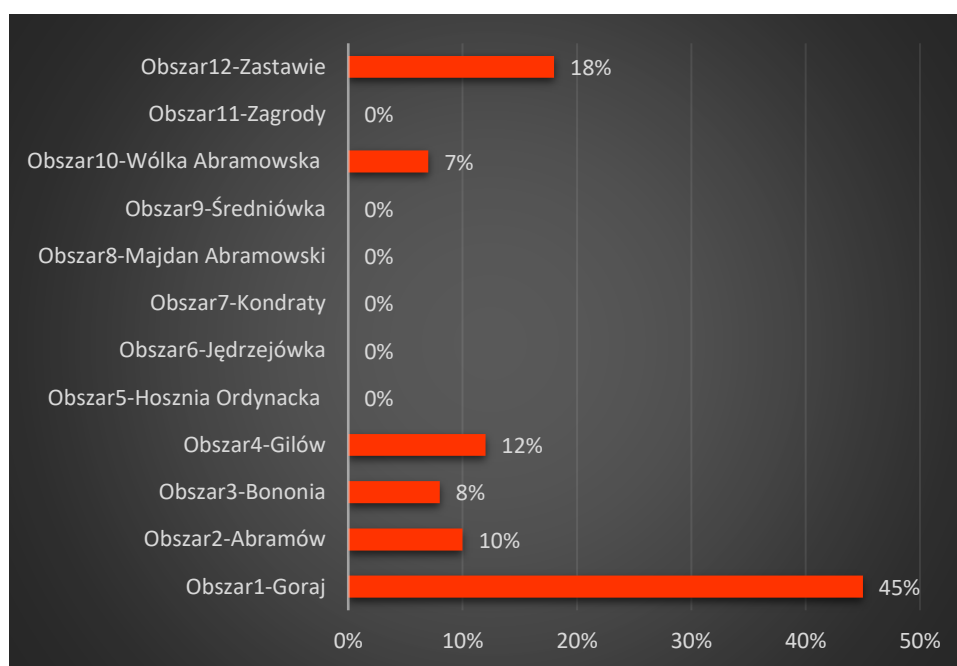
Ankietowani biorący udział w badaniu w liczbie 100% odpowiedzieli twierdząco na pytanie o konieczność przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie gminy Goraj. Dowodzi to o ich przeświadczeniu w zakresie różnego rodzaju problemów, którym należy zaradzić. Zgodnie z wolą respondentów niezbędne jest przeprowadzenie komplementarnych i skoordynowanych przedsięwzięć wpływających na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

U podstaw całego procesu rewitalizacji leży niezbędność prawidłowego zdiagnozowania występujących problemów oraz wskazania obszaru, który charakteryzuje się największą koncentracją negatywnych zjawisk i procesów. Taki właśnie obszar może stanowić przedmiot Gminnego Programu Rewitalizacji. W związku z tym pytania zostały skonstruowane w taki

sposób, aby dawały obraz sytuacji nie w całej gminie, lecz w wybranej przez respondenta jednostce analitycznej (obszarze referencyjnym).

W pierwszej kolejności ankietowani zostali zapytani, który z obszarów według subiektywnych odczuć mieszkańców, cechuje się szczególną koncentracją różnego rodzaju problemów w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej. W opinii badanych, najbardziej problematycznym obszarem na terenie gminy Goraj jest 1 obszar referencyjny Goraj. Przedmiotowy obszar został wskazany przez 45% respondentów. Wśród obszarów o szczególnym natężeniu niekorzystnych zjawisk, wymienionych przez mieszkańców gminy, znalazły się również – obszar nr 12-Zastawie uzyskał 18% oraz Gilów 12%.

Wykres 64 Pytanie 2 - Która z wyznaczonych jednostek referencyjnych (analitycznych), Pani/Pana zdaniem, cechuje się szczególną koncentracją różnego rodzaju problemów w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej?

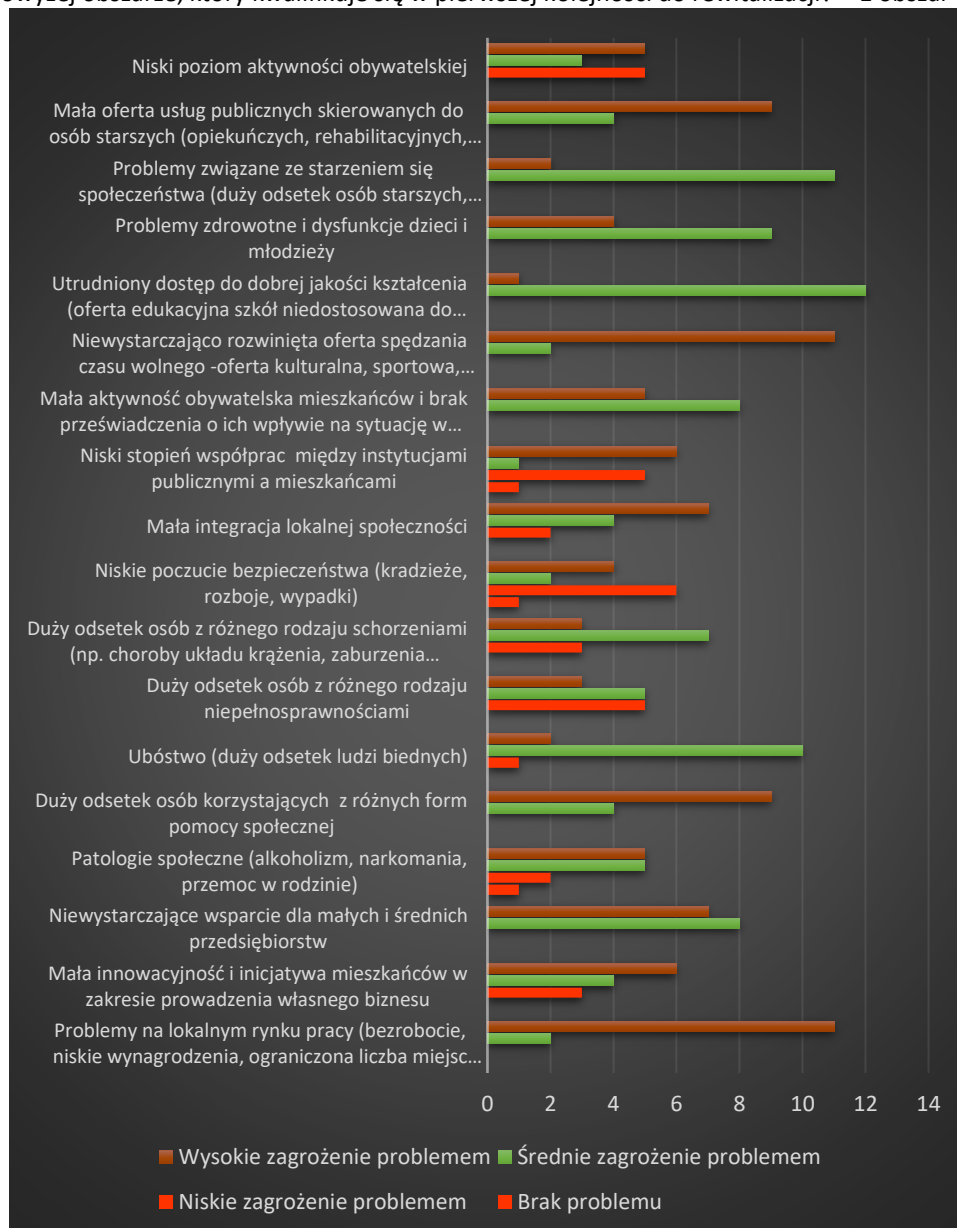

Źródło: Opracowanie własne

W dalszej kolejności badani zostali poproszeni o wskazanie intensywności występowania problemów społeczno-gospodarczych a także problemów technicznych, środowiskowych i przestrzenno-funkcjonalnych dla wybranych obszarów referencyjnych. Na poniższych wykresach zaprezentowano wyniki ankietyzacji dla wybranych jednostek analitycznych.

➤ OBSZAR REFERENCYJNY 1 - GORAJ

Wykres 65 Odpowiedzi udzielone na pytanie: Jakie problemy społeczno-gospodarcze Pan/i zdaniem występują na wybranym powyżej obszarze, który kwalifikuje się w pierwszej kolejności do rewitalizacji? – 1 obszar referencyjny

Źródło: Opracowanie własne

Analiza udzielonych przez respondentów odpowiedzi wskazuje, iż w 1 obszarze referencyjnym najbardziej odczuwalne są problemy na lokalnym rynku pracy (bezrobocie, niskie wynagrodzenia, ograniczona liczba miejsc pracy, mało atrakcyjne miejsca pracy), problemy związane ze starzeniem się społeczeństwa (duży odsetek osób starszych, samotnych), utrudniony dostęp do dobrej jakości kształcenia (oferta edukacyjna szkół niedostosowana do oczekiwań i potrzeb rynku pracy, braki w wyposażeniu).

Wykres 66 Jakie problemy techniczne, przestrzenne i środowiskowe Pana/i zdaniem występują na wybranym obszarze, który kwalifikuje się do rewitalizacji?– 1 obszar referencyjny

Źródło: Opracowanie własne

Wśród głównych problemów pozostałych analizowanych sfer znajdują się: niewystarczająca infrastruktura komunikacyjna (drogi, chodniki), niewystarczająca infrastruktura techniczna (np. wodnej, kanalizacyjnej gaz), niewystarczająca liczba ścieżek rowerowych oraz zdewastowane i opuszczone obiekty budowlane.

5. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Zgodnie z art. 10 ustawy o rewitalizacji, jako obszar rewitalizacji wyznacza się obszar gminy obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, który:

- cechuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk ze sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej,
- posiada istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego i na którym gmina zamierza prowadzić rewitalizację,
- nie przekracza obszarowo 20% powierzchni gminy,
- jest zamieszkiwany przez maksymalnie 30% ogólnej liczby mieszkańców.

Rewitalizacja stanowi formę specjalnej interwencji publicznej, mającą na celu ulokowanie w relatywnie krótkim czasie możliwie wielu zasobów na ograniczonym terenie w celu wywołania samopodtrzymujących się impulsów rozwojowych. Aby osiągnąć założone cele, musi być mocno skoncentrowana i ograniczona terytorialnie.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż objęcie 30% społeczności zamieszkującej rozległe tereny gminy działaniami rewitalizacyjnymi może utrudniać zachowanie zasady koncentracji środków na rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów. Z drugiej strony, objęcie obszarem rewitalizacji większej powierzchni o relatywnie niskim wskaźniku zaludnienia, właściwie uniemożliwia prowadzenie skutecznej i skoncentrowanej terytorialnie interwencji w ramach rewitalizacji. Stąd rekomendacje, według których obszarem rewitalizacji należy obejmować obszary o znacznie mniejszej powierzchni gminy, przy jednocześnie relatywnie wyższych wskaźnikach zaludnienia.

Zgodnie z przyjętą metodologią do obszaru zdegradowanego włączone zostały wszystkie te jednostki referencyjne, w których wskaźnik syntetyczny natężenia zjawisk kryzysowych w sferze społecznej osiągnął wartość wyższą niż 0 oraz dla których zidentyfikowano (na zasadzie 0-1) przynajmniej jedno negatywne zjawisko w przynajmniej jednej z 4 sfer wskazanych w art. 9 ust. 1 pkt 1-4. O występowaniu negatywnego zjawiska decyduje fakt uzyskania sumy punktów na poziomie wyższym od 0 w ramach badanych wskaźników.

Tabela 30 Wyniki przeprowadzonej analizy delimitacyjnej

Obszar referencyjny	Wartość syntetycznego wskaźnika kryzysu zjawisk społecznych	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera przestrzenno-funkcjonalna
Goraj	9,46	1	0	1	0
Abramów	2,38	1	1	5	2
Bononia	-19,36	2	1	0	1
Gilów	1,80	2	1	5	1
Hosznia Ordynacka	-10,37	3	1	4	2
Jędrzejówka	6,61	2	1	4	1
Kondraty	7,61	3	1	4	2
Majdan Abramowski	-0,89	2	1	4	2
Średniówka	-1,10	2	1	5	2
Wólka Abramowska	1,04	3	1	3	2
Zagrody	-5,99	1	0	3	2
Zastawie	8,83	1	2	5	1

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z powyższym zestawieniem jako obszar zdegradowany wyznaczono teren składający się następujących jednostek referencyjnych:

- 1) Goraj – powierzchnia: 1,925072 km²; liczba ludności: 914 osób,
- 2) Abramów - powierzchnia: 1,004707 km²; liczba ludności: 129 osób,
- 3) Gilów- powierzchnia: 0,541992 km²; liczba ludności: 170 osób,
- 4) Jędrzejówka – powierzchnia: 0,610310 km²; liczba ludności: 183 osób,
- 5) Kondraty – powierzchnia: 2,345438 km²; liczba ludności: 175 osoby,
- 6) Wólka Abramowska – powierzchnia: 1,675642 km²; liczba ludności: 373 osoby,
- 7) Zastawie – powierzchnia: 2,262312 km²; liczba ludności: 509 osoby.

Łączna powierzchnia obszaru zdegradowanego wynosi: 10,365473 km², co stanowi: 15,27% całkowitej powierzchni gminy Goraj (67,871940 km²). Natomiast łączna liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego wynosi: 2 453, co stanowi: 60,73% wszystkich mieszkańców gminy (4 039 osób). W wyniku kontynuowanych analiz wytypowano 2 jednostki- sołectwa, w zakresie których sumaryczny wskaźnik kryzysu społecznego przybiera wartość najwyższą, tj.:

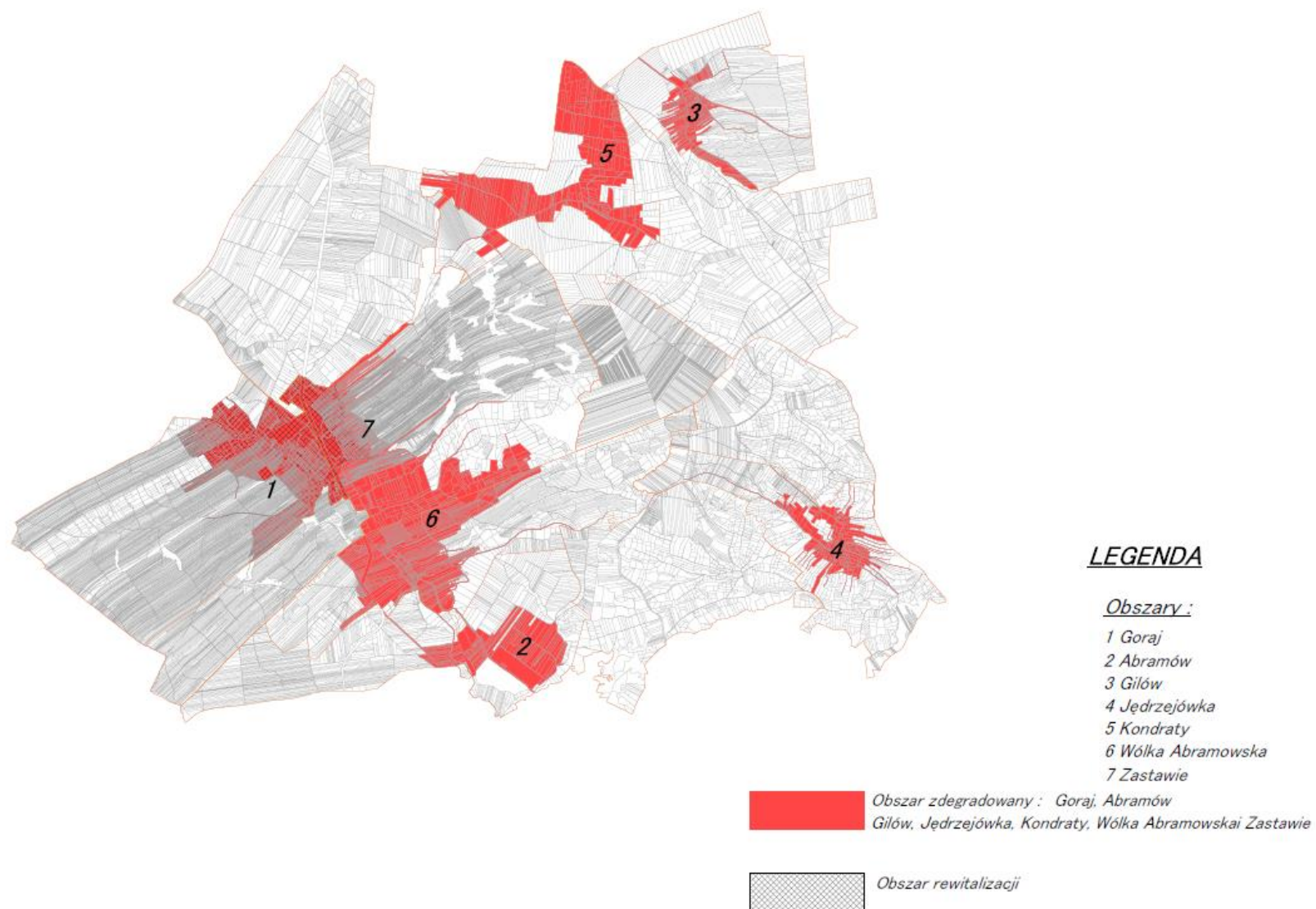
- 1) Goraj,
- 2) Zastawie.

W obrębie ww. jednostek wyznaczono obszar cechujący się z jednej strony szczególną koncentracją negatywnych zjawisk. Jednocześnie ma on istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego. Ze względu na specyfikę gminy (brak wyraźnie zaznaczonych funkcji typowo miejskich) oraz uwarunkowania przestrzenno-funkcjonalne zdecydowano się na wyznaczenie jednego obszaru rewitalizacji (bez sztucznego podziału na część miejską oraz wiejską) Wyznaczony obszar rewitalizacji obejmuje jednostkę Goraj oraz część jednostki Zastawie –numery budynków mieszkalnych: 1, 2, 3, 4, 6, 6A, 7,8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 19A, 20, 21, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 49A, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 57A, 57 B, 58, 59, 59A, 59B, 60, 62, 63, 64, 65, 67, 67A, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 78, 80, 81, 82, 82A, 83, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 114A, 115, 116, 117, 118, 119, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 139, 145, 148, 149, 152, 154, 156, 158, 159, 160, 166, 168, 171, 177.

Wyznaczano obszar rewitalizacji o łącznej powierzchni: 2,475527 km², co stanowi 3,65% całkowitej powierzchni gminy, co mieści się w dopuszczalnym wskaźniku 20% powierzchni jednostki samorządu terytorialnego. Dodatkowo, obszar ten w 2021 r. zamieszkały był przez 1 204 mieszkańców, co stanowiło 29,81% całej populacji gminy Goraj (liczba mieszkańców gminy w 2021 r. 4 039 osób). Na koniec 2022 r. dane ludnościowe dotyczące wyznaczonego obszaru rewitalizacji kształtowały się w następujący sposób: 1 205 mieszkańców obszaru rewitalizacji, co stanowi 29,92% wszystkich mieszkańców gminy (liczba mieszkańców gminy

w	2022	r.:	4	028	osób).

Mapa 5 Obszar zdegradowany oraz obszar rewitalizacji na terenie gminy Goraj

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Goraju

Wyznaczono obszar rewitalizacji charakteryzujący się największym natężeniem niekorzystnych zjawisk społecznych, min. dużym udziałem osób korzystających z pomocy społecznej ze względu na złą sytuację materialną, rodzin ubogich i dysfunkcyjnych nieradzących sobie w sprawach opiekuńczo-wychowawczych czy prowadzenia gospodarstwa domowego. W ramach prowadzonej analizy w wybranych jednostkach referencyjnych wartość sumarycznego wskaźnika natężenia niekorzystnych zjawisk społecznych przybrała największą wartość (Goraj: 9,46 punktów oraz Zastawie: 8,83 punktów).

Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji zamieszkuje 33,55% wszystkich mieszkańców gminy Goraj pobierających świadczenia z GOPS, w tym: 43,33% osób pobierających świadczenia z tytułu ubóstwa, 48,84% osób pobierających świadczenia z tytułu bezrobocia, 33,61% osób pobierających świadczenia z tytułu niepełnosprawności, 35,99% osób pobierających świadczenia z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego, 56,97% osób pobierających świadczenia z tytułu przemocy, 38,47% osób pobierających świadczenia z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby. W granicach obszaru rewitalizacji zamieszkuje 56,97% wszystkich mieszkańców gminy mających założoną Niebieską Kartę, 38,15% dzieci do 17 r.ż. korzystających z dożywiania oraz 71,39% wszystkich mieszkańców zgłoszonych do GKRPA.

Analizy wskaźnikowe wykazały, iż na obszarze rewitalizacji występuje duży problem bezrobocia: obszar ten zamieszkuje 30,98% wszystkich osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP z terenu gminy, 29,42% długotrwale bezrobotnych, 35,68% zarejestrowanych bezrobotnych powyżej 50 roku życia, 24,23% zarejestrowanych bezrobotnych poniżej 30 roku życia oraz 28,07% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych. Sytuacja na rynku pracy jedną z przyczyn niskiej atrakcyjności osiedleńczej obszaru i wysokiego natężenia problemu emigracji ludzi młodych i wykształconych. Obszar ten charakteryzuje się również problemami w zakresie bezpieczeństwa publicznego. Na terenie tym zanotowano: 44,69% wszystkich przestępstw popełnionych na terenie gminy, 65,25% wszystkich wykroczeń oraz 33,91% wszystkich zrealizowanych interwencji Policji.

Główne problemy sfery technicznej to: niewystarczający udział budynków mieszkalnych korzystających z systemu oczyszczania ścieków (kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków) -47,19% oraz niewystarczający stopień wykorzystywania odnawialnych źródeł energii -42,49%. W obrębie wyznaczonego obszaru rewitalizacji znajduje się 7 z wszystkich 22 budynków użyteczności publicznej. 55,10% (4 z 7) ww. budynków wymaga przeprowadzenia pilnych prac termomodernizacyjnych oraz dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji znajduje się 23,24 ha terenów publicznych, w tym: 23,06ha, tj. 99,23% wymaga podjęcia interwencji. Na obszarze tym znajduje się również 70,00% wszystkich terenów publicznych wymagających podjęcia pilnych prac.